



Innst. 192 S

(2009–2010)

**Innstilling til Stortinget
fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen**

St.meld. nr. 44 (2008–2009)

Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om utdanningslinja

Innhold

	Side		Side
1. Sammendrag	5	2.5 Høyere utdanning	40
2. Komiteens merknader	7	2.6 Fagskoleutdanning	42
2.1 Innledning	7	2.7 Universiteter og høyskoler	43
2.2 Grunnskolen	17	3. Forslag fra mindretall	48
2.3 Videregående opplæring	27	4. Komiteens tilråding	51
2.4 Voksenopplæring	37		



Innst. 192 S

(2009–2010)

Innstilling til Stortinget fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen

St.meld. nr. 44 (2008–2009)

Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om utdanningslinja

Til Stortinget

1. Sammendrag

Regjeringen ved Kunnskapsdepartementet viser til at det her for første gang er fremmet en stortingsmelding som omhandler helheten i samfunnets kompetansebehov, og som drøfter hvordan strategiske utfordringer i møte med disse skal håndteres. Meldingen ble lagt fram 12. juni 2009.

Regjeringen tar utgangspunkt i det solidariske kunnskapssamfunn, med vekt på behovene i et framtidrettet arbeidsliv, investering i kunnskap i krisetider og videreutvikling av Norge som velferdssamfunn i framtiden. Et vesentlig punkt i meldingen om utdanningslinja er at flere må fullføre utdanningen for å komme i arbeid og ha et trygt ståsted i arbeidslivet. Regjeringen vil forebygge frafall i videregående opplæring fra et tidlig tidspunkt og bedre gjennomføringen i høyere utdanning. Sosial utjevning og økt læring, trivsel og mestring er viktige stikkord for opplæringen. Flere skal få muligheter i høyere utdanning og fagskoleutdanning, eller en ny sjanse gjennom kompetanseutvikling og livslang læring.

Til grunn for meldingen ligger blant annet NOU 2008:18 Fagopplæring for framtida, NOU 2007:11 Studieforbund – læring for livet og NOU 2008:3 Sett under ett – Ny struktur i høyere utdanning. Når det gjelder regjeringens vekt på tidlig innsats for å forhindre frafall, vises til St.meld. nr. 16 (2006–2007) og ingen sto igjen – Tidlig innsats for livslang læring, jf. Innst. S. nr. 164 (2006–2007), og St.meld. nr. 31 (2007–2008) Kvalitet i skolen, jf. Innst. S. nr. 42

(2008–2009). For barnehagens bidrag til tidlig innsats vises til St.meld. nr. 41 (2008–2009), som er under behandling i familie- og kulturkomiteen.

Regjeringen viser til at det i årene framover etter alt å dømme bare vil bli enda lavere behov for arbeidstakere som bare har grunnskoleutdanning. Frafallet på videregående er særlig stort i fag- og yrkesopplæringen. Særlig utsatt er unge som ikke har fått med seg grunnleggende ferdigheter fra grunnskolen. Regjeringen vil sette inn flere tiltak for å nå målet om at flest mulig skal gjennomføre en videregående opplæring. Det skal legges opp til tettere oppfølging av den enkelte elev og lærling. Unge som allerede har falt ut av utdanningen, skal følges bedre opp enn i dag. I tillegg skal opplæringen gjøres mer faglig relevant og virkelighetsnær, og det vil bli lagt opp til mer fleksibilitet slik at man i større grad kan ta hensyn til elevens ulike behov. Det skal også satses på et enda tettere samarbeid mellom utdanning og arbeidsliv.

Regjeringen mener utdanningssystemet må ta bedre vare på de elevene som lærer best gjennom praktiske oppgaver og arbeidsmåter. I meldingen foreslås derfor et nytt praktisk fag i ungdomsskolen (arbeidslivsfag). Videre foreslås bedre tilrettelegging for bedriftsbasert fagopplæring (praksisveien). Yrkesfagopplæringen skal få sterkere forpliktelser til å yrkesrette fellesfagene. Det skal også vurderes om læreplanene for fellesfag bør endres for yrkesfaglige studieprogram.

I framtidens arbeidsmarked vil videregående opplæring være nødvendig for å få en stabil tilknytning til arbeidsmarkedet. Av dagens arbeidsledige har rundt 45 pst. ikke fullført videregående opplæring. Kunnskapsdepartementet vil samarbeide med Arbeidsdepartementet om bedre tilrettelegging av utdanningstilbud til arbeidssøkere uten fullført videregående opplæring.

Regjeringen understreker i meldingen at innovasjon og verdiskaping avhenger av en kompetent og produktiv arbeidsstyrke. Norsk arbeidsliv er i stor grad kunnskapsbasert og stiller store krav til omstillingsevne og innovasjon. Det innebærer at den enkelte arbeidstaker må kunne tilegne seg og ta i bruk ny kunnskap gjennom hele arbeidsløpet. Regjeringen mener det er avgjørende med en offensiv politikk for å vedlikeholde og styrke voksnes kompetanse. I et kunnskapsbasert arbeidsliv er det de med lavest utdanning som i størst grad står i fare for å falle utenfor arbeidsmarkedet.

Regjeringen vil spesielt satse på den gruppen voksne som i dag mangler grunnleggende ferdigheter og som ikke har gjennomført videregående opplæring. Dette skal gjøres gjennom å styrke rettighetene til opplæring og utvikle et fleksibelt system som ivaretar behovet for å kunne kombinere opplæring med arbeid og familieliv. Den kompetansen den enkelte opparbeider seg gjennom arbeidsliv og deltakelse i frivillig arbeid, skal verdsettes. Regjeringen ønsker derfor å styrke systemet for realkompetansevurdering på alle nivåer.

Meldingen peker på at høyere utdanning står overfor en todelt utfordring i tiden som kommer. Norge er i starten av en periode med store ungdomskull. Samtidig er det sannsynlig at studietilbøyeligheten vil øke. For å kunne gi et godt tilbud til flere studenter og til en mer mangfoldig studentgruppe vil regjeringen satse på å styrke undervisningen ved universiteter og høyskoler. Videre vil regjeringen stimulere til et enda bedre samarbeid mellom høyere utdanning og arbeidslivet. Egne råd for samarbeid med arbeidslivet foreslås opprettet ved hver institusjon. Det vurderes hvordan bachelorgraden kan gjøres mer yrkesrettet. Det åpnes også for at studenter kan ta frivillig praksis som del av utdanningsløpet. Flexibiliteten i høyere utdanning skal videreutvikles slik at flere kan ta gradsutdanninger og etter- og videreutdanninger. Regjeringen er også opptatt av å videreutvikle fagskolen som et godt alternativ til høyere utdanning, og foreslår blant annet å opprette et eget fagskoleråd.

Det understrekes i meldingen at det verken er ønskelig eller mulig for staten å styre ungdommens valg og dimensjonere utdanningssystemet ut fra framskrivinger av behov på arbeidsmarkedet. Men regjeringen vil arbeide for at det blir bedre kunnskap om arbeidslivets behov, og for at ungdommen skal kunne ta mest mulig informerte valg. For noen viktige fagområder, slik som lærerutdanning, helsefag og realfag, er det nødvendig med særskilte tiltak for å stimulere til større interesse og rekruttering.

Meldingen påpeker at investeringene i utdanning har en lang planleggingshorisont. Det tar mange år før den enkelte og arbeidslivet kan dra nytte av dem,

særlig de som gjøres tidlig i livsløpet. Meldingen gjelder langsiktige behov og ambisjoner for utdanningssystemet. Gitt tidshorisonten for meldingen vil flere av de økonomiske og administrative konsekvensene knyttet til langsiktige behov og ambisjoner måtte vurderes og tas stilling til i senere budsjettprosesser.

Av generelle tiltak foreslår regjeringen å opprette et system for kartlegging, analyser og dialog om framtidige kompetansebehov. Formålet er å være best mulig forberedt på framtida. Det innebærer å kombinere jevnlig framskrivinger for tilbud og etterspørsel av forskjellige typer arbeidskraft med andre analyser av nasjonale og regionale kompetansebehov og utviklingen på arbeidsmarkedet. Fylkeskommunene vil bli invitert til å delta i dette arbeidet. I en oppstartsfasen vil denne funksjonen ligge i Kunnskapsdepartementet. På lengre sikt bør det være en målsetting at Vox skal ivareta denne funksjonen. Det vil være aktuelt at flere departementer går sammen om å løse oppgaven.

Når det gjelder økonomien i tiltakene, vil regjeringen på grunnopplæringens område gi tilskudd til fylkeskommunene for å iverksette ulike støtteordninger for elever som skårer under en nærmere definert kritisk grense på kartleggingsprøvene (økt skolering og satsing på kontaktlærere, innføring av mentorordning, ulike modeller for sommerskole eller utvidet opplæringstid med ettermiddagsundervisning eller økt satsing på rådgiverfunksjonen). Tilskuddet skal fordeles etter elevtall i videregående opplæring. Fylkeskommunene må rapportere om bruken av midlene.

Det skal gjøres forsøk i et utvalg kommuner med å prøve ut et nytt fag som alternativ til 2. fremmedspråk og med fordypning i norsk/samisk og engelsk på ungdomstrinnet fra skoleåret 2009/2010.

Når det gjelder de foreslåtte tiltakene innenfor høyere utdanning og fagskoler, vil en del av disse være dekket gjennom bevilgningene over statsbudsjettet. Det gjelder nye studieplasser, styrking av de offentlige godkjente fagskolene med flere plasser og bevilgningene til å styrke desentraliserte og fleksible utdanninger.

Spørsmålet om å endre kategori for videreutdanning i finansieringssystemet for høyere utdanning vil bli behandlet nærmere når finansieringssystemet er evaluert. Tiltaket kan gjennomføres uten økte bevilgninger. Men dersom produksjonen av studiepoeng øker, vil dette gi økte uttelling i den resultatbaserte delen av finansieringssystemet.

Regjeringen vil sette i gang en del utredninger på området voksnes læring, herunder eventuelle budsjettkonsekvenser, og legge fram resultatet av utredningene på egnet måte. Dette gjelder utredning av om loven bør endres slik at voksne over 25 år som ikke

tidligere har bestått videregående opplæring bør ha rett til slik opplæring; arbeidet med å utrede en rett til opplæring i grunnleggende ferdigheter for voksne som har behov for det i kombinasjon med videregående opplæring; samt utredningen av en norsk ordning med et nettverk av kompetansetilitsvalgte.

2. Komiteens merknader

2.1 Innledning

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Tor Bremer, Svein Gjelseth, Anna Ljunggren, Hadia Tajik, Truls Wickholm og lederen Marianne Aasen, fra Fremskrittspartiet, Mette Hanekamhaug, Tord Lien og Bente Thorsen, fra Høyre, Elisabeth Aspaker, Svein Harberg og Henning Warloe, fra Sosialistisk Venstreparti, Aksel Hagen, fra Senterpartiet, Anne Tingelstad Wøien, fra Kristelig Folkeparti, Dagrun Eriksen, og fra Venstre, Trine Skei Grande, viser til meldingen.

Komiteen viser til at meldingen klargjør hvilke ambisjoner regjeringen har for den samlede utdanningspolitikken. En forutsetning for at dette samtidig skal resultere i tilstrekkelig god praksis er at alle aktører i utdanningsfeltet tar de nødvendige grep.

Komiteen vil understreke at meldingens hovedmål er å sikre arbeidslivet nødvendig kompetanse i framtida og gi den enkelte et trygt ståsted i arbeidslivet. Sentrale strategier for å sikre dette er å redusere frafallet i videregående opplæring, gi tilbud om formell og uformell voksenopplæring og sikre kvalitet og tilgjengelighet til høyere utdanning.

Den kontinuerlige omstillingen norsk arbeidsliv har vært gjennom de siste 20 til 25 årene vil med all sannsynlighet fortsette. Norge er det landet i OECD som har den laveste andel av arbeidstakerne ansatt i yrker som består av enkle rutinepregede oppgaver som ikke stiller krav til utdanning. Ifølge SSBs framskrivninger vil det i 2025 være behov for 100 000 færre arbeidstakere med kun obligatorisk utdanning, noe som da vil tilsvare 3–5 pst. av den totale arbeidsstyrken. Komiteen mener derfor det er nødvendig for den enkelte å besitte kunnskap og kompetanse som gjør omstilling lettere. Bedriftenes evne til å overleve endringer vil være knyttet til arbeidstakernes evne til å omstille seg raskt.

Komiteen er kjent med at det i et kunnskapsbasert arbeidsliv er de med lavest utdanning som står i størst fare for å falle utenfor arbeidsmarkedet.

Komiteen mener det derfor må være et mål at alle skal fullføre videregående opplæring og settes i stand til å ta videre studier eller gå ut i arbeid.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener at alle uansett hvilke forutsetninger man har, skal gis samme mulighet til å ta en videregående utdanning. Disse medlemmer vil imidlertid være forsiktig med å gjøre det til et mål at absolutt alle skal fullføre videregående opplæring slik vi kjenner det i dag. Disse medlemmer vil understreke at det må være et mål at alle som har ønske og vilje til å fullføre, gis mulighet til fullførelse. Disse medlemmer mener at det må være et mål at flest mulig fullfører en eller annen form for kompetansegivende videregående utdanning, men at myndighetene også må ta høyde for at dette ikke gjelder alle. Disse medlemmer viser til uttalelser fra blant annet Norsk Lektorlag, som peker på at samfunnet også må ha aksept for og tilrettelegge for de som ikke evner eller ønsker å fullføre videregående løp slik det er skissert fra myndighetene.

Komiteen mener at et økende antall studenter og en økende studietilbøyelighet er en av hovedutfordringene. Dette gir store muligheter for samfunnet samtidig som det er en utfordring å møte den økende etterspørselen etter høyere utdanning samtidig som kvaliteten opprettholdes på et høyt nivå.

Individnivå

Komiteen mener at alle barn og unge skal ha lik tilgang på utdanning. Målet må være at hver og en opplever at de får utvikle seg i tråd med egne evner og behov.

Utdanningspolitikk handler om å gi alle muligheter til utdanning gjennom tidlig innsats og økt kvalitet i hele utdanningsløpet. Komiteen mener at tilgang til gratis utdanning er et grunnleggende gode i et velferdssamfunn, fordi kunnskap er nødvendig for å kunne leve gode liv i et moderne samfunn.

Komiteen mener at alle norske skolebarn skal oppleve læring, mestring og utfordringer i skolen. Komiteen viser til at siden 2005 har tidlig innsats vært en hovedstrategi for å komme i gang med læring på en god måte, motvirke sosiale forskjeller i utdanning, sikre bedre resultater i skolen og at flere fullfører videregående opplæring. Komiteen viser til at St.meld. nr. 16 (2006–2007) og ingen sto igjen, jf. Innst. S. nr. 164 (2006–2007), og St.meld. nr. 31 (2007–2008) Kvalitet i skolen, jf. Innst. S. nr. 42 (2007–2008), la grunnlaget for denne strategien. Målet er at vi gjennom tidlig innsats, tett oppfølging av elevene og høy kvalitet i opplæringen skal sørge for at alle er godt rustet når de går ut av grunnskolen. På den måten vil de være i god stand til å starte, og gjennomføre, videregående opplæring, uansett hva de måtte ønske å utdanne seg til.

Gode grunnleggende ferdigheter er etter komiteens oppfatning forutsetningen for at hver enkelt

skal oppleve mestring, og være forberedt for videre læring gjennom høyere utdanning eller deltakelse i arbeidsliv. Utdanning sikrer hver enkelt mulighet til økonomisk selvstendighet. En får et tryggere ståsted i arbeidslivet, og gis dermed et grunnlag for sosial mobilitet og for å utvikle egen velferd.

I tillegg til å gi hver enkelt et godt faglig fundament, skal skolen gi elevene et grunnlag for å bli deltagende samfunnsborgere. Skolen skal stimulere til demokratisk forståelse, kulturell utvikling og den enkeltes selvfølelse og identitet.

Hvor gode resultater en oppnår i grunnskolen påvirker i høy grad om ungdommer fullfører videregående opplæring.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, mener at når det er omtrent syv ganger større sannsynlighet for at barn av foreldre med lang høyere utdanning fullfører videregående opplæring, enn elever med foreldre som har grunnskole som høyeste utdanning, demonstrerer det hvor viktig grunnskolen er for å utjevne sosiale forskjeller.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre mener opplæring på individnivå er et av de viktigste momentene i forhold til tidlig innsats og ivaretagelse av retten til tilpasset opplæring. Rapporten fra Midtlyng-utvalget (NOU 2009:18 Rett til læring) peker på at hele 25 pst. av elevene i norsk skole og barnehage har behov for ekstra oppfølging eller mer tilrettelegging. Utredningen viser også til at spesialundervisning settes i gang for sent og at det er stor bruk av assistenter fremfor fagpersoner med pedagogisk og spesialpedagogisk kompetanse og at flere spesialtimer ikke blir gjennomført. Midtlyng-utvalget peker på at skolen er for ensrettet, og behandler barn og unge mer likt enn mangfoldet tilsier, og at skolen dermed ikke tar nok hensyn til at mennesker er ulike. Videre pekte St.meld. nr. 30 (2003–2004) Kultur for læring, på at om en behandler alle elevene likt, skaper vi større ulikhet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Venstre viser til det uttalte målet om at skolen også skal utjevne sosiale forskjeller i samfunnet. Statistikker og historiske data viser dessverre at norsk skole reproducerer sosiale forskjeller. Noe av årsaken ligger i manglende tilpasset opplæring og oppfølging fra et tidlig stadium av de elevene som har utfordringer underveis fra tidlig i skolegangen. Innføring av kartleggingsprøvene

er et skritt i riktig retning, men disse må følges systematisk opp, skal de ha noen effekt.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet legger vekt på elevenes rett til tilpasset undervisning fra et tidligst mulig tidspunkt i grunnskolen. I dagens undervisningssituasjon hvor elevene er inndelt i store basisgrupper og klasser er det ofte en organisatorisk og praktisk-pedagogisk utfordring for læreren å ivareta denne rettigheten. Disse medlemmer mener således at en økt bruk av faglig differensiering vil gjøre det enklere å tilpasse undervisningen til elevenes faglige nivå. En slik pedagogisk differensiering medfører at lærerne kan gi elevene ulikt fagstoff, arbeidsmengde, tilbakemelding, oppmerksomhet, krav og vurdering. Disse medlemmer viser til prosjektet «Differensiering og tilrettelegging i videregående opplæring» (1993–2003) som samlet sett er det største pedagogiske utviklingsarbeidet noen gang gjennomført i videregående skole i Norge. Prosjektet slo fast at det ikke var tvil om at hver enkelt skole i større grad bør bruke læringsstøttende og diagnostiske prøver i et systematisk differensieringsarbeid. Med dette følger kartleggingsprogram på skoler, analyse av disse og en vektlegging av læringspotensialet til hver enkelt elev. Videre vil disse medlemmer vise til fagforeningens Akademikernes støtte til økt bruk av faglig differensiering, da de understreker at lik tilgang til en god grunnutdanning forutsetter at opplæringen tilpasses den enkelte elevs faglige nivå. (Akademikernes dokument om skole 2007–2010.)

På bakgrunn av dette fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge frem forslag til endring av opplæringsloven § 8-2 første ledd tredje punktum, slik at forbudet mot faglig nivådeling av klasser eller basisgrupper oppheves.»

Disse medlemmer mener det er viktig også å understreke elevenes personlige, individuelle ansvar for læring. Skolen skal være et sted for å lære, ikke bare være. Derfor må det stilles målbare og tydelige krav til elevene tidligst mulig i grunnskolen. Samtidig mener disse medlemmer at det bør utformes spesifikke og konkrete målsettinger innenfor faglig forståelse som elevene skal ha oppnådd i det de skal gå over til ungdomstrinnet.

Disse medlemmer mener det er viktig å innføre registrering/testing om elevene har tilegnet seg de ferdigheter som er forutsatt på det klassetrinnet de er, ved overgang til nytt klassetrinn og ved overgang til ungdomstrinnet. Dersom resultatet viser at de ligger etter, må skoleeier sette inn tiltak i forhold til avvik.

På bakgrunn av dette fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med hvordan nasjonale kompetansemål for overgang mellom barne- og ungdomstrinnet kan utformes, og eventuelle tiltak som skal igangsettes dersom disse ikke er oppnådd.»

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti og Venstre viser til at det er større sannsynlighet for at barn av foreldre med lang høyere utdanning fullfører videregående skole enn at elever med foreldre som har grunnskole som høyeste utdanning, fullfører. Disse medlemmer er imidlertid uenig i at dette ensidig er skolens oppgave å utjevne. Dette undervurderer foreldrenes avgjørende rolle i barns læring. Disse medlemmer mener alle foreldre kan ha en sentral og aktiv rolle i barnas læring og mener vi må satse enda mer på utvikling av et godt hjem/skole-samarbeid og dyktiggjøring av alle foreldre til å støtte, motivere og oppmuntre sine barn. Disse medlemmer mener de påviste sosiale forskjellene nettopp viser hvor viktig det er med en bevisstgjøring av hjemmets rolle både hos ansatte i skolen og hos foreldrene. Myndiggjøring av alle foreldre og kunnskap om gevinsten ved et godt samarbeid mellom hjem og skole vil kunne føre til en større grad av sosial utjevning.

Disse medlemmer viser til at tilpasset opplæring er avgjørende for å nå målet om at hver får utviklet seg i tråd med egne evner og behov. Disse medlemmer mener mange av tiltakene som foreslås i skolen ofte har sin begrunnelse i ønsket om å sikre tilpasset opplæring, men uten at det nødvendigvis finnes faglige argumenter for at dette vil skje. Dette henger sammen med at gjennomføring av tilpasset opplæring ser ut til å være viktigere enn de resultatene som oppnås. Tilpasset opplæring er både formål, prinsipp og virkemiddel. Noe som gjør det lite hensiktsmessig og ikke minst skaper det store utfordringer for lærere og skoleledere. Mye er avhengig av læreren, særlig det som gjelder klasseledelse, struktur i undervisningen, relasjoner til elevene, faglig kompetanse og faglig engasjement. Disse medlemmer mener det er vanskelig å gi et entydig svar på hva det er som gir best tilpasset opplæring. Utdanningsforskningen peker imidlertid på en tendens, nemlig at det beste læringsutbytte ser vi ut til å finne i skoler med den mest sammenholdte undervisning og i skoler der det sosiale fellesskapet står sterkt.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre viser imidlertid til at uavhengig av organi-

sering og arbeidsmåter så er det ingen tvil om at læreren er viktigst.

Samfunnsnivå

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, mener at den offentlige fellesskolen har vært et av de viktigste virkemidlene for å utvikle det norske samfunnet til det vi kjenner i dag. Et samfunn der det er små forskjeller mellom folk og der alle, uavhengig av bakgrunn, har mulighet til å skape seg et godt liv.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre mener skolen er en av samfunnets viktigste fellesarenaer og svært avgjørende for den enkelte og for landets utvikling. Disse medlemmer mener likevel det er en klar svakhet at den norske grunnskolen i stor grad reproducerer sosiale forskjeller og dermed svikter en av samfunnets forventninger til skolen om å bidra til at alle elever, uavhengig av foreldrenes bakgrunn, gis mulighet til å strekke seg og utvikle sine evner og sitt talent. Et likeverdig opplæringsstilbud og god tilpasset opplæring er grunnleggende for at den enkelte elev skal ha mulighet til å realisere sine drømmer og senere mestre voksenlivet og rollen som fullverdig samfunnsborger.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener at skolen er, og har vært, et viktig virkemiddel i utviklingen av det norske samfunnet slik vi kjenner det i dag: Et harmonisk samfunn der alle har tilgang til utdanning uavhengig av bakgrunn, og der alle har mulighet til å skape seg et godt liv.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti og Venstre mener at kjernen i tankegangen om fellesskolen er at alle elever og grupper bør være med i et sosialt arbeidsfellesskap, forankret i felles verdier og faglige og kulturelle tradisjoner og mål. Likhetsprinsippet ivaretas gjennom forutsetningen om at opplæringen skal tilpasses evner, utviklingsnivå og behov hos den enkelte elev. Disse medlemmer mener det ikke dreier seg om å gi et likt tilbud til alle, men om tilbud som er likeverdige på den måten at de tar utgangspunkt i hvor barna og de unge står. Det krever både individuell tilpassing og lokalt mangfold.

Komiteen viser til at 82 pst. av vår nasjonale formue er resultatet av vår egen arbeidsinnsats [SSB], mot Statens pensjonsfond utland som utgjør 7 pst. Den viktigste forutsetningen for videre verdiska-

ping i Norge er med andre ord et godt arbeidsmarked med stabil deltakelse, samt evne og mulighet til å tenke og handle kreativt og utradisjonelt. Komiteen vil understreke at framtidens verdiskaping avhenger av nåtidens utdanningssystem – fra barnehager, via skole og høyere utdanning til livslang læring i yrkeslivet.

Komiteen mener det må skapes økonomiske verdier for å kunne dele dem.

Komiteen viser til at FN har utviklet Human Development Index der ulike mål på utdanning, helse og bruttonasjonalprodukt (BNP), avgjør hvilket land det er best å bo i. Når man ser på BNP per innbygger har Norge gått fra å være et land omtrent på gjennomsnittet for OECD-landene på 1970-tallet til et land som hvert år ligger helt i toppen blant verdens rikeste land.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, mener at aktive, politiske valg gjennom flere tiår har bidratt til at Norge har utviklet et av verdens beste velferdssamfunn, samtidig som vi er av de mest innovative og verdiskapende land i verden.

Dette ser vi blant annet i The Economists utgivelse, Pocket World in Figures 2010, der Norge blant annet kåres til et av verdens beste land i global konkurransedyktighet, og vi er blant de landene som har lavest ekspertflukt.

Komiteen mener imidlertid at velferdssamfunnet alltid må utvikles og videreføres for at ingen skal falle gjennom eller ikke få den hjelpen de trenger for å kunne klare seg selv. For å kunne sørge for alle må vi sikre verdiskapingen i landet. Det gjør vi best ved å utdanne befolkningen til deltakelse i arbeidslivet.

Den demografiske utviklingen i Norge fører også med seg visse utfordringer. Ifølge St.meld. nr. 25 (2005–2006) vil aldersbæreevnen, som viser forholdet mellom den yrkesaktive delen av befolkningen og den eldre delen av befolkningen, endre seg betydelig. I 2000 var det 4,7 personer i yrkesaktiv alder pr. eldre, mens det i 2030 vil bli redusert til 3,5 og i 2050 til 2,9. Komiteen mener at det understreker behovet for å ha en stabil og god deltakelse i arbeidslivet. Gode grunnleggende ferdigheter gjennom utdanningsløpet er en viktig forutsetning for stabil tilknytning til arbeidsmarkedet.

Norsk arbeidsliv er i stor grad kunnskapsbasert og stiller store krav til omstillingsevne og innovasjon. Komiteen mener innovasjon og verdiskaping avhenger av en kompetent og produktiv arbeidsstyrke og at framtidens arbeidsplasser trenger kompetanse, uavhengig av bransje. Derfor vil komi-

teen understreke at læring og kunnskap er skolens hovedoppgave. Alle trenger grunnleggende kunnskap for å kunne tilegne seg ny og kunne omstille seg i arbeidslivet. Komiteen vil understreke at det kreves et godt kunnskapssamarbeid mellom skole og arbeidsliv. Dette arbeidet må styrkes.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre viser til at Kunnskapsdepartementet i sin strategi «Realfag for fremtiden» peker på en del utfordringer for realfagene. Særlig bekymringsfullt er det at nivået på elevene som kommer ut fra grunnskole og videregående skole stadig får lavere kunnskapsnivå. Det er også bekymringsfullt at færre elever i videregående skole velger realfag, noe som kan henge sammen med det faglige nivå på lærerne som underviser i realfag på videregående trinn og sviktende realfaglige kunnskaper fra grunnskolen. Disse forholdene kan også være årsaken til at det er svært få primærskolere til mange av realfagene i høyere utdanning.

Disse medlemmer vil peke på at situasjonen ikke er helsvart og at Norges forskningsråd den 17. februar 2010 offentliggjorde en rapport som viser at vi har hele seks fysikkforskningsmiljøer i Norge som holder høy internasjonal klasse. Det er liten tvil om at vi også innen andre teknologi- og realfag har mange miljøer som driver forskning og utdanning av høy internasjonal kvalitet. Disse medlemmer vil imidlertid peke på at å opprettholde disse miljøene krever umiddelbar satsing. Disse medlemmer har merket seg departementets «Realfag for fremtiden» og mener dette strategidokumentet på en god måte beskriver utfordringene. De tiltakene som foreslås i strategidokumentet kan også sies å være et skritt i riktig retning, men kan etter disse medlemmers oppfatning ikke sies å stå i samsvar med de utfordringene som beskrives i samme strategi.

Et løft for realfagene av en størrelse som det faktisk er behov for, krever en mer ambisiøs tilnærming og flere tiltak. Først og fremst må realfagenes status heves.

Disse medlemmer viser til den kritiske situasjonen i forhold til realfagskompetanse hos lærere på ungdomstrinnet og i videregående skole. Denne situasjonen kan ikke løses bare gjennom å utdanne nye realfagslærere. Det bør derfor bli enklere for realister og teknologer/ingeniører å kvalifisere seg til å undervise på disse to nivåene. Dette kan gjøres gjennom å åpne for at ingeniørutdanningene får pedagogiske tilvalgsfag og ved i større grad å legge til rette for at pedagogisk tilleggskompetanse kan oppnås mens man er i jobb.

Disse medlemmer er også kjent med regjeringens arbeid med Lektor II og mener dette arbeidet

er veldig viktig, også for å få realfagskompetanse inn i skolen. Disse medlemmer vil peke på at Lektor II-programmet og andre lignende programmer må få en tilfredsstillende og mest mulig forutsigbar finansiering. Disse medlemmer mener også at Lektor II-programmet bør vurderes innført i real- og teknologifagene i høyere utdanning der det er formålstjenlig.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at realfagene har og har hatt stor betydning for oppbyggingen av den norske økonomien. Fra vikingtiden, hvor realfagskunnskap gav grunnlaget for byggingen av vikingskipene som ble benyttet både til handel og krigsferd, og til vår tid går det en linje hvor realfagene har hatt stor betydning for norsk økonomi. I moderne tid har realfagskunnskapene bidratt til å legge grunnlag for verftsindustrien og dermed handelsflåten, kraftforedlende industri, farmasøytisk industri, skognæringen, havbruksnæringen, petroleumsnæringen, og informasjonsteknologi- og programvareindustri. Disse medlemmer vil peke på at den relative andelen av statens inntekter petroleumsnæringen utgjør i dag i årene fremover vil falle og at disse inntektene må erstattes dersom velferd og velstand skal kunne opprettholdes. Det er derfor med bekymring disse medlemmer har sett at realfagene i den senere tid har blitt svekket.

Disse medlemmer vil peke på følgende tiltak som viktige for å styrke realfagene: Enkelte høyskoler, for eksempel Høgskolen i Sør-Trøndelag, har i en tid drevet realfagslærerutdanning. Disse medlemmer mener slik lærerutdanning burde etableres i alle landsdelene. Disse medlemmer er kjent med at stortingsflertallet ikke ønsker å innføre femårig lærerutdanning for alle lærere, men mener selv at spesialisert realfagslærerutdanning burde gjøres til ett femårig løp. Denne utdanningen bør i alle landsdeler finnes både for 1–7 og for 5–10, men ikke nødvendigvis på samme høyskole. Etableringen av en slik nasjonal satsing ville på sikt tilføre skolen dedikerte lærere med god pedagogisk og realfaglig ballast. Det bør også vurderes hvordan teknologi og design kan gis plass både i matematikken og de estetiske fagene i lærerutdanningen. Gjennom å gjøre teknologi og design til et delemne i andre fag kan elevene få øynene opp for nytten av realfagene så tidlig som mulig.

Disse medlemmer er kjent med at sivilingeniørstudiet generelt inneholder mange matematikkrelaterte fag. Generelt vil en sivilingeniørs matematikkompetanse langt overstige den man finner hos kandidater som har 60 studiepoeng i matematikk fra andre studier og som derfor automatisk får ta fagdidaktikk på PPU-studiet. Disse medlemmer

mener departementet bør endre på inntaksreglene for fagdidaktikk i matematikk ved PPU-studiet slik at fullført sivilingeniørutdanning kvalifiserer til fagdidaktikk i matematikk.

Disse medlemmer er kjent med at en del av regjeringens strategi for styrking av realfagene er en øremerking av 85 mill. kroner til styrking av norske læreres realfagskompetanse. Disse medlemmer mener at beløpets størrelse i lys av hvor effektivt de i dag benyttes og hvor omfattende kompetansebehovet er, kan virke noe lavt.

Disse medlemmer er videre kjent med at unge, gode idrettsutøvere har en lang rekke videregående skoler med spesialisering innen idrett å velge mellom. Toppidrettsgymnaset er kanskje det mest kjente, men Norge har også en lang rekke andre videregående skoler som bare tar opp idrettstalenter innen enkeltidretter, for eksempel skigymnaset og Toppvolley Norge. Disse medlemmer mener at å etablere videregående realfagsskoler etter samme modell ville kunne bidra til å heve realfagenes status. Jobben som er gjort i Oslo kommune ved Ullern videregående skole kunne, sammen med idrettsVGSene, være et godt utgangspunkt for utarbeidelsen av modell for etableringen av slike skoler. Disse medlemmer mener det burde være et mål at slike skoler på kort sikt ble etablert i alle landsdeler og at alle landets elever på like vilkår kunne søke seg til disse, uavhengig av bostedsfylke.

Disse medlemmer er også kjent med at det er åpnet for at elever som ligger foran pensumet og viser gode evner i matematikk har mulighet for å ta matematikk på høyere nivå enn det klassen og skolen har som de til enhver tid går i. Disse medlemmer mener at denne muligheten bør markedsføres bedre og at denne rettigheten ikke må svekkes av dårlig informasjon til kommuner og fylker om ordningen. Disse medlemmer legger til grunn at videregående utdanning er fylkeskommunenes ansvar og at fylkeskommunene må ta regningen for at elever i grunnskolen med gode evner i matematikkfaget får følge videregående opplæring før de kommer i videregående skolealder. Disse medlemmer vil peke på at informasjonsteknologi i større grad enn i dag bør tas i bruk for å sende realfagslærere til disse elevene når det er mer formålstjenlig enn å sende elevene til videregående skole.

Disse medlemmer er også kjent med at elever i 2. og 3. årskull i videregående skole kan søke opptak på ingeniørutdanninger som enkeltemne-student i tekniske fag. Disse medlemmer mener slike studier gir økt interesse, forståelse og håndgripelighet for hva realfagene dreier seg om. Disse medlemmer mener at opptaksforskriftene bør endres slik at enkeltemner gjøres tilgjengelig for flere enn i dag.

Disse medlemmer viser til at når statsråd Aasland i replikkordskiftet i budsjettdebatten 9. desember 2009 ble utfordret av representanten Tord Lien på behovet for å styrke finansieringen av realfagsstudiene, svarte statsråden at en slik vurdering av kategorisering av realfagene var i gang. Disse medlemmer imøteser denne vurderingen og forutsetter at en styrking av finansieringen av realfagene kan tre i kraft fra og med budsjettåret 2011.

Disse medlemmer er kjent med at ferdigutdannete sivilingeniører som står i valget mellom yrkesutøvelse i privat næringsliv eller fortsatt akademisk karriere med doktorering taper mer enn hundre tusen i årlig inntekt på å velge å bli doktorand. Disse medlemmer er også kjent med at selv etter å ha mottatt doktorgrad så vil lønnsforskjellen overfor de sivilingeniører som gikk rett ut i arbeid ikke være utlignet. Disse medlemmer mener det må være et mål at de beste sivilingeniørene velger en fortsatt akademisk karriere og at stipendiatenes størrelse innen teknologi- og realfagene dermed bør økes substansielt for å i noen grad utjevne lønnstapet mange stipendiater innen real- og teknologifagene i dag opplever.

Både i videregående og høyere utdanning er utstyrsmangel og utdatert laboratorieutstyr et problem. Disse medlemmer støtter i denne sammenhengen regjeringens strategi for Samarbeid, Arbeidsdeling og Konsentrasjon (SAK) også i forhold til de største laboratorieinvesteringene. Men samarbeid alene vil ikke kunne korrigere den til dels prekære situasjonen utstyrsmangel i dag medfører. Disse medlemmer vil derfor peke på at øremerkede midler til vitenskapelig utstyr i både videregående og høyere utdanning er nødvendig for å muliggjøre et helt nødvendig løft.

Komiteen viser til at både internasjonale og norske undersøkelser bekrefter at besøk på vitensentre påvirker barn og unges interesse for realfag, teknologi og vitenskap. En sterk satsing på vitensentre vil derfor være et viktig tiltak for å få flere til å velge utdanning innen disse områdene.

Komiteen understreker at kunnskap om matematikk, naturvitenskap og teknologi er sentralt for videreutviklingen av et moderne og verdiskapende samfunn. Komiteen viser også til at Norge sammenlignet med andre land ligger lavt når det gjelder andel av studenter som velger realfagsutdanning.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, merker seg at formålet med regjeringens satsing på regionale vitensentre er å skape større interesse for realfag, herunder mate-

matikk, fysikk, kjemi og teknologi. Nye undersøkelser viser at 20 pst. av studentene som valgte realfaglige studier i 2008, bruker vitensentre som begrunnelse for valg av studier. Departementet har utviklet en ny realfagstrategi, Realfag for framtida 2010–2014, der vitensentrene har en klar rolle ved å bidra til å styrke forståelsen av realfagene og fagenes nytteverdi for samfunn og arbeidsliv. Besøkstallene er nær doblet i perioden 2003–2008, fra 225 000 til 520 000. I vitensentrene har også elever og foreldre anledning til å få felles opplevelser, og foreldrenes påvirkningskraft for barnas utdanning vet vi har stor betydning.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre mener at regjeringens satsing på vitensentrene gjennom statlige tilskudd ikke er tilstrekkelig til å sikre sentrene kvalitetsmessig og økonomisk. Til tross for at det tidligere er lagt til grunn at statens bidrag burde utgjøre en tredjedel av de samlede inntektene, er virkeligheten at flere sentre kun får ca. 10 pst. av sine inntekter fra staten. Disse medlemmer vil derfor understreke at det er lokale offentlige og private aktører som i dag tar det største ansvaret for vitensentrenes drift.

Disse medlemmer merker seg at regjeringen er fornøyd med at vitensentrene har økende besøkstall og har suksess, men at regjeringen ikke går lenger enn å love å videreføre støtten til vitensentrene. Disse medlemmer viser til at driftsutgiftene øker mer enn billettinntekter ved økende besøk, og at dette krever økte statlige tilskudd.

Disse medlemmer merker seg at regjeringen ikke vil la flere vitensentre enn de som i dag er omfattet av ordningen, få statlig støtte og konstaterer at regjeringen opprettholder en ordning som ikke tilgodeser alle landsdeler. Disse medlemmer er uenig i en slik politikk.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til Høyres forslag til statsbudsjett for 2010 der støtten til vitensentrene ble økt med 10 mill. kroner, som er nesten 50 pst. mer enn regjeringens forslag.

Komiteen viser til at det er avdekket betydelige kjønnsforskjeller knyttet til elevprestasjoner i skolen og at disse forskjellene er større i Norge enn i andre land. Utdanningsforskningen på dette området er svært begrenset, og det er etter komiteens mening nødvendig å øke forskningsinnsatsen på dette området slik at skolen og undervisningen bedre kan ivareta også gutters behov. Dette vil være viktig bl.a. for å bidra til å redusere frafallet som i dag er størst blant gutter i videregående opplæring.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre er opptatt av å forbedre resultatene i norsk skole og utdanning fordi det er en sammenheng mellom utbyttet av skolen og den enkeltes forutsetninger for å mestre videre utdanning og senere deltagelse i arbeidslivet. Norge har et klart forbedringspotensial når det gjelder elevprestasjoner i grunnleggende ferdigheter og basisfag i grunnopplæringen og evne til å fullføre videregående opplæring. Disse medlemmer vil også peke på at det innenfor høyere utdanning fortsatt er for mange som ikke fullfører på normert tid, noe som får konsekvenser for utdanningsinstitusjonenes økonomi og for samfunnet som går glipp av verdifull arbeidskraft. For studentene medfører dette ofte økt lånebelastning.

Disse medlemmer vil understreke det positive i at statsministeren i flere av sine nyttårstaler har løftet frem betydningen av utdanning og en god skole, men finner grunn til å påpeke at regjeringen i sine budsjetter ikke har vist nødvendig evne og vilje til å prioritere utdanningssektoren. Regjeringen Stoltenberg hadde i sin første periode et historisk godt økonomisk handlingsrom, uten at det ble funnet plass for en større satsing på utdanning og forskning. Disse medlemmer mener på denne bakgrunn at regjeringen har misbrukt muligheten til å gi denne sektoren et løft og dermed imøtekomme den kritikk som har vært reist, særlig knyttet til rammebetingelsene for høyere utdanning og forskning.

Disse medlemmer mener meldingen tar opp en viktig problemstilling knyttet til fremtidig kompetansebehov for å kunne løse sentrale samfunnsoppgaver. Nøkkelen til å utvikle Norge som kompetansena-sjon ligger i utdanningsnivå i befolkningen og samfunnets evne til å tilrettelegge for utdanningstilbud som matcher behovene både i offentlig og privat sektor.

Disse medlemmer mener regjeringen må rette større oppmerksomhet mot kvalitetsutvikling og kvalitetssikring innenfor utdanningssektoren fra 1. klasse. Kvalitetsreformen i høyere utdanning vil kreve økte ressurser i møte med en forventet økning i studenttallet og tiltakene må settes inn på et tidlig tidspunkt for å skape forutsigbarhet og gi institusjonene mulighet til å tilby studentene kvalitativt god undervisning fra start. Kunnskapsløftet må følges aktivt opp for å sikre at norske elever får et likeverdig skoletilbud uavhengig av bosted. Etter disse medlemmers oppfatning er det en av samfunnets viktigste oppgaver å sikre nye generasjoner et best mulig utdanningstilbud. Som et av verdens rikeste land burde Norge ha de nødvendige forutsetninger for å kunne tilby verdens beste skole. Disse medlemmer konstaterer at slik er det ikke i dag, men vil

fremheve at økt satsing og mer målrettede tiltak kan bidra til å bringe norsk skole og utdanning i fremste rekke.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre viser til at disse partier både i regjering og opposisjon har hatt utdanning og forskning som et av sine høyest prioriterte satsingsområder fordi det er her grunnlaget legges for fremtidig tilgang på kompetent arbeidskraft og det er her grunnlaget legges for landets fremtidige verdiskaping og konkurranseevne.

Disse medlemmer mener at for å fremme kvalitet i opplæringen trengs det pålitelig kunnskap om hva som kjennetegner gode læringsprosesser og forståelse for hvordan denne kunnskapen kan omsettes til handling i klasserommet. Disse medlemmer mener kvalitet ikke bare handler om sluttresultatet av opplæringen, men også selve læringsprosessen og hva den har å si for personlighetsutviklingen til barn og unge. Kvalitetsutvikling vil derfor innebære en videreutvikling av lærer- og elevrollen. Målet er at skolen og lærebedriften skal lykkes bedre i å motivere og rettlede eleven og lærlingen til utviklende og utforskende egenaktivitet. Disse medlemmer mener kvalitet også handler om å knytte sammen opplæringen med det elever og lærlinger opplever og lærer på andre områder i livet. Kvalitetsutvikling er derfor også å styrke kontakten og samhandlingen med foreldre og utnytte lokalsamfunnet som ressurs og læringsarena når læringsaktiviteter skal planlegges og vurderes.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti og Venstre viser til at det i diskusjoner om kvalitet i opplæringen ofte er det som er lettest å kvantifisere og måle som fanger størst interesse. Prøver og tester innenfor relativt avgrensede fagområde kommer derfor fort i fokus. Disse medlemmer mener at når en skal vurdere læringskvalitet, må en også se etter og studere forhold som ikke blir fanget opp av tradisjonelle målemetoder. Statistikk, tall og karakterer sier på ingen måte alt om kvalitet i utdanningen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre vil vise til at store deler av utdanningssektoren står overfor en pensjoneringsbølge og mener myndighetene må bidra til en samlet strategi for å kunne fylle de kunnskapshullene som oppstår når våre mest erfarne lærere på alle nivåer i norsk utdanning går av med pensjon. Å sikre tilgang på kompetente lærerressurser er like viktig i første klasse som på mastergradsnivå. Forskningens entydige understreking av læreren som viktigste innsats-

faktor i skolen, betyr at høy kvalitet på læreren er avgjørende om vi vil opprettholde og heve kvaliteten i utdanningssektoren. Disse medlemmer vil i denne sammenheng understreke betydningen av gode etter- og videreutdanningssystemer for lærere på alle nivåer.

Disse medlemmer viser til at behovet for økt rekruttering til alle nivåer i utdanningssystemet har vært et tema gjennom hele foregående stortingsperiode, men at regjeringen etter disse medlemmers oppfatning ikke har vært offensiv nok i forhold til denne utfordringen.

Disse medlemmer vil videre understreke at behovet for forskerutdannet personale ved universiteter og høyskoler er stort og vil øke betydelig i årene som kommer. Nært knyttet til rekrutterings spørsmålet er også behovet for å redusere midlertidigheten i UH-sektoren og det faktum at stipendiatstillinger ikke er fullfinansiert, noe som arbeidsgruppen som har vurdert handlingsrommet for universiteter og høyskoler, også har påpekt i sin rapport.

Disse medlemmer viser til at regjeringen i forrige periode ikke fulgte opp den daværende forskningsmeldingens opptrappingsplan med hensyn til forskerrekruttering, og i tillegg avlyste den bebudede stortingsmeldingen om forskerrekruttering – da med den begrunnelse at regjeringen ifølge Kunnskapsdepartementets nettsider ville se arbeidet med forskerrekruttering i et «bredere perspektiv». I den gjeldende forskningsmeldingen, St.meld. nr. 30 (2008–2009), jf. Innst. S. nr. 354 (2008–2009), var forskerrekruttering omtalt til en viss grad, men det ble ikke presentert noen som helst forpliktende opptrappingsplan med hensyn til rekrutteringsstillinger. Det «bredere perspektivet» regjeringen synes å ville anlegge medførte altså ikke noen konkretisering av hvilke forpliktelser regjeringen ser for seg med hensyn til forskerrekruttering.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen snarest mulig legge fram for Stortinget en forpliktende opptrappingsplan for forskerrekruttering. Antall stillinger i opptrappingsplanen skal være i tråd med beregninger knyttet til at den statlige forskningsinnsatsen minst skal utgjøre 1 pst. av BNP innen 2013.»

«Stortinget ber regjeringen legge fram en egen sak om rekrutteringsstrategi for vitenskapelige stillinger ved universiteter, høyskoler og forskningsinstitutter. Et viktig element i en slik strategi vil være å redusere midlertidigheten i universitets- og høyskolesektoren, samt å sikre tilfredsstillende finansiering av stipendiatstillinger.»

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti og Venstre viser i denne forbindelse bl.a. til forslaget om å utarbeide forpliktende nasjonale rekrutteringsplaner for å sikre tilstrekkelig antall kvalifiserte lærere i grunn- og videregående skole, jf. Dokument nr. 8:68 (2006–2007) og Innst. S. nr. 239 (2006–2007). Med hensyn til behovet for å sikre et større trykk på videreutdanningssatsingen viser disse medlemmer til forslaget om et «lærerløft» for lærere i grunn- og videregående skole, jf. Dokument nr. 8:47 (2007–2008) og Innst. S. nr. 177 (2007–2008).

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti mener den gode lærer er en lærer med engasjement for sine fag og med evne til å formidle det. Forskjellen på gode og dårlige lærere kan bety den store forskjellen på om en får tak på kunnskapen eller ikke. En lærer kan ha all verdens kunnskap om et emne, men dersom ikke formidlingsevnen er der, så hjelper det lite. Dette medlem mener derfor det er et tankekors at kampen i dag i lærerutdanningen står mellom om vi skal ha en fagutdanning eller om vi skal ha en profesjonsutdanning. Dette medlem tror ikke at vi får de beste lærerne bare gjennom å styrke fagkunnskapen. Nøkkelen til å bli en god lærer ligger derimot i en god kombinasjon av fag og didaktikk. Læreryrket er og blir en profesjon.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre støtter stortingsmeldingens vektlegging av utdanningens betydning for å komme i arbeid og kunne stå i arbeid til pensjonsalder. Ny sjanse for voksne som har falt utenfor arbeidslivet eller andre som har behov for påfyll av ny kompetanse, må møtes med nye tiltak. Disse medlemmer vil fremheve betydningen av fleksible tilbud som kan imøtekomme ulike behov for mennesker i ulike livs- og arbeidssituasjoner.

Disse medlemmer mener meldingen dessverre i liten grad nevner private skoler, fagskoler og høyskoler. Disse medlemmer ser det som helt naturlig at disse utdanningsinstitusjonene medregnes på lik linje med det offentlige i en melding om utdanningslinja. Disse medlemmer mener disse institusjonene er en uvurderlig ressurs som en må benytte seg av og gi likeverdige rammevilkår. Disse medlemmer mener de private skolene gjennomgående må innlemmes i de systemer man nå legger om. Dette gjelder for eksempel når det gjelder avtaler om hospitering for elever oppover i systemet, ulike former for samarbeid i utdanningssystemet og rett til opplæring for voksne.

Disse medlemmer mener det må være en målsetting å få til en mest mulig likeverdig behand-

ling uavhengig av om utdanningen er offentlig eller privat så lenge tilbudet er åpent for alle.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Venstre ser positivt på private tilbud og supplementer til det offentlige skole- og utdanningstilbudet. Private representerer ofte alternative tilbud og gir foreldre, elever og studenter større valgfrihet. Disse medlemmer mener private også kan bidra til sunn konkurranse og bidra til erfaringsoverføring mellom offentlige og private institusjoner.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre mener friskolene representerer et verdifullt alternativ til den offentlige skolen. Disse medlemmer mener foreldre må ha rett til å velge en annen skoletype for barna sine enn det som det offentlige tilbyr.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti viser til at foreldreretten blant annet handler om retten til å velge oppdragelse i tråd med egen overbevisning. Dette medlem vil sikre retten til å starte friskoler basert på alternativ pedagogikk, livssyn eller ideologi, men vil ikke åpne for friskoler basert på kommersiell drift.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre viser til at regjeringen peker på tre områder med et særskilt behov for økt rekruttering og styrket kompetanseutvikling; realfag, læreryrket og helse- og omsorgssektoren. Disse medlemmer merker seg at det til tross for at noen tiltak er satt i gang de siste årene er det foreløpig få tegn til fremgang, og mener det åpenbart er behov for flere tiltak og sterkere satsing enn det regjeringen varsler i meldingen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti viser til at SSBs fremskrivninger for arbeidskraftsbehov viser vekst innen alle tre områder, og høyest behov for rekruttering til helse- og omsorgssektoren med 54 000 årsverk innen 2030. Disse medlemmer vil også understreke at en viktig utfordring i tillegg til økt rekruttering vil være behovet for generell kompetanseheving for å kunne levere tjenester av høyere kvalitet i fremtiden.

Disse medlemmer merker seg at regjeringen utover realfagsstrategien «Realfag for framtida 2010–2014», samt noen informasjonstiltak, ikke fremmer nye konkrete tiltak for å møte utfordringene.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til Fremskrittspartiets alternative statsbudsjett for 2010, der skole-, utdannings- og forskningsfeltet ble styrket med 600 mill. kroner. Disse medlemmer mener en forsterket satsing på utdanning og kompetanseheving må fremheves spesielt som et satsingsområde i årene fremover.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til Høyres alternative statsbudsjett for 2010, der skole- utdannings- og forskningsfeltet ble styrket med 1 mrd. kroner, hvorav ressursene til etter- og videreutdanning av lærere ble doblet i forhold til regjeringens forslag. Disse medlemmer mener at en styrket satsing på utdanning, rekruttering og kompetanseheving på dette nivået vil være nødvendig i årene fremover, og anser regjeringens tiltak som helt utilstrekkelige.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre viser til at maritim sektor er svært viktig for Norge og internasjonalt ledende, og at næringen blir stadig mer avansert og kompetansekrevede. Disse medlemmer viser til at det i «Stø kurs – regjeringens strategi for miljøvennlig vekst i de maritime næringer» sies at:

«Det er få som velger maritim utdannings- og karrierevei. Spredte utdanningstilbud med lite samarbeid, mangel på lærekrefter og store utfordringer i forhold til gjennomstrømning av kandidater indikerer at verken struktur eller kvalitet på tilbudene er gode nok. Situasjonen for maritim utdanning og forventet behov for fremtidig arbeidskraft tilsier at det må fokuseres på kvalitet og samarbeid mellom utdanningsinstitusjonene. Regjeringen vil utrede hvordan kvalitet og fremtidig struktur på maritim utdanning kan bedres med sikte på å få flere elever/studenter til å velge og gjennomføre slik utdanning.»

Disse medlemmer viser til at dette temaet ikke er omtalt i stortingsmeldingen, og at næringen selv etterspør tiltak som styrker kvaliteten på maritime profesjonsutdanninger på alle nivåer (videregående opplæring, fagskole og høyere utdanning).

Med bakgrunn i dette fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen vurdere tiltak for bedre kvalitet og struktur innen maritim opplæring og utdanning, og legge saken frem for Stortinget.»

Disse medlemmer vil videre peke på viktigheten av at utdanning i Forsvaret og i det sivile utdanningssystemet integreres tett der dette er mulig og formålstjenlig. Det er, etter disse medlemmers oppfatning, betydelige gjensidige gevinster i å sam-

ordne sammenlignbare utdanninger sivilt og i Forsvaret på alle nivåer. Forsvaret er allerede blant de aktører i Norge med størst inntak av lærlinger til tekniske utdanninger og det er flere steder godt samarbeid mellom militære og sivile høyskoler. Høyere utdanning på krigsskole- og stabsnivå i Forsvaret skjer nå i tett samarbeid med sivile akademiske institusjoner. Denne typen samarbeid bør styrkes og videreutvikles. Disse medlemmer mener dessuten at en ordning der avdelingsbefal gis mulighet til formalisert fagutdanning i militære fag, tilsvarende sivile fagbrev, bør utredes som et mulig tiltak for å kvalitetssikre realkompetanse og styrke karrieremulighetene for militært befal.

Disse medlemmer mener meldingen mangler et sentralt element, og det er mobilisering av foreldrene. Disse medlemmer har merket seg forskning som viser at alle foreldre, uansett bakgrunn og utdanning, kan bidra positivt til barnas motivasjon og læringsutbytte. Foreldrenes interesse for barnets opplæring har mye større betydning enn at foreldrene forstår hva barnet lærer. Disse medlemmer mener utgangspunktet bør være at et godt hjem/skole-samarbeid kan kompensere for ulikhetene i elevenes hjemmebakgrunn. Disse medlemmer mener alle foreldre kan ha en sentral og aktiv rolle i barnas læring og mener vi må satse enda mer på utvikling av et godt hjem/skole-samarbeid og dyktiggjøring av alle foreldre til å støtte, motivere og oppmuntre sine barn. Disse medlemmer mener videre at en gjennom en bevisstgjøring av hjemmets rolle både hos ansatte i skolen og hos foreldrene, myndiggjøring av alle foreldre og kunnskap om gevinsten ved et godt samarbeid mellom hjem og skole vil kunne føre til en større grad av sosial utjevning.

Disse medlemmer mener kompetanse om hjem/skole-samarbeid må styrkes i lærerutdanningen. Lærernes holdning, evne til å gi elevene tilpasset opplæring og kompetanse til å møte foreldre med ulik bakgrunn er avgjørende for utjevning av sosiale forskjeller. Disse medlemmer ser det som avgjørende at lærere møter foreldre på en måte som gjør at de får tro på sine egne muligheter og forutsetninger for å støtte barna i deres skolegang. Gjennom tydelige forventninger til samarbeid, vektlegging av at alle foreldre er ressurser for sine barn, vil det være bedre grunnlag for en god dialog og et konstruktivt samarbeid.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti er svært positive til Foreldreutvalget for grunnopplæringens (FUG) rolle og arbeid for å styrke samarbeidet mellom skole og hjem og stiller seg positivt til fokuset på økt oppretting av foreldreorganer både på

skole- og kommunenivå. Disse medlemmer understreker at det er behov for å ha et organ som foreldre med utfordringer med skoleverket kan henvende seg til, det være seg om saker gjeldende manglende tilpasset undervisning, mobbesaker, HMS-utfordringer eller andre aspekter ved sin lokale skole.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vil understreke viktigheten av et godt samarbeid mellom skole og hjem. Elevenes foresatte må inkluderes i større grad i utforming av skolens reglement og retningslinjer, praksis vedrørende fravær og håndtering av disiplinære utfordringer for enkeltelever, samt gjennom å skape en bedre tilbakemeldings- og evalueringskultur i skolen. Foresatte må involveres i evalueringsprosesser av skolen som helhet, dens ledelse og inntrykk av barnas nytte av skolegangen. Disse medlemmer mener de foresatte er barnas viktigste ressurs når det kommer til læring og motivasjon.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti og Venstre viser til at FUGs mandat er endret til også å omfatte hjem/skole-samarbeid i videregående opplæring. Disse medlemmer mener dette vil gi et behov for økt kompetanse og flere administrative stillinger i utvalget. I tillegg skal det på plass ny IKT-struktur, og det er et stort behov for å endre lønnsbetingelsene for utvalgsleder.

Frafall og lik rett til utdanning

Komiteen merker seg meldingens helhetlige tilnærming til frafall i videregående opplæring og vil understreke at det er sammensatte årsaker til frafall.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Kristelig Folkeparti, mener den høye andelen frafall i videregående opplæring betyr at prinsippet om lik rett til utdanning ikke er tilfredsstillende realisert. For at lik rett til utdanning skal være en realitet, må skolen kunne kompensere for at elevene har ulik sosial bakgrunn. Vi vet mye om hvem som faller fra. Prestasjoner tidligere i skoleløpet gjør det ofte mulig å identifisere hvem som står i fare for å falle fra. Undersøkelser viser at barn av foreldre med lav utdanning, faller oftere fra enn barn av foreldre med høyere utdanning. På samme måte faller gutter oftere fra enn jenter, og elever som selv har innvandret faller oftere fra enn elever med etnisk norsk bakgrunn. Flertallet mener at dette er et mønster som må brytes.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti viser til at undersøkelser viser at barn av foreldre med lav utdanning oftere faller fra enn barn av foreldre med høy utdanning. Dette medlem er

imidlertid uenig i en ensidig konklusjon på at det er skolen som må kompensere for ulik sosial bakgrunn. Dette medlem mener de påviste sosiale forskjellene nettopp viser hvor viktig det er med en bevisstgjøring av hjemmets rolle både hos ansatte i skolen og hos foreldrene, myndiggjøring av alle foreldre og kunnskap om gevinsten ved et godt samarbeid mellom hjem og skole vil kunne føre til en større grad av sosial utjevning.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser i denne sammenheng til Dokument 8:52 S (2009–2010) om nye læreplaner og mer fleksible opplæringsløp for yrkesfagene. Disse medlemmer vil påpeke at frafallet i videregående opplæring er særlig høyt innenfor yrkesfagene og at det derfor er behov for mer omfattende grep for å kunne redusere frafallet til et minimum. Dette er bakgrunnen for at Høyre har fremmet en rekke forslag som på kort og lang sikt skal bidra til å snu dagens negative utvikling innenfor yrkesfagene.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti og Venstre viser til at det store antallet ungdommer som ikke gjennomfører videregående opplæring er en av de største utfordringene det norske samfunnet står overfor – både i et velferds- og i et kunnskapsperspektiv. Disse medlemmer mener det er behov for en forsterket innsats i kampen mot frafall utover varslede tiltak, og viser i denne forbindelse til Dokument 8:4 S (2009–2010), hvor det skisseres en rekke konkrete tiltak som kan bidra til å øke gjennomføringen i videregående opplæring.

Disse medlemmer mener at antall elever som ikke fullfører videregående skole er bekymringsfullt. En av tre fullfører ikke videregående opplæring, mens tallene er enda høyere for innvandrerungdom, og særlig gutter. Disse medlemmer mener samfunnet har sviktet i å gi alle unge en mulighet til utdanning og arbeid. Disse medlemmer mener årsakene til frafall er mange, det er viktig å understreke at også elever som stryker i et enkelt fag er en del av tallene. Disse medlemmer viser imidlertid til at vi dessverre finner mange av de menneskene som er en del av denne statistikken igjen i andre statistikker senere, knyttet til sosialhjelp og arbeidsledighet. Derfor er det for disse medlemmer avgjørende å raskt sette i gang tiltak for å bidra til at flere fullfører videregående. Disse medlemmer har merket seg det foregår mye gode lokale tiltak på skolene for å snu denne utviklingen. Disse medlemmer mener vi i langt større grad må nyttiggjøre oss av disse gode eksemplene.

2.2 Grunnskolen

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, har store ambisjoner på vegne av fellesskolen og alle elevene som går der. Alle barn, uavhengig av bakgrunn og funksjonsnivå, skal sikres like muligheter til en god og gratis utdanning. Grunnskolen skal være en viktig arena for sosial utjevning, bygget på at alle har lik rett til utdanning og at alle sikres gode, grunnleggende ferdigheter.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre har store ambisjoner på vegne av alle skoler og alle elevene som går der. Alle barn, uavhengig av bakgrunn og funksjonsnivå, skal sikres like muligheter til en god og gratis utdanning. Samtidig er grunnskolen en viktig arena for sosial utjevning, bygget på at alle har lik rett til utdanning og at alle sikres gode grunnleggende ferdigheter.

Komiteen viser til at alle trenger å kunne lese, skrive og regne. Gode grunnleggende ferdigheter fra grunnskolen er viktige forutsetninger for å lykkes videre i utdanningsløpet. Gjennom Kunnskapsløftet og de siste års systematiske satsing på blant annet leseopplæring er det lagt til rette for at elevene er sikret bedre når det gjelder opplæring i grunnleggende ferdigheter. Mange elever trenger større faglige utfordringer enn de får i dagens skole. Tilpasset opplæring betyr at elever lærer på ulike måter og i ulikt tempo. Derfor er det viktig at elevene møtes ut fra dette i skolen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, mener fellesskolens framtid er avhengig av at foreldre er trygge på at skolen gir deres barn kunnskap.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Venstre vil fremme Kunnskapsløftets tydelige vektlegging av grunnleggende ferdigheter og tilpasset opplæring for å bedre elevenes læringsutbytte. Satsing på kunnskapsskolen og åpenhet om skolens resultater er en grunnleggende forutsetning for å kunne avdekke svikt og gjøre endringer når det er nødvendig av hensyn til elevene.

Komiteens medlemmer fra Høyre vil understreke behovet for mer systematisk tilsyn og en klar strategi fra regjeringens side for oppfølging av kommuner med svake resultater i skolen for å kunne

oppfylle målsettingen om å sikre alle elever et likeverdig skoletilbud. Disse medlemmer er bekymret for de forskjeller som har utviklet seg der større kommuner med systematisk oppfølging av skolen oppnår bedre resultater enn mindre kommuner som ikke evner å følge opp fordi man enten mangler kompetanse og/eller ressurser til dette. Utviklingen av et A- og B-lag i skolen er alvorlig og må reverseres gjennom målrettede tiltak for å styrke og veilede skoler og kommuner som sliter med dårlige resultater.

Mobbing

Komiteen vil peke på at trygghet og trivsel er viktig for læring. Elevundersøkelsen 2009 viser at rundt 5 pst. av elevene opplever mobbing på skolen en eller flere ganger i uken. Dette er uakseptabelt, og det krever tydelige skoleledere. Elever som trives, lærer lettere.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til at innsatsen mot mobbing har blitt trappet opp de siste åra, og at flere tiltak er under utredning, blant annet når det gjelder å vurdere tiltak for å styrke rettssikkerheten til elever som utsettes for mobbing. Et nytt Manifest mot mobbing ble undertegnet av regjeringen og sentrale parter februar 2009, bevilgningene til arbeid med bedre læringsmiljø er økt, og Utdanningsdirektoratet har lansert satsingen Bedre Læringsmiljø som skal bidra til at alle skoler arbeider systematisk mot mobbing. Flertallet er tilfreds med at tema for nasjonalt tilsyn i 2010 skal være ivaretagelsen av elevenes psyko-sosiale læringsmiljø, og at dette tilsynet vil videreføres i 2011.

Flertallet viser til at det er tatt mange grep for å styrke innsatsen mot mobbing, og at det jobbes med å vurdere tiltak som kan styrke kampen mot mobbing ytterligere.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre mener innsatsen mot mobbing i skolen må intensiveres. Kampen for en mobbefri skole må være et kontinuerlig arbeid i møte med stadig nye elevkull. Antimobbearbeidet må forplikte alle parter i skolen til innsats etter mønster av Manifest mot mobbing initiert av Bondevik II-regjeringen i 2002. Høy oppmerksomhet rundt mobbing førte til en klar nedgang i perioden frem til 2004. Disse medlemmer mener antimobbearbeidet i større grad må bygge på tiltak med dokumentert effekt. Nulltoleranselinjen må videreføres for å synliggjøre hvor alvorlig samfunnet ser på mobbe-problemene i skolen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti viser til at mange bruker hele livet sitt til å bearbeide vonde opplevelser fra barne- og ungdomsårene. Seks av ti barn og unge som blir henvist til barnepsykiatriske institusjoner, har opplevd å bli mobbet. Flere tusen elever gruer seg hver eneste dag til å gå på skolen. Disse medlemmer mener kampen mot mobbing i skolen må intensiveres og at ingen skal behøve å grue seg til å gå på skolen på grunn av mobbing. Disse medlemmer mener økningen vi har sett de senere årene viser at kampen mot mobbing ikke er gjort en gang for alle. Den må føres hele tiden.

Disse medlemmer viser til sine forslag i Innst. S. nr. 127 (2009–2010) om å utforme krav til skolene om at de enten skal ha et antimobbeprogram eller en forpliktende handlingsplan mot mobbing.

Disse medlemmer mener at for å unngå mobbing trenger vi tydelige voksne, engasjerte lærere og politikere, og medelever som bryr seg. Disse medlemmer har tro på at det er mulig å få til en holdningsendring, uten at vi dermed er kvitt alle problemer. For disse medlemmer er dette et verdspørsmål. Det dreier seg dypest sett om menneskeverd og likeverd. Vi trenger en dyp mobilisering av holdninger basert på at vi har bestemt oss for at vi ikke vil ha mobbing i skolen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener at altfor lite er blitt gjort med hensyn til mobbing i skolen. Undersøkelser fra Senter for atferdsforskning og elevundersøkelsen 2009 viser at mobbingen har økt de siste ni årene, og at 50 000 barn blir mobbet hver uke. Likevel er ingen konkrete tiltak blitt iverksatt for å bedre situasjonen.

Disse medlemmer mener at lærerne i enda høyere grad må være seg sitt ansvar bevisst, og slå ned på mobbing umiddelbart. Sterkere individuell oppfølging av elevene, større vekt på disiplin, orden og oppførsel, og sterkere sanksjonsmulighet for lærer og skoleledelse vil være tiltak med positiv effekt på dette området.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti viser til sine forslag i Dokument 8:9 S (2009–2010), jf. Innst. S. nr. 127 (2009–2010), om bl.a. å innføre et mobbeombud i hvert fylke.

Kunnskapsløftet

Komiteen viser til at norsk skole de senere årene har gått igjennom en rekke reformer. Komiteen understreker at det å skape et godt utdannings-system og bygge opp kompetansen i utdanningssektoren er et langsiktig arbeid. Det er positivt at kunnskapsministeren har varslet at det skal legges vekt på kontinuitet og på å unngå skippertak, samti-

dig som det skal jobbes med utvikling og endring i takt med skolens og samfunnets behov. Det er nødvendig at skolen får tilstrekkelig ro til å få Kunnskapsløftet til å virke etter intensjonene. De neste årene må preges av stabilitet i skolen. Vi vil videreutvikle Kunnskapsløftet, som ble innført i 2006, gjennom klarere nasjonal styring for å oppnå viktige kvalitetsmål i skolen. Det er bedre å ha fokus på hva som kan gjøres med de utfordringene som gjenstår enn å gjennomføre nye og store reformer.

Komiteen viser til at undersøkelsen TIMSS 2007 viser tegn til bedring ved at norske elever på 4. trinn har en fremgang i matematikk og naturfag fra TIMSS 2003. Dette er også tilfelle for matematikk på 8. trinn.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre konstaterer at norske elevers leseferdigheter viser en positiv utvikling og har med interesse merket seg at forskerne mener forklaringen på denne fremgangen er at det er etablert stor grad av konsensus om innlæringsmetoder for lesing. Disse medlemmer mener det er viktig å bygge videre på erfaringene fra lesing for om mulig å legge grunnlag for tilsvarende forbedringer i andre nøkkelfag der utviklingen ikke er like oppmuntrende. For eksempel viser TIMSS Advanced 2008 en klar og markert tilbakegang i norsk elevers prestasjoner både i matematikk og fysikk i det siste året i videregående skole. Dette er elever som har fulgt M87 og L97 i grunnskolen og Reform 94 gjennom hele videregående skole.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Venstre mener sterkere foreldreinvolvering forutsetter at skolen praktiserer stor grad av åpenhet for å få til god og meningsfylt kommunikasjon mellom skole og hjem om både faglig og sosial utvikling hos elevene. I denne sammenheng vil disse medlemmer vise til et prøveprosjekt i Oslo-skolen der for eksempel Apalløkka ungdomsskole skal gi foreldre informasjon om kunnskapsnivået, trivsel og resultater på nasjonale prøver, også gjennom skriftlig tilrettelagt informasjon til hjemmet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre vil vise til Statistisk sentralbyrås sammenfatning av siste tiårs internasjonale undersøkelser av norske elevers kunnskaper (PIRLS, PISA og TIMSS) som viser nedgang innen sentrale områder, selv om det også er tendenser til forbedring. Disse medlemmer har merket seg at lavt læringstrykk og svak vurderingskultur er blant forklaringene som trekkes frem.

Disse medlemmer mener det er viktig å forberede elevene på økte faglige krav oppover i skolen og legge bedre til rette for at flere elever kan få et best mulig utbytte av grunnopplæringen. Professor i pedagogikk Erling Lars Dahle ved Universitetet i Oslo har blant annet pekt på svake krav til prestasjoner på barnetrinnet og ingen vurderingspraksis som et problem og en mulig forklaring på at elever sliter i ungdomsskolen. Lite trykk på faglig læring i barneskolen gir mange elever uventede utfordringer på ungdomstrinnet. Med bakgrunn i dette mener disse medlemmer det er nødvendig med en fornyet gjennomgang av vurderingspraksis i barneskolen med særlig fokus på mellomtrinnet. For mange er karakterer en kjempemotivasjon til å yte. Men karakterer må ledsages av skriftlig og muntlig vurdering av den enkelte elev. Særlig er det viktig med foreldresamtaler og skriftlig tilbakemelding.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vil videre innføre karakterer i orden og oppførsel fra 3. klasse, og karakterer i fag fra 5. klasse. Dette vil ytterligere bidra til fokus på både sosial og faglig kompetanse, og gi målbare resultater til nytte for både skolen, eleven og foreldrene.

Komiteens medlemmer fra Høyre understreker at det er Høyres oppfatning at karakterer bør kunne gis fra 5. klasse i utvalgte fag. Elevundersøkelsen 2009 viser at de aller fleste elevene trives godt på skolen, men får lite veiledning i hva de bør gjøre for å bli bedre. Disse medlemmer mener karakterer er den mest presise tilbakemeldingen på faglig nivå vi har.

Tidlig innsats

Komiteen viser til at barn har stor evne til å lære mye og fort, derfor må tiden brukes godt. Vaner og arbeidsmetoder vi lærer som barn henger med oss hele livet. Derfor må de være gode, og de må sette oss i stand til å tilegne oss kunnskap hele livet. Komiteen mener derfor at en videreføring av de siste fem års hovedstrategi med tidlig innsats er et av de viktigste tiltakene for bedre læring. Å satse ekstra på de laveste klassetrinnene, og ta raskt tak i problemer som oppstår i tidligere skoleår i skolegangen, gir mulighet for en bedre start på skoleløpet for elevene.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre vil i denne forbindelse peke på nødvendigheten av å styrke den spesialpedagogiske kompetansen i skolen, noe som også er i tråd med anbefalingene i NOU 2009:18 Rett til læring (Midtlyng-utvalget).

Disse medlemmer viser til Dokument 8:4 S (2009–2010) hvor det tas til orde for at mer spesialpedagogisk kompetanse bør lokaliseres på den enkelte skole i forbindelse med tettere oppfølging av den enkelte elev de første skoleårene, og at det må settes av midler til dette.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Venstre vil legge særlig vekt på viktigheten av tidlig innsats, kartleggingsprøver og tilbakemeldingskulturen i skolen. En effektiv og konstruktiv tilbakemeldingskultur med høy grad av foreldreinvolvering er gode verktøy for å få taklet problemer i en tidlig fase – slik vil elevene få en bedre start på sitt skoleløp.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vil legge særlig vekt på viktigheten av tidlig innsats allerede fra og med første klasse. En ser i dag tendenser til at elever med spesielle utfordringer i lærings situasjonen ikke blir tatt tak i og fulgt opp på tilstrekkelig måte og bare blir skjøvet oppover i systemet og gjennom skoletrinnene. En må få en større og bedre tilbakemeldingskultur i skolen. Disse medlemmer understreker at kartleggingsprøvene er en viktig del av denne, og er et godt hjelpemiddel for lærerne for å tilpasse undervisningen etter faglig nivå. Videre mener disse medlemmer at det er viktig at kartleggingsprøvene både skal brukes for å kartlegge de elevene med faglige utfordringer, men også de faglig sterke elevene. Videre må resultatene som fremkommer av disse sees i sammenheng med de nasjonale prøvene hvorav hver elevs progresjon blir sett på.

Disse medlemmer mener videre at lekseprøver, ordinære prøver og annen type testing av elever er en sentral og viktig del av skolehverdagen. Disse er viktige for lærerne slik at de kan følge den faglige utviklingen til hver enkelt elev, og slik også sørge for en dynamisk tilpassing av en faglig differensiert undervisning. Videre vil disse medlemmer understreke at det her er viktig at resultatene faktisk blir fulgt opp av læreren. Videre mener disse medlemmene at resultatene fra disse prøvene systematisk skal bli presentert for foreldrene slik at disse holdes kontinuerlig oppdatert om deres barns utvikling. Videre skal også skoleledelsen ha ansvar for at disse følges opp dersom de ikke viser tegn til forbedring.

Grunnleggende ferdigheter

Komiteen viser til at det er tett sammenheng mellom svake resultater i ungdomsskolen, høyt fravær og frafall i videregående opplæring. Komiteen viser til at det å styrke elevenes læringsutbytte i grunnskolen er mål i St.meld. nr. 31 (2007–2008)

Kvalitet i skolen, jf. Innst S. nr. 42 (2008–2009), i gjennomføringen av Kunnskapsløftet og i arbeidet med en ny og bedre lærerutdanning. Komiteen understreker at samtidig som det arbeides med å ruste elevene bedre faglig i grunnskolen, må det legges til rette for at elever som har for svake grunnleggende ferdigheter når de begynner i videregående får den nødvendige støtten til dette. De obligatoriske kartleggingsprøvene som er innført i videregående og grunnskolen skal bidra til å avdekke slike problemer.

Komiteen viser til den klare sammenhengen mellom svake grunnleggende ferdigheter etter ungdomsskolen og risikoen for frafall i videregående. Tilbud om forkurs, kortere kurs, eller halvt års kurs i basisfag kan være en måte å bidra til at elever med svake grunnleggende ferdigheter eller manglende kompetanse i fag kan få større mulighet til å gjennomføre videregående opplæring.

Komiteen viser til at dette er en problemstilling som ikke bare gjelder ungdom i videregående opplæring, men også ungdom som ikke begynner i, eller som dropper ut av, videregående skole og voksne som ikke har tatt eller fullført/bestått videregående opplæring. Disse må få tilbud om opplæring som kan gi den kompetansen de trenger for å gjennomføre videregående opplæring.

Komiteen mener det er viktig at det legges til rette for opplæringstilbud for disse gruppene. Komiteen er kjent med at det finnes gode prosjekter og ordninger i fylkene som det kan høstes erfaringer fra. Det kan blant annet vises til Arbeidsinstituttet i Buskerud som gir tilbud til elever som har behov for et alternativ til skole hvor de kan få veiledning og hjelp til å komme videre med valg av utdanning og yrke. Komiteen ber regjeringen gjennomgå hvilke tilbud som finnes til denne gruppen ungdom og hvilke resultater som oppnås. Komiteen ber regjeringen komme tilbake med en vurdering av hvordan slike tilbud med dokumentert effekt, kan gjøres tilgjengelig i alle fylker.

Fraværsreglement

Både erfaringen fra mange skoler og forskere peker på at mye fravær fra skolen etter all sannsynlighet fører til økt frafall fra videregående opplæring. Det er derfor komiteens oppfatning at regelverket for ugyldig fravær bør strammes inn.

Komiteen understreker behovet for å gjennomgå regelverket for fravær i skolen med sikte på å få fraværet ned og tydeliggjøre elevenes ansvar for egen skolegang.

Komiteen viser til at en rekke fylker og skoler har oppnådd gode resultater med å redusere fraværet, og at det er viktig å få til en god utveksling av eksempler på slik god praksis.

Komiteen vil understreke nødvendigheten av klare regler for fravær og av at ugyldig fravær skal ha konsekvenser. Det bør være tydelig at takker man ja til skoleplass, innebærer det at eleven følger den gitte skolens reglement.

Komiteen viser i denne sammenheng til at kunnskapsministeren i Stortinget varslet en gjennomgang av fraværreglementene. Kunnskapsdepartementet har nå sendt på høring et forslag som vil skjerpe reglene for fravær. Komiteen er oppmerksom på problemstillingen knyttet til fravær og vurdering i det enkelte fag. Mye fravær kan gi manglende grunnlag for å gi karakter i fag. Komiteen har merket seg at dette også er en problemstilling kunnskapsministeren er oppmerksom på. Komiteen ber regjeringen komme tilbake til Stortinget på egnet måte i begge disse sakene knyttet til fravær.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre viser til at regjeringen vil skjerpe kravene til fraværsføring på vitnemål. I dag skal alt fravær på 8.–10. trinn og i videregående føres på vitnemålet. Dersom fraværet skyldes noen nærmere bestemte forhold, som for eksempel helse- og velferdsgrunner, arbeid som tillitsvalgt, politisk arbeid, hjelpearbeid, lovpålagt oppmøte og representasjon i arrangementer på nasjonalt og internasjonalt nivå, kan inntil 14 skoledager pr. år likevel strykes av vitnemålet.

Disse medlemmer har merket seg at regjeringen nå går inn for at antall dager som kan strykes fra vitnemålet reduseres til inntil 10 skoledager pr. år. I tillegg til at det foreslås strengere krav til dokumentasjon.

Disse medlemmer ser det som verdifullt at elever engasjerer seg i frivillig arbeid og mener at å legge hindre for elevenes deltakelse i for eksempel internasjonalt eller politisk arbeid ikke er veien å gå for å få ned frafallet i videregående opplæring.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Venstre deler mange arbeidsgiveres bekymring for at en negativ fraværskultur i videregående opplæring skal forplante seg videre med elevene ut i arbeidslivet. På samme måte som arbeidsgiverne stiller krav til sine ansatte, må skolen stille krav til ungdommene. Rett til skoleplass må ledsages av en tydelig plikt for eleven til å delta, enten det er i klasserommet eller i lærebedriften.

Disse medlemmer har merket seg at lærere peker på høyt timefravær som et betydelig problem fordi det svekker grunnlaget for vurdering og fordi elever som er mye borte, får mindre utbytte av opplæringen. Retten til videregående opplæring kan ikke bety rett til karakter dersom timefraværet i faget er

uakseptabelt og eleven ikke har den nødvendige faglige plattform for å gå videre.

Disse medlemmer understreker viktigheten av å se fravær fra grunnskolen og frafall i videregående opplæring i sammenheng. Denne realiteten forsterker behovet for økt fokus på problematikken rundt fravær, og på hvordan en kan bekjempe dette problemet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre vil tydeliggjøre både nasjonale myndigheters ansvar for å sikre et godt regelverk for innstramminger på området, samt den enkelte skoleledelse og skoleeiers ansvar for å følge opp enkeltelever lokalt. Disse medlemmer registrerer regjeringens fremlagte forslag til endringer mars 2010 og forventer at nye innskjerpede regler trer i kraft allerede ved skoleårets start høsten 2010.

Komiteens medlemmer fra Høyre mener det er behov for en oppryddig med hensyn til praktisering av gjeldende fraværregler. Hensikten er å sikre en mer ensartet forståelse av hva som kan godkjennes som fravær kombinert med krav til elevens tilstedeværelse i et fag for å få karakterer. Det er videre grunn til å stille spørsmål om bruken av egenmeldinger fungerer som ønsket.

Disse medlemmer er overrasket over at kunnskapsministeren i mars 2010 presenterer nye retningslinjer for fravær for skoleåret 2010/2011 og ikke har fanget opp vesentlige sider ved fraværproblemet. Skjerpede krav til dokumentasjon for å få godkjent fravær og fravær ført på vitnemålet er skritt i riktig retning, men tiltakene for å få fraværet videre ned og særlig timefraværet, mangler. Det foreligger heller ikke samlet oversikt over omfang og utvikling i timefravær i den videregående skolen.

Med bakgrunn i dette fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen tydeliggjøre og innskjerpe reglene for alt fravær og innføre minstekrav til deltagelse for å ha rett til karakterer i et fag.»

Lekser og helhetlig skoledag

Komiteen er i likhet med meldingen bekymret for at skolen fortsetter å reproducere sosiale forskjeller. Ulikhet med hensyn til foreldres utdanning påvirker blant annet utbyttet av hjemme- og egenarbeid.

Komiteen ser at lekser er viktig for å lære elevene å ta ansvar, repetere skoleoppgaver og gjøre det mulig for foreldre å følge skolearbeidet. Det er spesielt viktig at lekser blir fulgt opp av lærerne i etterkant.

Men komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, mener at lekser, slik vi kjenner dem i dag, virker sosialt skeivfordelende. Flertallet vil derfor at man viderefører arbeidet med å begrense den sosial skeivfordelinga, blant annet ved å satse videre på ordninger med leksehjelp og utviklingen av helhetlig skoledag.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre vil understreke at debatten om en «leksefri skole» er et blindspor. Disse medlemmer viser til den viktige rollen lekser har i norsk skole. Foruten den læringen lekser gir elevene når det gjelder å disponere tid, tilegne seg og repetere kunnskap samt arbeide selvstendig, er lekser svært viktige i forhold til hjem/skole-samarbeidet. Disse medlemmer vil videre advare mot å tro at elevenes læring kommer uten egeninnsats og det å ta ansvar for egen læring. Derfor må det fortsatt være rom for lekser i norsk skole. Det er imidlertid avgjørende at leksene følges opp i skolen for å ha en funksjon, og at de skal oppfattes som relevante av elever, lærere og foresatte. Disse medlemmer har tiltro til at dyktige lærere og skoleledere bruker lekser på en fornuftig måte, og vil påpeke at det faktisk er lærerne selv som må vurdere den pedagogiske bruken av lekser. I den grad bruken av lekser fører til sosiale forskjeller mener disse medlemmer at det er langt mer fruktbart med en debatt om hvordan vi bedre kan systematisere arbeidet med lekser fremfor å kreve at leksene skal forsvinne.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti ser positivt på lekser. For det første er lekser et sentralt bindeledd mellom foreldre, elev og skole. Gjennom barnas leksearbeid får foreldrene anledning til å ta del i skolehverdagen og følge barnets faglige utvikling. Samtidig er lekser viktige for å lære barna å arbeide selvstendig, samt at de får trening i å arbeide med aktiv informasjonshenting og kunnskap. Dette er et viktig bidrag i modningsprosessen til eleven i forbindelse med videre læring.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vil imidlertid understreke at lekser først og fremst skal være repeterende og forberedende i forhold til stoff man lærer på skolen. Videre er det viktig at leksearbeidet følges aktivt og konstruktivt opp fra skolens side, på en måte som er tilpasset elevenes evner og faktiske arbeidsinnsats

Disse medlemmer er positive til leksehjelp i skolen, men mener at det må stilles kompetansekrav til de som skal utføre leksehjelp, da det er av stor

betydning at lekser blir fulgt opp på en faglig forsvarlig måte.

Komiteens medlemmer fra Høyre mener lekser fyller en viktig funksjon i kontakten skole/hjem og for å legge til rette for at foreldre kan følge med i egne barns utvikling på skolen. Skolen må legge til rette for lekser som motiverer til økt innsats i skolearbeidet og er nødvendig for at fagstoff kan bli bedre bearbeidet og forstått slik at elevene er i stand til å anvende kunnskapen i nye sammenhenger senere. Lekser fra første klasse er viktig for å legge grunnlag for gode arbeidsvaner oppover i skolen. Disse medlemmer ser positivt på at det legges til rette for ordninger med leksehjelp, og mener slik leksehjelp er av særlig betydning når elevene blir eldre og mange foreldre kan ha vanskeligheter med å hjelpe til.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti og Venstre viser til at regjeringen har hatt et ensidig fokus på heldagsskolen. I stedet for mer kunnskap, større kvalitet og flere og enda bedre lærere ser det ut til at flere timer er denne regjeringens eneste svar på de fleste av skolens utfordringer. Disse medlemmer mener det er viktigere at ressursene brukes på å sikre at allerede eksisterende timer gir bedre læring og på å gi flere og enda bedre lærere i skolen. Disse medlemmer mener det ikke finnes dokumentasjon på at flere timer gir flinkere elever.

Fellesskap i klasserommet

Komiteen mener det er viktig for elevenes læringsutbytte at elevene opplever et godt læringsfellesskap, at det er god klasseledelse, struktur i opplæringen og høy lærerkompetanse.

Komiteen vil i denne sammenheng vise til professor i pedagogikk Thomas Nordahls forskning som blant annet viser at det i fellesskapet/klassen er mer sosial støtte fra medelever, tydelige forventninger og krav i omgivelsene og at elevene dermed lærer mer. (Kilde: Skolen og elevenes forutsetninger: om tilpasset opplæring i pedagogisk praksis og forskning.) Denne forskningen støttes blant annet av John Hatties rapport «Visible Learning, A synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement».

Komiteen vil videre vise til at disse funnene også trekkes fram i PISA 2006 hvor resultatene viste at de største variasjonene ikke går mellom skolene, men mellom elever i en og samme skole eller klasserom. PISA 2006 avdekket blant annet at prestasjoner for to elever som går i samme skole i Norge, kan tilsvare en forskjell på hele to års læring.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, vil i denne sammenheng vise til behandlingen av St.meld. nr. 31 (2007–2008) der det ble understreket at opplæringen skal skje innenfor rammen av et sosialt fellesskap og opplæringsloven § 8-2 ble foreslått endret. Lovendringene trådte i kraft 1. august 2009. Flertallet mener at disse endringene ivaretar behovet for en mer sammenholdt undervisning.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Venstre vil vise til at forskning på effekten av innsatsfaktorer i skolen ikke gir støtte til ideen om lovregulert elevgruppestørrelse.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til at professor i pedagogikk ved Høgskolen i Hedmark, Thomas Nordahl, advarer mot å tro at bestemte tall på klassestørrelse er et svar på skolens utfordringer. Han påpeker at økt lærertetthet er det dyreste tiltaket man kan ha i skolen, og det er et av de tiltakene som har minst effekt.

Komiteen understreker målet om en inkluderende skole hvor alle elever får den nødvendige støtten til både å utvikle sine talenter, takle utfordringer og vansker. Komiteen viser til NOU 2008:18 Rett til læring, og ser behovet for en gjennomgang av hvordan elever med særlige behov for oppfølging kan sikres slik støtte. Komiteen imøteser den politiske oppfølgingen av utredningen.

God skoleledelse

Komiteen understreker betydningen av god ledelse på alle trinn i utdanningssystemet. Tettere oppfølging av resultater, bedre faglig veiledning og god ressursutnyttelse er viktige faktorer som god ledelse kan bidra til både på myndighetsnivå, skolenivå og i klasserommet. Komiteen ser det som viktig at det er etablert et nasjonalt utdanningstilbud på 30 studiepoeng for rektorer fra høsten 2009, og at dette tilbudet skal utvides i 2010. Det er beregnet at fra 2011 tas ca. 600 rektorer inn hvert år.

Det vises videre til at i stortingsmeldinga om lærerutdanningen omtales ledelse av læringsprosesser som en av sju kjernekompetanser for lærere (St.meld. nr. 11 (2009–2009), jf. Innst. S. nr. 185 (2008–2009)). Komiteen imøteser at dette skal gjenspeiles i rammeplan for lærerutdanning i form av krav til kompetanse i klasseledelse og ledelse av læringsprosesser. I faget pedagogikk og elevkun-

skap utdypes dette videre og er et sentralt element i faget.

Komiteen ser det som viktig at lokale folkevalgte følger opp resultatene i skolen tettere. Komiteen viser til at kommunene er pålagt å utarbeide en årlig rapport om kvaliteten i skolen. De nasjonale prøvene bør følges aktivt opp på kommune- og skolenivå. Frafallsutviklingen bør også følges tett på skoleeiernivå, og skolene må møte krav og forventninger til høy gjennomføring – samtidig som det gis rammebetingelser og faglig støtte som kan sikre dette.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre mener at den lokalpolitiske debatten om skolens innhold er helt avgjørende for å sikre en positiv utvikling i skolen, og håper at den årlige rapporten om kvalitet i skolen som skal utarbeides på kommunalt nivå kan bidra til å bevisstgjøre skoleeiers viktige ansvar for mer enn bare bygninger, vedlikeholdsbehov mv. Disse medlemmer vil videre understreke at det er skoleeiers ansvar å sørge for at rektorer og andre med lederansvar i skolen får mulighet til å gjennomføre kompetanseheving, både i skoleledelse og på fagområder som kan bidra til å styrke ledelsen av skolen. Staten må legge til rette for at universiteter og høyskoler oppretter relevante studietilbud. Disse medlemmer mener det er viktig at rektor og øvrig ledelse ved skolen får egen utdanning i skoleledelse både før og etter ansettelse. Rektor må for øvrig gis rom til å bruke mer tid på å være pedagogisk leder og mindre tid på administrative oppgaver.

Mer praktisk rettet ungdomstrinn

Komiteen støtter et større innslag av praksis på ungdomstrinnet og visjonen om sterkere praksisretting og tiltak som muliggjør dette.

Komiteen vil understreke viktigheten av at det legges til rette for en mer praktisk tilnærming til lærestoffet i alle fag. Det er derfor viktig at skolen har utstyr til praktiske øvelser, oppdaterte og brukervennlige praksisrom, musikkrom og realfagslaboratorier.

Komiteen viser til forskrift til opplæringsloven om muligheten til å omdisponere inntil 25 pst. av timene i enkelte fag for enkelte elever som et tiltak for bedre måloppnåelse.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre vil understreke at det må være et grunnleggende prinsipp at skolen har en viss frihet til å fokusere på den enkelte elevs egenskaper og behov framfor et pålagt antall timer teoretisk under-

visning. Ordningen med utplassering i yrkeslivet må også forenkles slik at elever med behov for alternativ opplæring kan få det.

Disse medlemmer har merket seg at bare 71 kommuner av de 230 kommunene som søkte om å få være med i den nasjonale ordningen med praktiske arbeidslivsfag fikk være med skoleåret 2010/2011. Disse medlemmer forutsetter at alle landets kommuner får være med fra og med skoleåret 2011/2012.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre er positive til å gjeninnføre ordningen med praktiske tilvalgsfag i 8.–10. klassetrinn.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti og Venstre er glad for at regjeringen nå endelig går inn for et større innslag av praksis på ungdomstrinnet, og håper dette vil innebære et kursskifte i regjeringens skolepolitikk. Disse medlemmer har merket seg at regjeringen tidligere utelukkende har valgt å sette fokuset på behovet for tidlig innsats. Disse medlemmer er ikke uenig i at dette er viktig, men har konstatert at regjeringen glemmer ungdomsskolen. Til tross for gjentatte oppfordringer fra disse partier har regjeringen valgt å konsentrere innsatsen om å få flere timer på barnetrinnet i stedet for å ta tak i ungdomsskolens store utfordringer. En virkelig satsing på ungdomsskolen må, etter disse medlemmers mening, også innebære en økonomisk satsing. Disse medlemmer viser til at det er gjort lite eller ingen forskning på dette området. Undervisningen er for teori-tung, det er store utfordringer knyttet til bråk og uro, og mange lærere gruer seg for å jobbe på dette trinnet. Det er grunn til å tro at dette forplanter seg videre og fører til at vi har en dramatisk høy frafallsprosent i videregående. Disse medlemmer mener det ikke hjelper med tidlig innsats, hvor alle skal med i de første årene, når tiltakene avsluttes og elevene glemmes så snart de kommer til ungdomsskolen. Ungdomsskolen må bli en mestringsarena for barn og unge. Når elever ikke henger med i det teoretiske, må de tilbys en mer praktisk skolehverdag. Disse medlemmer mener blant annet at valgfagene bør gjeninnføres. Disse medlemmer mener det er behov for en langt sterkere satsing på kvalitetsutvikling i ungdomsskolen.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti viser til regjeringens forslag om et nytt arbeidslivsfag i ungdomsskolen. Dette medlem vil understreke viktigheten av at dette faget må være for alle for å kunne være et bidrag til flere praktiske fag i skolen. Dette medlem ser det også som

avgjørende at faget ikke binder elevene til å fortsette med yrkesfag i videregående. Dette medlem mener at alle vil kunne ha nytte av praktiske fag i skolen uansett evner og anlegg. Dette medlem mener det vil være mer viktig å få tilbake valgfagene i ungdomsskolene. Både arbeidslivsfag og 2. fremmedspråk vil her kunne være mulig å velge for de som ønsker det, og alle vil kunne stå fritt til å velge studiespesialisering eller yrkesfag etter 10. klasse. Dette medlem viser til Kristelig Folkepartis alternative statsbudsjett for 2010, hvor det ble foreslått å omprioritere 15 mill. kroner som skulle gå til utprøving av arbeidslivsfaget til i stedet å gå til utprøving av praktisk rettet teori i ungdomsskolen.

Kartlegging og kunnskapsdeling

Komiteen mener at resultatene fra nasjonale prøver og kartleggingsprøvene er nyttige verktøy både for lærerne, elevene, foreldrene og skoleeierne.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, ser det som viktig at de nasjonale prøvene følges opp på skoleeiernivå og brukes til å utjevne kvalitetsforskjeller mellom skoler og kommuner.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Venstre mener det er viktig at de nasjonale prøvene følges opp på skoleleder- og skoleeiernivå, og at de aktivt brukes som et verktøy til å heve kvaliteten på undervisningen og få skolene opp på et høyere nivå. Målet med nasjonale prøver er forbedring, ikke rangering.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener at de nasjonale prøvene bør innføres fra 4. og 7. klasse, da dette gir mulighet til å følge samme klasse over flere år.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gjøre de nødvendige endringer i forskrifter om nasjonale prøver slik at de kan gjennomføres i 4. og 7. klasse på grunnskolen.»

Komiteen har merket seg at utviklingen og bruken av kartleggingsverktøy i skoleverket har vært god de siste årene. Kartleggingsprøver i lesing og regning sikrer at særlige vansker når det gjelder disse grunnleggende ferdighetene kan avdekkes tidlig, slik at elevene kan få nødvendig støtte. I det videre arbeidet bør det fokuseres spesielt på å få på plass mekanismer for en systematisk anvendelse og oppfølging av

den nye innsikten kartleggingen gir skoleeiere og beslutningstakere.

Komiteen mener det er viktig å få på plass systemer for kunnskapsspredning mellom de ulike forvaltningsnivåene og skoleeierne, samt mellom skoleeierne. De grepene som skal til for å forbedre opplæringen på den enkelte skole må gjennomføres lokalt. Derfor er kunnskap om egnede virkemidler og nødvendige ressurser lokalt en forutsetning for at kartleggingen i praksis skal føre til en forbedret opplæring i den norske skolen.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet, Høyre og Venstre vil understreke at en god kartlegging av den enkelte elevs ferdigheter og kunnskapsnivå de første skoleårene er helt avgjørende for at hver enkelt elev skal få relevant oppfølging og tilpasset opplæring. Disse medlemmer vil videre understreke at det er viktig med åpenhet om skolens tilstand og resultater på nasjonale prøver og andre evalueringer, ikke bare for skoleeier, elever og foresatte, men også for offentligheten.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti er enig i viktigheten av nasjonale prøver som et verktøy for lærere for å gi bedre læring til den enkelte. Dette medlem vil likevel påpeke at et stadig økende prøveregime kan ha negativ effekt på den praktiske undervisningen. Dette medlem mener det er viktig å påse at ikke læringsarbeidet ensidig blir rettet inn mot prøvene.

Dette medlem mener det overordnede målet med utviklingen av kartleggingsverktøy i skolen er å gjøre opplæringen bedre for elevene og videreutvikle institusjonene som lærende organisasjoner. Informasjons- og tilstandsvurdering skal først og fremst tjene kvalitets- og utviklingsutvikling, ikke brukes som grunnlag for ekstern kontroll og rangering av læringsinstitusjonene. Dette medlem ønsker derfor ikke at prøveresultat blir brukt som kriterium for sammenligning og rangering mellom skoler. Oppgaver og prøver skal primært ha en læringsfunksjon og gi hjelp og motivasjon til videre læringsinnsats.

Minoritetsspråklige elever

Komiteen mener at det må rettes særskilt oppmerksomhet til utfordringer som kan være spesielle for minoritetsspråklige elever, og særlig for elever som kommer til Norge seint i utdanningsløpet. Dette gjelder ikke minst opplæring i norsk, som er grunnleggende for at elevene skal kunne mestre de andre fagene.

Komiteen mener det er positivt at Kunnskapsdepartementet har nedsatt et utvalg for gjennomgang av opplæringstilbudet til minoritetsspråklige barn,

unge og voksne. Utvalget er kjent som Østberg-utvalget, og avgir sin rapport 1. juni 2010.

Komiteen viser også til at overgangsordningen om eksamen for norsk som andrespråk er forlenget i påvente av rapporten til Østberg-utvalget, slik at disse elevene kan ta en eksamen som er tilrettelagt for elever som ikke har fulgt ordinær norskopplæring lenge. Fra skoleåret 2009–2010 kan elever som har rett til særskilt språkopplæring i videregående opplæring, få bruke inntil to år ekstra i videregående opplæring. Kommuner og fylkeskommuner får plikt til å kartlegge minoritetsspråklige elevers ferdigheter i norsk med sikte på å tilrettelegge tilpassede opplæringstilbud. Komiteen imøteser Østberg-utvalgets innstilling som grunnlag for videre forbedringer i utdanningstilbudet til elever med minoritetsspråklig bakgrunn.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre viser til Oslo som et eksempel til etterfølgelse. Oslo har etablert gode rutiner for oppfølging av minoritetsspråklige elever. Et bredt spekter av arbeidsmåter og en fleksibel organisering av opplæringen kjennetegner skolene. Blant annet er det arrangering av egne opplæringstilbud bestående av sommerkurs i ett eller flere basisfag for de elevene som ønsker dette. Leseferdighetstest i 1.–2. klasse har gitt særlig gode resultat.

Bedre rådgivningstjeneste

Komiteen viser til at mange unge opplever at de ikke får god nok rådgivning når de står overfor en av sitt livs viktigste beslutninger så langt. Rådgivningstjenesten må derfor rustes opp, slik at elevene får bedre støtte til å ta rett valg av videregående opplæring, for å unngå frafall seinere. Komiteen viser til opprettelsen av faget utdanningsvalg i forbindelse med Kunnskapsløftet som et viktig tiltak.

Komiteen viser til at rådgivningstjenesten de siste åra er tilført ekstra ressurser, at elevenes rett til individuell rådgivning er presisert i lovverket og at det er utarbeidet veiledende kompetansekrav for rådgivere. Komiteen mener det er viktig å arbeide videre med tiltak som kan styrke rådgivningstjenesten.

Komiteen ser også arbeidet med etablering av fylkesvise karriereveiledningssentre som viktige i denne sammenhengen og som bidrag til å sikre god sammenheng mellom behovene til det lokale arbeidslivet og ungdommens utdanningsvalg. Komiteen viser for øvrig til meldingen og slutter seg til de tiltak som der skisseres for å styrke rådgivningstjenesten.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folke-

parti og Venstre viser til SINTEFs delrapport om rådgivningstjenesten på ungdomstrinnet, som avdekker manglende kvalitet og kompetanse i denne tjenesten, særlig innenfor yrkes- og studierådgivning. Disse medlemmer merker seg at bare litt over halvparten (59 pst.) av rådgiverne i skolen har utdanning eller kompetanse på området, og at deres interesse for etter- og videreutdanning er lav.

Disse medlemmer ser et klart behov for å heve kvaliteten i rådgivningstjenesten. En inndeling av tjenesten i sosialrådgivning og yrkes- og utdanningsveiledning vil kunne legge til rette for en renydding av de to rollene og tydeligere fokus i møte med eleven. Disse medlemmer anser dagens kvalitet på rådgivningstjenesten som mangelfull og utilfredsstillende, og fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en plan for å heve kvaliteten og styrke satsingen på rådgivningstjenesten.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener at det bør opprettes et nasjonalt register over antall læreplasser, og hvilke typer læreplasser det er behov for i offentlig og privat sektor, som et ledd i å styrke rådgivningstjenesten. Dette vil bedre grunnlaget for rådgivningen elevene får i forhold til arbeidsmarkedet.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti og Venstre har som ambisjon at alle skoler skal tilby utdannings- og yrkesveiledning gjennom et rådgiverteam bestående av en lærer/rådgiver, en ekstern rådgiver – gjerne fra næringslivet – og en foresatt dersom dette ønskes av elevene. For å ytterligere styrke rådgivernes kompetanse bør man på sikt innføre krav om gjennomført rådgiverutdanning på masternivå i forbindelse med tilsetting.

Disse medlemmer vil understreke at rådgivning på ungdomstrinnet ikke bare handler om utdannings- og yrkesveiledning. Mange unge befinner seg i en krevende livsfase som samtidig skal kombineres med å ta avgjørende valg med konsekvenser for resten av livet. Disse medlemmer vil derfor understreke at den sosialpedagogiske rådgivningen er avgjørende i ungdomsskolen og at det også her er behov for en større satsing.

Samarbeid mellom nivåer

Komiteen mener bredere og tettere samarbeidsrutiner må etableres mellom kommunenivå og fylkesnivå, systemer for å fange opp faresignaler tidligere må på plass. Det er viktig med rutiner for overføring av informasjon og kunnskap. Informasjon fra avgiverskole til mottakerskole må settes i system for

så å bruke det til tilrettelegging, veiledning og støtte når elevene begynner i videregående skole.

Komiteen mener det må åpnes for en generell mulighet for elever på ungdomstrinnet til å ta fag fra videregående opplæring. I Kunnskapsløftet tas det en rekke forbehold og det pekes på at det kan være lokale utfordringer. Komiteen vil peke på at det skal være en lik rett til utdanning. Det må bety at skoleeiere må strekke seg langt for å gi denne typen opplæring dersom det er elever som møter kompetansekravene, og som ønsker denne typen utfordringer.

Komiteen merker seg at mulighet for elever på ungdomstrinnet til å ta fag fra videregående opplæring er tatt inn i tildelingsbrev fra Utdanningsdirektoratet for 2010. Og at det skal utarbeides og sendes på høring et forslag til endring av forskrift til opplæringsloven § 1-14 slik at denne retten utvides til å gjelde generelt i tråd med meldingen.

Komiteen er videre fornøyd med at departementet vil informere fylkeskommunene og elever i videregående skoler bedre om mulighetene for elever i videregående opplæring til å ta fag fra universiteter og høyskoler. Dette gjelder primært informasjon til elever i videregående skole. Universitets- og høyskoleavdelingen kan være med ved å kvalitetssikre informasjonen.

Komiteen viser til det viktige arbeidet som gjort med å utarbeide eksempler på og informasjon om ordningen for å ta fag fra videregående opplæring.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre vil påpeke at det fortsatt – til tross for igangsatte tiltak – er behov for å styrke både den sosialpedagogiske rådgivningen og utdannings- og yrkesrådgivningen. Det må også settes inn økt oppmerksomhet på overgangen mellom grunn- og videregående skole som et ledd i styrkingen av rådgivningstjenesten.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at det i dag er åpning for at elever på lavere nivå får ta fag på høyere nivå, men at ordningen er lite kjent. Disse medlemmer mener at det påligger skolen en informasjonsplikt overfor barn og foreldre med hensyn til muligheten til å ta videregående fag mens man går i grunnskolen.

Disse medlemmer viser til at rådgivningstjenesten i dag er for dårlig, og at det er gjort lite grep for en forbedring av denne situasjonen. Flere elever føler at rådgiverne ikke har god nok kompetanse i sitt rådgivningsarbeid, noe som skaper en usikker situasjon både for rådgiver og elev. Videre er det gjort en undersøkelse som viser at mens rådgivere i videregående skole oppgir at de føler ansvar for frafallet i

videregående opplæring, føler rådgivere i ungdomsskolen dette selv i svært liten grad. Disse medlemmer er bekymret over skoleeiers mangel på ansvarfølelse overfor dette problemet og mener en i større grad også må ansvarliggjøre de ansatte i ungdomsskolen.

Disse medlemmer vil også peke på at det fra regjeringshold er påpekt at rådgivningstjenesten må styrkes, men at ressursene til dette er opp til den enkelte kommune og fylke. Disse medlemmer mener ressursspørsmålet således er en ansvarsskrivelse fra statens finansielle og organisatoriske ansvar for rådgivningstjenesten.

Disse medlemmer understreker viktigheten av en styrking av rådgivningstjenesten og viser til styrkingen av PROFRÅD med 950 000 kroner på Fremskrittspartiets alternative statsbudsjett.

Disse medlemmer mener at opplæring på individnivå er viktig i forhold til retten til tilpasset opplæring. Midtlyng-utvalgets rapport Rett til læring (NOU 2009:18) peker på at skolen behandler barn og unge for likt og dermed ikke tar nok hensyn til at mennesker er ulike. Videre pekte St.meld. nr. 30 (2003–2004) Kultur for læring på at når alle behandles likt, skaper vi større ulikhet. Riktig medisin for dette problemet er å ha undervisning som tar hensyn til at barna er individer, med krav på en tilpasset opplæring.

2.3 Videregående opplæring

Komiteen vil legge til rette for at alle kan fullføre videregående opplæring som kvalifiserer for arbeidslivet eller videre studier.

Komiteen viser til at det i samtaler med et utvalg av ungdom som hadde sluttet i opplæringen, har kommet fram at deres grunner for å slutte er manglende oppfølging og støtte til små og store problemer de sliter med. Dette gjelder særlig problemer i relasjoner til andre elever og til lærerne. Det kommer fram at ungdommene har blitt møtt med generell unnfalighet, enten de har hatt faglige problemer, psykiske problemer eller har blitt mobbet og diskriminert. Komiteen mener dette er svært alvorlig og forventer at skoleeier, skole og lærer tar dette på alvor og møter norske elever med større respekt.

Komiteen mener skolene må oppleve større grad av ansvar for elever som faller fra i løpet av skoletiden.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre viser til at det store antallet ungdommer som ikke gjennomfører videregående opplæring, er en av de største utfordringene det norske samfunnet står overfor – både i et velferds- og i et kunnskapsperspektiv.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til en statistikk fra SSB som viser seg at av dem som startet sin videregående utdanning i 2003 var det kun 68 pst. som fullførte videregående utdanning på normert tid. (SBBs Utdanningsstatistikk. Gjennomstrømning i videregående opplæring (SBB 03.09.2009).) Problemet er ekstra stort på yrkesfag. På yrkesfag er det hele 45 pst. av elevene som ikke oppnår studiekompetanse på normert tid, og hele 28 pst. velger å slutte underveis. På allmennfag er problemet noe mindre – der er det 18 pst. som ikke oppnår studiekompetanse på normert tid. Dette er et alvorlig problem både for samfunnet og for elevene nettopp fordi det viser seg at de som dropper ut av skolen har større sjanse for å bli arbeidsledig. Rapporten «Frafall fra videregående opplæring og arbeidsmarkedstilknytning for unge voksne» (NTNU 2009) viser at en markant større andel av dem som ikke har fullført utdanningsløpet, er uføretrygdede, sosialhjelpmottakere eller arbeidsledige, sammenlignet med dem som har fullført.

Norge kan ikke konkurrere med andre land på kvantitet og pris, derfor er en videre utvikling og verdiskaping avhengig av at Norge har godt utdannede mennesker, slik at vi kan konkurrere på kompetanse og kvalitet på verdensmarkedet.

Utdanningsdirektoratet har et nettsted kalt «Skoleporten» som kan finnes på <http://skoleporten.utdanningsdirektoratet.no/>. På denne siden finner man informasjon og resultater på blant annet nasjonale prøver. Fremskrittspartiet ønsker å samordne frafallsprosenten med denne informasjonen, slik at man kan få et helhetlig inntrykk og rangering av hver enkelt skole.

Disse medlemmer mener at elever og foresatte skal ha rett til å vite om skolen de søker på/går på har høyere frafallsprosent enn andre skoler, og ønsker å offentliggjøre frafallsprosenten til hver enkelt skole for å motvirke det økende problemet med frafall. Dette vil øke fokuset på frafall, og det vil bli en konkurransefaktor blant skoler. Skolene vil da måtte vurdere frafallsprosent opp mot lærerevaluering og studieplaner for å løse disse problemene.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet, viser til Dokument 8:4 S (2009–2010) fra representantene Abid Q. Raja og Trine Skei Grande som tar opp frafall i skolen. Flertallet har merket seg initiativet fra Venstre og at også statsråden har kommentert det på en positiv måte.

Flertallet har i sine respektive merknader kommentert flere av momentene i forslaget til Venstre, enten flere partier sammen eller hver for seg. Temaer som lærerkompetanse, mindre byråkrati og

styrket rådgivning er momenter som tas opp av alle partier.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti og Venstre mener det er behov for en forsterket innsats i kampen mot frafall ut over varslede tiltak, og viser i denne forbindelse til Dokument 8:4 S (2009–2010), hvor det skisseres en rekke konkrete tiltak som kan bidra til å øke gjennomføringen i videregående opplæring.

Disse medlemmer vil påpeke at skolen er den viktigste arenaen for barn og unge. Skolen kan imidlertid alene ikke tilby det fellesskapet og de utviklingsmuligheter alle trenger, spesielt ikke de teorivake. Det er derfor viktig med en sammensatt og tidlig innsats på mange samfunnsområder for å bekjempe frafallet.

Disse medlemmer vil i denne forbindelse peke på viktigheten av å øke ressursene knyttet til forebyggende arbeid blant barn og unge. Disse medlemmer vil særlig peke på at helsesøster- og skolehelsetjenesten er hjørnesteiner i forhold til å motvirke frafall. Det er også viktig at det i tillegg til skolen skapes flere arenaer for trivsel, inkludering og gode oppvekst- og utviklingsvilkår for barn og unge. Her representerer kulturlivet og frivilligheten viktige bidrag.

Disse medlemmer mener det er viktig å legge til rette for brede og åpne kultur- og fritidstilbud for barn og unge i kommunene; å styrke satsingen på frivillige organisasjoner som driver med barne- og ungdomsarbeid, blant annet gjennom Frifond-ordningen; ha en omfattende satsing på helsesøster- og skolehelsetjenesten, både nasjonalt og lokalt; samt prioritere tiltak som styrker førstelinjetjenesten i barnevernet, slik at barn og unge som har problemer fanges opp så tidlig som mulig.

Disse medlemmer har merket seg at kunnskapsministeren i brev til komiteen datert 28. januar 2010 stadfester at representantforslaget inneholder «flere interessante innspill til det videre arbeidet». Disse medlemmer vil fremholde viktigheten av at man fra regjeringens side inviterer til en åpen og konstruktiv prosess – en politisk dugnad – i forbindelse med frafallsutfordringen.

Disse medlemmer merker seg at komiteens flertall velger å ikke knytte utdypende merknader til enkeltmomentene i ovennevnte forslag, noe som i essens innebærer at representantforslaget ikke realitetsbehandles. Disse medlemmer beklager dette, all den tid forslaget er ment som et konstruktivt innspill i kampen mot å redusere frafallet i skolen. Disse medlemmer legger til grunn at man i tiden som kommer legger an en langt mer åpen prosess fra flertallets side i forhold til den felles utfordringen fra-

fall faktisk representerer, noe som også ville være i tråd med signalene fra statsråden på dette området.

Komiteens medlem fra Venstre fremmer forslaget fra Dokument 8:4 S (2009–2010):

«Stortinget ber regjeringen om å forsterke innsatsen mot frafall i skolen, basert på blant annet følgende momenter:

1. Flere spesialpedagoger: Mer spesialpedagogisk kompetanse bør lokaliseres på den enkelte skole og sterkere oppfølging av den enkelte elev de første skoleårene, og det må settes av midler til dette.
2. Flere og bedre rådgivere: Både den sosialpedagogiske rådgivningen og utdannings- og yrkesrådgivningen må styrkes. Det må være økt fokus på overgangen mellom grunnskole og videregående skole. Alle skoler skal kunne tilby utdannings- og yrkesveiledning gjennom et rådgiverteam bestående av en lærer, en eksternt rådgiver, gjerne fra næringslivet, og dersom elevene ønsker det; en foresatt. Egen rådgiverutdanning må innføres på masternivå.
3. Lærerkompetanse: Den viktigste faktoren for elevenes læring er lærernes kompetanse, og det er mindre sjanse for frafall dersom elevene får gode faglige ferdigheter fra grunnskolen og god oppfølging fra kompetente og trygge lærere. Lærertutdanningen må derfor utvides til fem år. Det må også gjennomføres en systematisk etter- og videreutdanningsreform, som gjør at alle lærere i alle fag – ikke bare noen lærere i enkelte fag – får fornyet sin kompetanse ved jamne mellomrom.
4. Yrkesfagreform: Undervisningen på de yrkesfaglige linjene må legges om slik at den blir mindre teoritunge og mer praktisk, fleksibel og elevtilpasset. Det første året må være praktisk rettet. De mer teoritunge fagene må fases inn senere, når elevenes motivasjon er mer til stede.
5. Mindre byråkrati i skolen: Lærerne må slippe å bruke så mye tid på skjema og rapporter som i dag, slik at de kan bruke mer tid på direkte elevkontakt og følge opp samarbeid mellom skole og hjem. Det er viktig at lærerne får være lærere, og at elevens behov for andre typer hjelp og veiledning blir ivarettatt på en god og profesjonell måte.
6. Andre yrkesgrupper: Det sosialfaglige miljøet på skolene må styrkes ved å trekke andre yrkesgrupper inn i skolen, for eksempel helse- og omsorgsarbeidere. Disse skal bistå og arbeide i team sammen med lærerne. Det er også viktig å forbedre koordineringen mellom barnevern, helsetjeneste og skole rundt den enkelte elev, og det må settes av midler til dette.

7. Praktiske fag: Man må sikre økt praksisretting i undervisningen, og forslagsstillerne vil gjeninnføre praktiske tilvalgsfag i 8.–10. klassetrinn. Skolene må få større frihet til å fokusere på den enkelte elevs egenskaper og behov, framfor pålagt antall timer teoretisk undervisning.
8. Utplussing: Ordningen med utplussing i yrkeslivet må forenkles slik at elever med behov for alternativ opplæring kan få det.
9. Åpenhet og kartlegging: En god kartlegging av den enkelte elevs ferdigheter og kunnskapsnivå de første skoleårene er nødvendig for at hver enkelt elev skal få relevant oppfølging. Det er viktig med åpenhet om skolens tilstand og resultat på nasjonale prøver og andre evalueringer, ikke bare for elever og foreldre, men også for offentligheten.
10. Fremmedspråk: Et andre obligatorisk fremmedspråk må innføres fra mellomtrinnet, både av kunnskaps- og integreringssyns.

Yrkesfagene

Komiteen viser til at frafallet i videregående opplæring er størst i de yrkesfaglige studieprogrammene, og at årsakene til dette er sammensatte.

Komiteen mener det er for mange elever som går ut av ungdomsskolen med manglende basiskunnskaper. Dette er en av grunnene til frafall i videregående opplæring. Dette kunnskapshullet kan være vanskelig å tette senere i utdanningsløpet. I dag er mulighetene begrenset i forhold til å ta igjen det man måtte ha mistet av kunnskap fra grunnskolen. Intensivt forkurs før man begynner på videregående skole kan være en måte å bøte på dette. Men også muligheten til å ta opp igjen sentrale deler av ungdomsskolen bør gjøres mulig. Blant ungdom fra 18 til 30 år som har falt ut av utdanningsløpet og som fanges opp av Nav-systemet oppleves dette i dag som en mangel og et hinder på veien mot utdanning og jobb.

Komiteen mener vi i et kunnskapssamfunn ikke kan nøye oss med å si at noen ikke skjønner teori. Det er viktig å ha samme respekt og forventninger til de som begynner på yrkesfaglig studieretning, som til de som begynner på studiespesialisering. Forskning viser at alle har et potensial for å vokse og tilegne seg ny kunnskap. Erfaringer viser at elever som blir møtt med respekt og klare forventninger har større sannsynlighet for å gjennomføre.

Komiteen viser for øvrig til meldingens omtale av dette og oppfølgingen av Tron-utvalget (NOU 2007:11).

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre ser også behovet for å styrke

lærerkompetansen på yrkesfag og vil be regjeringen tilrettelegge for et rekrutteringsprogram som kan motivere erfarne fagfolk til å skaffe seg pedagogisk tilleggskompetanse og bli lærere i yrkesfag.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen lage et rekrutteringsprogram for å motivere erfarne fagfolk til å skaffe seg pedagogisk tilleggskompetanse og bli lærere i yrkesfag.»

Disse medlemmer ser det som en utfordring å sikre yrkesfagene flere lærere med erfaring fra arbeidslivet og vil ta i bruk særskilte stimulerings tiltak for å oppnå dette.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at samfunnet også i fremtiden vil ha stort behov for fagarbeidere. Debatten om hvilke løsninger som skal motvirke frafall har handlet for lite om yrkesfagenes status og egenart. Høyres utgangspunkt er at fag og teori må henge bedre sammen, samfunnet må legge til rette for mer fleksible opplæringsmodeller og ferdig utdannede fagarbeidere må senere gis mulighet til påbygging i teorifag dersom man ønsker å gå videre til høyere utdanning. Høyre mener det ikke er tilstrekkelig å praksisrette yrkesfagene så lenge det fortsatt legges opp til felles teori for elever som skal studere videre og de som skal ta fagbrev. Disse medlemmer viser her til «Yrkesfagløftet» hvor Høyre foreslår å bryte opp en rigid struktur og lage egne læreplaner og eksamener bedre tilpasset de to hovedretningene. Disse medlemmer viser videre til at representantene Erna Solberg, Elisabeth Aspaker, Svein Harberg og Henning Warloe i Dokument 8:52 S (2009–2010) fremmet følgende forslag for at yrkesfagene skal stå på egne ben og få den anerkjennelse og status fagene fortjener:

«I

Stortinget ber regjeringen utarbeide egne læreplaner for yrkesfagene i den videregående skolen.

II

Stortinget ber regjeringen utarbeide et rekrutteringsprogram for å motivere erfarne fagfolk til å skaffe seg pedagogisk tilleggskompetanse og utdanne seg til lærere i yrkesfag.

III

Stortinget ber regjeringen utvide tilbudet om praksisbrev til å bli en nasjonal ordning.

IV

Stortinget ber regjeringen tillate alternative opplæringsløp som for eksempel opplæringsprogrammer i bedrift for elever.

V

Stortinget ber regjeringen sørge for at elever i hele landet kan få tilbud om tekniske og allmenne fag (TAF).

VI

Stortinget ber regjeringen endre privatskoleloven og tillate bransjedrevne opplæringsløp i hele eller deler av yrkesfagene og stimulere til nye samarbeidsmodeller mellom bransjeorganisasjoner og den offentlige skolen.

VII

Stortinget ber regjeringen holde fast ved dagens krav til generell studiekompetanse. Voksne som har fullført yrkesfag og som vil gå videre til høyere utdanning, skal gis tilbud om påbyggingskurs uten øvre aldersgrense.

VIII

Stortinget ber regjeringen videreutvikle fagskoletilbudet og anerkjenne disse skolene som et godt alternativ til annen høyere utdanning for fagfolk som ønsker videre spesialisering i faget sitt.

IX

Stortinget ber regjeringen gjøre det mulig å kombinere fagskoleutdanning med teori som kvalifiserer til høyere utdanning, og utvikle flere muligheter for spesiell studiekompetanse innen flere fag (Y-veien).»

Disse medlemmer vil påpeke at Reform 94 forutsatte at teorien på yrkesfag skulle tilpasses kravene til studier på høyskoler og universiteter. De faglige kravene til studieforberedende linjer ble senket, mens teorien på yrkesfagene ble mer akademisk.

Med innføringen av Kunnskapsløftet ble det fra VG 1 lagt inn 6 timer med et yrkesrelatert fordypningsfag (Prosjekt til fordyping). Erfaringer viser at dette ikke er tilstrekkelig og ikke fungerer godt nok innenfor dagens struktur.

Teori og yrkespraksis

Komiteen mener integreringen mellom teori og yrkespraksis må bli bedre.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre, viser til at meldingen foreslår en videreføring av ordningen med felles læreplaner i fel-

lesfagene på yrkesfaglige og studiespesialiserende studieprogram. Dette ble etablert gjennom Reform 94, videreført i sammenheng med Kunnskapsløftet og anbefalt av Karlsen-utvalget (NOU 2008:18).

Flertallet mener samtidig at det er nødvendig å legge bedre til rette for yrkesretting av fellesfagene. Det handler ikke om å senke teorikravet, men å gi de viktige og nødvendige teoriinnslagene økt relevans.

Flertallet vil understreke at dette fordrer at læreplanmålene gjennomgås og innrettes slik at de egner seg for yrkesretting. En slik yrkesretting må foregå både i fellesfagene og programfagene. Det er også nødvendig å gi lærerne tilbud om fagdidaktisk etterutdanning i yrkesretting av teori-fagene.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, vil peke på at betydningen av å gjøre teoriinnslagene yrkesfaglig relevante ble sterkt vektlagt da Reform 94 kom, og fulgt tett opp i årene etter. Dette flertallet mener det var uheldig at fokuset på dette ble svekket under utarbeidelsen av Kunnskapsløftet og merker seg at regjeringen har lagt stor vekt på at dette må tas opp igjen. Dette flertallet viser til tiltakene som er foreslått i meldingen.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre viser til at etablering av elevbedrifter er en god måte å praksisrette teoriundervisning på.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet, Høyre og Venstre fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide egne læreplaner for yrkesfagene i den videregående skolen.»

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet og Kristelig Folkeparti mener det er viktig å sørge for at både studieforberedende programmer og yrkesfag likestilles som fullverdige utdanningsløp. Disse medlemmer finner det viktig å heve statusen til yrkesfagarbeiderne, og mener samfunnets kompetansebehov gjelder for begge disse utdannings- og yrkesretningene.

Samtidig ser en at frafallet er størst i de yrkesfaglige retningene. Dette er et problem disse medlemmer mener er viktig å ta tak i. Noe av årsaken som ofte tilskrives problemet er mengden og type teori på yrkesfagene. Disse medlemmer vil først presisere at målet ikke må være å redusere teoriandelen på yrkesfaglig utdanning. Det en ser behovet for er imidlertid en økt spesialisering og en mer praktisk

tilnærming til den teorien som inngår i den yrkesfaglige utdanningen.

Disse medlemmer mener fellesfagene norsk, matte, engelsk og samfunnsfag er viktige å opprettholde, men at disse i større grad må kunne praksis- og yrkesrettes. Utdanningslinja legger opp til et sett kompetansemål og samme avsluttende eksamen i fellesfagene for både de studiespesialiserende og yrkesfaglige studieretningene. Disse medlemmer mener dette vil være til hinder for en mer praktisk og yrkesrettet tilnærming til fellesfagene.

Disse medlemmer mener en skal opprettholde felles kompetanse- og læreplanmål for fellesfagene, da disse er brede og omfattende og åpner for større variasjoner i undervisningen. Videre mener disse medlemmer at den avsluttende eksamen i faget skal tilpasses den enkelte studieretning; studieforberedende eller yrkesfaglig utdanning. En slik løsning mener disse medlemmer både vil opprettholde teoridelen i yrkesfag samtidig som det åpner for en økt praksis- og yrkesretting av selve undervisningen i fellesfagene.

Disse medlemmer anser det også som viktig at utdanningen organiseres på en slik måte at ferdig utdannede fagarbeidere senere kan få tilbud om påbygning i teorifag dersom man ønsker å gå videre til høyere utdanning.

Komiteens medlemmer fra Høyre mener samfunnet må ta konsekvensen av at terrenget ikke stemmer overens med kartet og endre kartet dersom det kan bidra til å løse et betydelig samfunnsproblem knyttet til frafall fra yrkesfagene. Disse medlemmer mener yrkesretting alene ikke vil være tilstrekkelig for å gjøre yrkesfagene mer praksisnære og mener det er nødvendig å bryte med prinsippet om like fellesfag for studieforberedende og yrkesfaglige programmer. Med bakgrunn i omfanget av frafall er disse medlemmer skuffet over at regjeringen ikke vil endre kurs og åpne for separate læreplaner med egne eksamener til tross for at ulike bransjeorganisasjoner har understreket behovet for en styrket praksis og teorilæring som er relevant i forhold til yrket man skal utdanne seg til.

Disse medlemmer vil presisere at nye fagplaner i fellesfagene for yrkesfag vil innebære utskifting av lite relevant teori til fordel for mer relevant yrkest teori. Kravet til studiekompetanse fjernes, men adgang til senere påbygging må gjøres til en rettighet for fagutdannede uten øvre aldersgrense for når denne retten kan tas ut.

Disse medlemmer er videre opptatt av at veien til gode fagfolk ikke nødvendigvis må gå om studiekompetanse. Forutsetningen om generell studiekompetanse i bunnen undergraver muligheten for en opplæring med tydeligere fokus på yrkesfagenes

egenart og bidrar til å redusere yrkesfagenes status. Disse medlemmer mener yrkesfag må anerkjennes som et likeverdig og fullgodt alternativ i seg selv og vil vise til at Høyre gjennom yrkesfagløftet foreslår flere muligheter for å kunne kvalifisere seg for høyere utdanning senere i yrkesopplæringsløpet; som ledd i fagskoleutdanning, utvidet ordning med spesiell studiekompetanse (Y-veien) eller ved påbygging av aktuelle fagmoduler hos offentlige og private utdanningsaktører. Rett til slik påbygging etter yrkesfagutdanning gis uten noen øvre aldersgrense.

Disse medlemmer fremmer på bakgrunn av dette følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen holde fast ved dagens krav til generell studiekompetanse. Voksne som har fullført yrkesfag og som vil gå videre til høyere utdanning, skal gis tilbud om påbyggingskurs uten øvre aldersgrense.»

Komiteens medlem fra Venstre er enig i at debatten om hvilke løsninger som skal motvirke frafall, har handlet for lite om yrkesfagenes status og egenart. Dette medlem deler engasjementet knyttet til å løfte yrkesfagene status, og viser til at Venstre gikk til valg på et løft for yrkesfagene. En av hovedprioriteringene fremover bør, etter dette medlems mening, være å gjøre yrkesfagene mer attraktive for både elever og arbeidsgivere.

Dette medlem merker seg forslaget om å endre læreplanene for fellesfagene innen yrkesfaglige studieretninger på en slik måte at disse i større grad skal fremstå som selvstendige løp. Dette medlem merker seg at det hevdes at man ikke kan praksisrette teorien innen yrkesfaglige studieretninger tilstrekkelig uten at man samtidig endrer læreplanene i fellesfagene på disse studieretningene.

Dette medlem mener det er viktig å ta denne diskusjonen, og mener det er gode argumenter både for og imot å endre læreplanene i fellesfagene på yrkesfaglige og studieforberedende utdanningsprogrammer. Dette medlem er derfor ikke avvisende til et begrenset forsøk, med påfølgende evaluering, i tråd med forslaget om å utarbeide egne læreplaner for yrkesfagene i den videregående skolen.

Dette medlem vil på generelt grunnlag advare mot en tankegang som devaluerer teori-innslaget i dagens yrkesfaglige studieretninger. Det er, etter dette medlems mening, ikke nødvendigvis teorien i seg selv som er problemet – snarere dreier det seg om hvordan teorien er innrettet. Bedriftene synes ikke å etterspørre mindre teori hos lærlingene som kommer til dem, men at teorien skal være mer relevant. Det samme gjelder elevene. Flere lærlinger og lærekandidater trenger imidlertid andre modeller for sin utdanning enn 2 år i skole og 2 år i bedrift.

Slike modeller bør utarbeides i samarbeid med nærings- og arbeidsliv.

Praksisbrev

Komiteen merker seg at det i meldingen signaliseres at det er ønskelig å tilrettelegge for at flere skal kunne avslutte et kortere opplæringsløp, eller praksisbrev.

Komiteen viser til at praksisbrev, eller kompetanse på lavere nivå, kun er ett av flere virkemidler som fylkeskommunene allerede rår over. Det er i dag mulig å tilrettelegge et opplæringsløp som både tar hensyn til den enkeltes motivasjon og evner, og som gir full kompetanse. Fagutdanning kan i dag tas som normalt med 2+2-ordning, men også 0+4 (fire år i bedrift) og 1+3 (ett år i skole og tre år i bedrift).

Komiteen vil presisere at det å innføre et fast, og eventuelt søkbart, nivå under fagarbeider/studiekompetanse passer dårlig med framskrivninger av behovet for kompetanse, og erfaringer med delkompetanse, eller kompetanse på lavere nivå. Vi har mange unge voksne og voksne som i dag står utenfor arbeidslivet, blant annet fordi de mangler utdanning. Disse møter til dels store vansker når de skal tilbake i utdanning eller arbeidsliv.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre mener vellykkede forsøksordninger i skolen, som for eksempel praksisbrev, må kunne omgjøres til permanente tilbud og komme flere elever til gode i hele landet. Ordningen innebærer at elevene dokumenterer en begrenset kompetanse i et fag, som senere kan utbygges til fullt fagbrev. Disse medlemmer viser til at denne forsøksordning med praksisbrev er varmt anbefalt av Karlsen-utvalget (NOU 2008:18) uten at regjeringen har fulgt dette opp med å gjøre ordningen landsomfattende.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utvide tilbudet om praksisbrev til å bli en nasjonal ordning.»

«Stortinget ber regjeringen tillate alternative opplæringsløp som for eksempel opplæringsprogrammer i bedrift for elever.»

Disse medlemmer mener det er viktig å få innført ordningen med praksisbrev – i alle fylker. Dette er under forutsetning av at denne utdanningen gir mulighet for å ta fullt fagbrev uten opphold.

Disse medlemmer er gjennom høringsuttalelser fremkommet i forbindelse med NOU 2009:18 (Midtlyng-utvalget) blitt gjort oppmerksom på at ret-

tighetslever som får spesialundervisning etter dagens § 5-1 i opplæringsloven, ofte får mangelfull opplæring.

Disse medlemmer mener det er viktig å fremheve at god vurdering og informasjon i forkant av overgang fra ungdomsskole til videregående skole for elever med utviklingshemming har stor betydning.

Disse medlemmer mener også at utviklingshemmede i større grad bør gis mulighet til å ta utdanning etter praksisbrev- og lærekandidatordningen.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen på egnet måte komme tilbake til Stortinget med forslag til hvordan utviklingshemmede kan få sikret sine rettigheter i henhold til opplæringsloven.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Venstre fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen endre privatskoleloven og tillate bransjedrevne opplæringsløp i hele eller deler av yrkesfagene, og stimulere til nye samarbeidsmodeller mellom bransjeorganisasjoner og den offentlige skolen.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre viser til at en del elever har særskilte behov, men ikke søker inntak på særskilt grunnlag. Dette kan gjelde for eksempel elever med dysleksi og/eller dyskalkuli. Dette er elever som i en rekke tilfeller ikke får et tilfredsstillende opplæringstilbud.

Disse medlemmer vil anmode regjeringen om å utrede kvalitetssikringssystemer for å sikre at elevene får en god undervisning, slik at overgangen fra grunnskole til videregående skole går bra også for elever med særskilte behov som ikke søker inntak på særskilt grunnlag.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Venstre mener det er kritisk viktig for yrkesfagene og for å få ned frafallet at alternative opplæringsløp ved siden av det tradisjonelle 2+2-løpet, to år i skole og to år i bedrift, kan gjøres lettere tilgjengelig. Dette er tilpasset opplæring i praksis og samfunnsøkonomisk gunstig om frafallet kan reduseres.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser videre til at Høyre i Yrkesfagløftet også foreslo å endre privatskoleloven, slik at det åpnes opp for at bransjene selv kan tilby opplæringsløp enten alene eller i et samarbeid med den offentlige skolen.

Engelsk

Komiteen viser til at problemstillingene omkring felles sentralgitt eksamen er tatt opp i meldingen. Dette synes i dag å være til hinder for yrkesretting av engelsk.

Komiteen ber regjeringen legge opp til en ny eksamensordning for engelsk.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre, vil imidlertid understreke at en yrkesretting av både programfag og fellesfag betyr at man må anerkjenne en annen kunnskap enn hva disse fagene tradisjonelt formidler, og at en yrkesretting ikke må fjerne muligheten for å kunne bygge videre til generell studiekompetanse eller at det begrenser muligheten til å gå videre på den såkalte Y-veien.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser når det gjelder ny eksamensordning for engelsk, til at Høyre har foreslått nye læreplaner for flere av fellesfagene innenfor yrkesfag, og med tilpassede eksamener for å sikre tilstrekkelig yrkesretting til at innholdet i fagene oppfattes som mer relevant og motiverende enn tilfellet er i dag.

Læreplasser

Komiteen merker seg at mange av de som slutter før de er ferdige med et utdanningsløp, slutter fordi de ikke får læreplass. Komiteen mener det er nødvendig å forsterke samarbeidet med partene i arbeidslivet for å få nok læreplasser. Det må stilles krav til offentlige virksomheter om å ta inn flere lærlinger.

Komiteen mener det er viktig at statusen og kvaliteten i fag- og yrkesopplæringen heves. Komiteen imøteser arbeidet med en strategi for læreplasser i det offentlige, og mener at det offentlige bør ta et større ansvar for å skaffe læreplasser. Komiteen ber regjeringen sørge for at alle deler av offentlig sektor tar inn lærlinger.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, støtter videre forslaget i meldingen om at staten må ta initiativ overfor alle aktuelle parter for å vurdere å inngå en ny samfunnskontrakt om forpliktelser til å opprette læreplasser. Karlsen-utvalget viser til at endringer i arbeidslivet tilsier at det kan være behov for å inngå en ny samfunnskontrakt mellom alle landsomfattende tariffparter.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, mener det også bør vurderes å i større grad

stille krav om at de som inngår kontrakter med offentlig virksomheter, skal være lærebedrifter.

Et tredje flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, støtter at det bør utredes en lovfestet rett til lærlingplass.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre vil vise til at lærlingtallet i staten, ifølge VG, er redusert fra 690 i 2006 til 382 i 2009. Dette tilsvarer mindre enn én lærling pr. kommune. Disse medlemmer kan ikke se noen grunn til å ha lavere forventninger til staten når det gjelder å ta inn lærlinger enn til næringslivet og kommunesektoren, og mener flere lærlinger i staten vil kunne gi et viktig bidrag til å skaffe nok læreplasser.

Disse medlemmer forutsetter at regjeringen tar de nødvendige initiativ slik at vi kan få effekt i form av flere lærlinger allerede fra skoleåret 2010–2011. For elever som starter på yrkesfag med forventninger om læreplass etter de to første årene, er faren for frafall enda større om læreplass ikke er tilgjengelig og eleven i stedet tilbys opplæring i skole som er det vanlige alternativet.

Disse medlemmer mener det er behov for å ta i bruk nye virkemidler for å skaffe et tilstrekkelig antall læreplasser. Disse medlemmer støtter ikke forslaget om lovfesting av retten til læreplass. Rettighet ved lov vil ikke skaffe en eneste ny læreplass, og tvang er et negativt insentiv for arbeidslivet til å utvikle gode praksisplasser for lærlinger.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Venstre vil advare mot en kobling av anskaffelser til det offentlige og leverandørers mulighet til å opprette læreplasser. En slik politikk vil være konkurransevridende og i realiteten diskvalifisere svært mange av landets småbedrifter fra å levere varer og tjenester til det offentlige. Disse medlemmer er opptatt av at arbeidet med etablering av nye læreplasser må bygge på positive stimuleringsiltak.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener at offentlig sektor i langt større grad enn i dag må ta inn lærlinger. Offentlige etater og arbeidsgivere bør utarbeide klare målsettinger om dette, og passende rapporteringssystemer bør utarbeides. Det bør opprettes et offentlig tilgjengelig nasjonalt register for lærlingplasser i det offentlige.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til Høyres programforslag om å fjerne arbeidsgiveravgiften for lærlinger. Dette vil være et positivt, uby-

råkratisk virkemiddel med umiddelbar effekt og kan være statens bidrag for å få på plass en samfunnskontrakt som kan sikre nok læreplasser.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre mener at å redusere eller fjerne arbeidsgiveravgiften for lærlinger vil skape et varig insentiv for bedrifter å ta inn flere lærlinger.

Komiteens medlem fra Venstre viser i denne forbindelse til Venstres alternative statsbudsjett for 2010, jf. Innst. 12 S (2009–2010), hvor det ble foreslått å fjerne arbeidsgiveravgiften for nye lærlinger fra 1. januar 2010.

Oppfølgingstjenesten

Komiteen viser til at alle fylkeskommuner er pålagt å ha en oppfølgingstjeneste for å følge opp rettighetselever, det vil si de som har rett til opplæring etter § 3-1 i opplæringsloven og som ikke er i opplæring eller arbeid. Kjerneoppgaven til tjenesten er gjennom direkte kontakt å følge opp den enkelte ungdom og sørge for at vedkommende får tilbud om opplæring, arbeid eller annen sysselsetting. Tjenesten skal også sørge for at fylkeskommunen har oversikt over målgruppen.

Komiteen er kjent med at oppfølgingstjenesten fungerer ulikt mellom fylkene med svært varierende måloppnåelse. Det er store variasjoner i ressursbruk, organisering og kompetanse i tjenesten. Komiteen vil understreke oppfølgingstjenestens viktige funksjon i det å forhindre at ungdom faller utenfor opplæring og arbeidsliv. Komiteen mener ut i fra dette at den generelle kvaliteten i tjenesten må styrkes og at oppfølgingstjenesten må gis den nødvendige prioritet i fylkeskommunenes arbeid. Det bør også legges bedre til rette for erfaringsutveksling, kompetanseheving og -overføring fylkeskommunene imellom.

Mentorordning

Komiteen støtter Karlsen-utvalgets forslag om mentorordninger som et målrettet tiltak overfor elever og lærlinger som står i fare for å avbryte opplæringen (NOU 2008:18). Utvalget viser til at dette er et tiltak som møter støtte fra partene i arbeidslivet.

En undersøkelse av den danske mentorordningen gjort av Teknologisk Institutt i Danmark viser at den, ifølge skolene selv, har hatt en svært positiv effekt på elevenes trivsel, fravær, frafall, medansvar for egen utvikling og kontakt med hjemmet.

Komiteen mener systematiske forsøk med mentorordning må settes i gang i samarbeid med fylkene med sikte på å innføre dette som en fast ordning.

Komiteen viser også til OECD-rapporten «Jobs for Youth» hvor det frarådes innføring eller videreføring av ordninger der elever tidlig må velge enten akademiske eller yrkesfaglige retninger. Komiteen har merket seg at OECD anbefaler et system som ligner på det norske systemet, som et virkemiddel til å øke gjennomføringen på alle utdanningsnivåer og sikre en vellykket overgang til arbeidslivet.

Prosjekt til fordypning

Komiteen er fornøyd med at det gjennom innføring av prosjekt til fordypning og utdanningsvalg har blitt et økt behov for samarbeid mellom skole og arbeidsliv. En sentral faktor er at det utvikles rammer og rutiner for godt samarbeid.

Komiteen er bekymret over at Fafos første evaluering av prosjekt til fordypning kan tyde på at utplassering i arbeidslivet ikke i seg selv gir god læring. Komiteen mener at det må utvikles klare kompetansemål og læreplaner for faget og hva som skal oppnås med utplasseringstiden.

Borteboere

Komiteen viser til at elever som ikke har, eller kan få, tilbud om videregående opplæring i nærmiljøet, kan ha større problemer med å fullføre videregående opplæring. Komiteen registrerer at det er store forskjeller mellom fylkene når det gjelder omfanget av frafall i videregående skole. De tre nordnorske fylkene har et spesielt høyt frafall. En viktig årsak til høyere frafall i enkelte fylker sammenlignet med andre, er andelen elever som grunnet geografiske avstander må bo på hybel. Ikke alle elever takler å bo på hybel, med det resultat at de ikke mestrer hverdagen verken sosialt eller faglig.

Komiteen viser til at i Finnmark fylke må hver tredje elev flytte hjemmefra for å ta videregående opplæring. Komiteen viser videre til at de borteboende elevene har 50 pst. større sjanse for å slutte enn elever som bor hjemme. Komiteen viser til vertsfamilieprosjektet igangsatt av Finnmark fylkeskommune. Vertsfamiliene inngår en avtale med fylkeskommunen der det spesifiseres hva familien skal hjelpe til med, ofte vekking, oppfølgingssamtaler og å se til innetider, eventuelt felles måltider.

Komiteen viser til at det å måtte flytte tidlig hjemmefra for å ta videregående opplæring, ser ut til å være en risikofaktor for frafall. Komiteen understreker at det er viktig at fylkene legger godt til rette for disse elevene, og viser til at når elever i videregående opplæring er tvunget til å velge innlosjering på grunn av lang eller vanskelig skolevei, har fylkeskommunen plikt til å hjelpe eleven med å skaffe et sted å bo, jf. opplæringsloven § 7-2 tredje ledd. Det fremgår av bestemmelsen at fylkeskommunen også

kan pålegges å bygge elevboliger dersom det ikke er mulig å skaffe eleven bolig på annen måte. Komiteen viser til at en del fylker har etablert ordninger med vertsfamilier, og peker på at dette kan være en god løsning som sikrer ivaretagelse av elevene.

Komiteens medlemmer fra Høyre ser med særlig bekymring på frafallstallene i Finnmark som er landets høyeste. Fylkets bosettingsstruktur, foreldregenerasjonens formelle utdanningsnivå, snittresultatene i grunnskolen kombinert med lange avstander til skolestedene gjør situasjonen for elever i videregående opplæring mer krevende enn i noe annet fylke. Disse medlemmer vil rette oppmerksomheten mot forsøket med drift av videregående skole i regi av Båtsfjord kommune. Her satte man fokus på det 13-årige skoleløpet. Elevene fikk et videregående opplæringstilbud og kunne bo hjemme også etter grunnskolen. Båtsfjord kommune så grunnskolen og videregående skoleløp i sammenheng i samme organisasjon. Dette ga tydeligere elevfokus, lettet overgangen fra grunn- til videregående skole, og det ga lærere i en liten kommune større motivasjon for videreutdanning fordi de opplevde nye karrieremuligheter i egen kommune. For foreldrene ga det en besparing på opp mot 50 000 kroner per år, noe som også motiverte flere foreldre til å motivere de unge. Det siste og viktige momentet man lyktes med var et tett samarbeid med lokalt næringsliv og offentlige tjenesteytere for å gi elevene grundig rådgivning før linjevalg allerede tidlig i skoleløpet.

Disse medlemmer er kjent med at forsøket med kommunal drift av videregående skole som ble godkjent av daværende kommunalminister Erna Solberg og Bondevik II-regjeringen, har vært omstridt til tross for at erfaringene er positive og frafallet her er minimalt og langt lavere enn ved andre skolesteder i Finnmark. Gjennomsnittlig antall elever som tok videregående utdanning i Båtsfjord økte til et nivå der man ifølge SSB kunne forvente en foreldregruppe med høyere utdanning. Et klart eksempel på at muligheten til å løse oppgaven lokalt, ga de resultatene alle rikspolitikere nå etterspør. Disse medlemmer har med stor undring merket seg at Stoltenberg II-regjeringen stoppet dette forsøksprosjektet til tross for at et samlet kommunestyre i Båtsfjord ønsket å videreføre skoletilbudet.

Lærerne

Komiteen mener den viktigste faktoren for elevenes læring er lærernes kompetanse. Komiteen viser til at det vil bli startet opp med ny lærerutdanning høsten 2010. Utdanningen vil inneholde et nytt fag kalt pedagogikk og elevkunnskap. Faget skal være praksisrettet og forskningsbasert, og det skal bygge på erkjennelse av at det er behov for lærere

som ikke bare har god fagkompetanse, men også evne til å formidle, inspirere, og være en dyktig og metodesikker leder.

Komiteen mener etter- og videreutdanning for lærere og instruktører er viktig for å stoppe frafallet. Komiteen mener en slik etterutdanning bør være forskningsbasert og utviklet av ledende fagmiljøer. Kompetente og engasjerte lærere er en nøkkel til dette. Etter- og videreutdanning kan være med på å bidra til flere slike lærere.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, ser det derfor som positivt at det ble bevilget til sammen 400 mill. kroner til etter- og videreutdanning for lærere og instruktører i 2009 og at vi har fått på plass et varig system for etter- og videreutdanning av lærere og instruktører.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre vil understreke at det er mindre sjans for frafall dersom elevene får gode faglige ferdigheter fra grunnskolen og god oppfølging fra kompetente og trygge lærere.

Disse medlemmer viser til at regjeringens bevilgningsforslag knyttet til et «varig system for videreutdanning for lærere» i stor grad tilsvarer bevilgningen som lå inne i Kunnskapsløftet. Det har således ikke vært snakk om noen ny satsing i bevilgningssammenheng. Disse medlemmer viser videre til at videreutdanningsordningen som regjeringen har gått inn for, skal ferdig utbygd omfatte ca. 2 500 lærere årlig – dvs. at enkelte lærere i noen fag får videreutdanning. Dersom alle lærere i norsk skole skal få videreutdanning i en eller annen form, vil det altså gå flere tiår i henhold til regjeringens opplegg. Disse medlemmer viser for øvrig til utdypende merknader vedrørende lærernes kompetanseheving i Innst. 12 S (2009–2010).

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre vil påpeke at lærerne frikjøpes 80 pst. i forbindelse med videreutdanning. Staten forutsetter at kommunene tar halvparten av kostnaden.

Disse medlemmer er blitt kjent med at retningslinjene for frikjøp fører til at mange kommuner ikke er i stand til å delta i videreutdanningstilbudet i like stor grad som ønskelig.

Disse medlemmer vil peke på at dersom de midlene kommunene disponerer skal brukes innenfor denne ordningen, vil bare noen ganske få lærere få videreutdanning. Det som var tenkt å skulle bli et løft, blir i realiteten nedgang.

Disse medlemmer mener at regjeringen bør ta en gjennomgang av retningslinjene om frikjøp av lærere og instruktører i videreutdanningstilbudet, med den hensikt at kommuner og utdanningsinstitusjoner kan benytte ressursene på en slik måte at flest mulig får delta i tilbudet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Venstre mener at lærerutdanningen må utvides til fem år, jf. Innst. S. nr. 185 (2008–2009). Det må også gjennomføres en systematisk etter- og videreutdanningsreform, som gjør at alle lærere i alle fag – ikke bare noen lærere i enkelte fag – får fornyet sin kompetanse ved jamne mellomrom.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til sitt alternative statsbudsjett for 2010 der det ble foreslått å øke etter- og videreutdanning for lærere og skoleledere med 100 mill. kroner utover regjeringens forslag.

Komiteens medlemmer fra Høyre vil understreke at ingen enkeltfaktor er mer avgjørende for kvaliteten i skolen enn læreren. Mange nyutdannede lærere opplever et praksissjokk fordi lærerutdanningen ikke forbereder dem på hva det vil si å lede elever i en klassesituasjon. Disse medlemmer viser til Høyres forslag om et praksisår som et femte år av lærerutdanningen (Innst. S. nr. 185 (2008–2009)). Forslaget innebærer et obligatorisk, lønnet praksisår som må bestå for å kunne bli lærer. Studenten skal få oppnevnt en egen veileder i dette året. Disse medlemmer viser også til Høyres forslag i samme innstilling om å innføre en ordning med sertifisering av lærere. Ordningen skal være knyttet til gjennomføring av etter- og videreutdanning.

Disse medlemmer viser til at Høyre i sitt alternative statsbudsjett for 2010 doblet bevilgningene til etter- og videreutdanning av lærere og skoleledere med en økning på 400 mill. kroner utover regjeringens forslag. Disse medlemmer ser det som helt nødvendig å øke ambisjonsnivået og takten slik at langt flere lærere raskere kan få det kompetansemessige påfyllet 7 av 10 lærere gir uttrykk for at de trenger i en spørreundersøkelse gjennomført av Utdanningsforbundet i 2009.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti ser det som avgjørende for å beholde lærere i skolen, at de gis en best mulig start på jobbkarrieren. Det er en meget krevende oppgave å fungere godt som lærer – en utfordring som utvilsomt har økt. Vi må unngå det praksissjokket nyutdannede lærere opplever når de møter virkeligheten i klasserommet.

Dette medlem mener regjeringen dessverre ikke i stor nok grad løser denne utfordringen. For å styrke koblingen mellom teori og praksis kommer vi ikke utenom strukturelle grep. Det er behov for bedre praksis, men det er også behov for mer praksis. Dette medlem mener en mentorordning i form av et introduksjonsår vil være et avgjørende bidrag til dette og at det bør være en klar ambisjon og mål å gjøre en mentorordning obligatorisk for alle nyutdannede lærere. Dette medlem viser til at Kristelig Folkeparti gjentatte ganger har fremmet forslag om dette.

Komiteens medlem fra Venstre viser til Vestres alternative statsbudsjett for 2010, jf. Innst. 2 S (2009–2010), hvor det ble foreslått å bevilge ytterligere 375 mill. kroner til videreutdanning for lærere ut over regjeringens forslag.

Komiteen er kjent med at arbeidsmåter og pedagogiske metoder er et faglig ansvar for lærer og skoleledelse. Utvikling av god metodisk kompetanse er både et ansvar for lærerutdanningene og for tilbydere av etterutdanning. Komiteen mener at lærer og skoleledelse må ta hensyn til at nyere forskning nå er blitt mer entydig på hvilke metoder og arbeidsmetoder som fungerer. Det viktigste er etter komiteens mening at det blir brukt en metode som gir eleven en kvalitativ god opplæring, faglig og sosialt.

Komiteen registrerer at det i statistikken for gjennomstrømmingen i videregående opplæring er flere årsaker til at elever ikke fullfører det studieprogrammet de har begynte på uten at eleven er ute av opplæringssystemet. Dette skyldes blant annet omvalg, forsinkelser på grunn av sykdom mv. Komiteen har merket seg at departementet vil arbeide for å få et bedre statistisk grunnlag for å vurdere gjennomføringsgraden i videregående opplæring og utviklingen når det gjelder dette.

Komiteen mener målet med studieforberevende program skal gi elevene et godt teoretisk grunnlag for videre studier. Videre må de elevene som er motivert for det, få mulighet til å ta deler av fag innenfor høyere utdanning og knytte seg nærmere opp til forskning og nye læringsmetoder i undervisningen. Komiteen mener dette i for stor grad overlates til den enkelte skole.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet er kjent med at det finnes forskriftshjemmel for at grunnskoleelever som har dokumentert at de oppfyller kompetansemålene i grunnskolen, skal gis anledning til å følge undervisning på videregående nivå. Disse medlemmer er også kjent med at det ikke over alt er like enkelt for disse elevene å faktisk få tilgang til denne undervis-

ningen og heller ikke mulighet til fortløpende å dokumentere sine kunnskaper og oppnådde kompetansemål. Disse medlemmer antar at uklart finansieringsansvar er en årsak til at det enkelte steder kan synes vanskelig å få til en smidig overgang for ungdomsskoleelever til videregående undervisning. Disse medlemmer vil peke på at finansiering av videregående utdanning i hovedsak tilligger fylkeskommunene og mener at så lenge fylkeskommunene har dette ansvaret så bør også tilrettelegging for undervisning for alle elever, uansett alder, på videregående nivå, tilligge fylkeskommunen.

På dette grunnlag fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gjøre de nødvendige forskriftsendringer, og om nødvendig komme tilbake til Stortinget i budsjett- eller lovsak, for å gjøre de endringer som skal til for å sikre at elever som har dokumentert oppfylt kompetansemål i basisfagene for grunnskolen, kan få undervisning i de samme basisfagene på videregående skole.»

«Stortinget ber regjeringen gjøre de nødvendige forskriftsendringer, og om nødvendig komme tilbake til Stortinget i budsjett- eller lovsak, for å gjøre de endringer som klargjør at fylkeskommunene har ansvaret for å finansiere videregående utdanning, også når elevene er i ungdomsskolealder.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre understreker at elevs rett til tilpasset opplæring krever et mangfold av mulige utdanningsløp. Tekniske og Allmenne Fag (TAF) er en modell som gir både fagbrev og studiekompetanse gjennom teoretisk opplæring i skole kombinert med praktisk opplæring i bedrift. Per i dag er dette en forsøksordning.

Disse medlemmer fremmer på bakgrunn av dette følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sørge for å utvide tilbudet om kombinasjonen Tekniske og Allmenne Fag (TAF) slik at det blir et alternativ for elever i hele landet.»

Komiteens medlemmer fra Høyre og Venstre viser til at enkelte elever i videregående opplæring deltar i programmer som er utvidet i tid, og mener regjeringen bør foreta en gjennomgang av studiefinansieringen for disse for å sikre en god studie- støtte.

2.4 Voksenopplæring

Komiteen vil ha en offensiv politikk for å vedlikeholde og styrke voksnes kompetanse. Etter- og videreutdanning er et av de viktigste verktøyene vi har for å kvalifisere folk til et yrkesliv som stadig endres, både i struktur og arbeidsmåter.

Behovet for å oppdatere kompetanse og tilegne seg ny kunnskap er viktig for alle voksne, uavhengig av utdanningsnivå. Det må derfor legges til rette for at det blir utviklet gode og fleksible etter- og videreutdanningstilbud og for læring i arbeidslivet.

Komiteen ser det som viktig at det i meldingen legges opp til bedre ordninger for voksne med svake grunnleggende ferdigheter som ønsker å ta videregående opplæring. Det må være et mål å få alle voksne opp på videregående nivå.

Komiteen mener voksenopplæringen handler om å fremme demokratisk deltakelse, utvikle og ivareta kulturelle ferdigheter og bidra til opplevelse og mening for den enkelte. Komiteen er opptatt av å ivareta en bred forståelse av kunnskap og læring, noe som ikke minst de frivillige organisasjonene og studieforbundene bidrar til. Voksenopplæring handler også om å gi en varig tilknytning til arbeidslivet og derigjennom redusere sjansen for tidlig utstøting og sykefravær m.m. De som har falt ut av utdanningen tidlig i livet, må få en ny sjanse.

Komiteen viser til at mange voksne sliter med mangelfulle grunnleggende ferdigheter slik at de har problemer med å mestre hverdagen og delta i samfunnslivet. I en tid da omstillinger i arbeidslivet kan skje raskt, er det også nødvendig å ha gode rammevilkår for livslang læring.

Komiteen mener det er positivt at stadig flere voksne tar høyere utdanning, enten gjennom ordinære studietilbud eller som etter- og videreutdanning. Tall fra SSB viser at antallet studenter over 40 år er mer enn doblet fra 1995 til 2008. Norske arbeidstakere deltar relativt mye i opplæring.

Komiteen er kjent med at 8 pst. har deltatt i videreutdanning, 54 pst. har deltatt i kurs eller annen opplæring og i overkant av 60 pst. mener at de har et læringsintensivt arbeid (Kilde: læreårsmonitoren, SSB/FAFO).

Komiteen mener det er bra at arbeidslivets parter er sterkt engasjert i livslang læring. Samarbeidet mellom partene i arbeidslivet er avgjørende for å få til kompetanseutvikling til beste for den enkelte og for den enkelte virksomhet og bransje.

Komiteen mener også det er en god utvikling at det er en økende tendens til å ta formell videreutdanning blant de med grunnskole og videregående opplæring. Nesten 7 pst. av de med utdanning på grunnskolenivå deltok i formell videreutdanning i 2008 mot 2 pst. i 2003. Blant de sysselsatte med høy-

ere utdanning var det like mange som tok videreutdanning i 2008 som i 2003.

Komiteen merker seg at den såkalte Matteus-effekten også gjelder i denne sammenheng, de som har mest, deltar mest i opplæring. (Matt. 13,12 «For den som har, skal få, og det i overflod.» NT 2005.) Personer med lang høyere utdanning ser dessuten ut til å delta oftere i formell videreutdanning enn tidligere, 12,7 pst. i 2009 mot 10,8 pst. i 2008.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre mener det er svært viktig å legge til rette for en styrket satsing på voksenopplæring. Dette er blant annet avgjørende for at vi skal kunne omstille oss til et endret arbeidsmarked og skaffe arbeidskraft innenfor viktige områder som for eksempel helsesektoren. Utdanning er også et viktig integreringstiltak for alle som er arbeidsføre, men som av ulike årsaker faller utenfor i samfunnet. Disse medlemmer mener at man må sikre oppdatert kunnskap og gjennomgå rettigheter mv. knyttet til opplæringstilbudet for dem som faller utenfor det ordinære arbeidslivet, herunder rusavhengige og asylsøkere, samt voksne som allerede er i arbeid. Videre er det viktig at man styrker satsingen på utvikling og drift av fjernundervisning og desentralisert undervisning. Det er i denne forbindelse nødvendig å sikre institusjonene gode rammevilkår for å utvikle denne type tilbud.

Disse medlemmer mener det bør vurderes innført en ordning med skattestimulans til bedrifter som gjennomfører etter- og videreutdanningstiltak som gir formalkompetanse til sine ansatte.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre merker seg at regjeringen beskriver et stort behov for videre- og etterutdanning av voksne arbeidstakere, men uten å kunne legge frem forslag om tiltak som vil kunne møte disse utfordringene. Anslagsvis 660 000 voksne arbeidstakere har kun grunnskole som høyeste fullførte utdanningsnivå (kilde: SSB), men kun 20 000 deltar i videregående opplæring pr. år. Ifølge SSB ønsker 30 pst. å ta slik utdanning, noe som utgjør over 200 000 arbeidstakere. Denne gruppen er motivert, dersom de økonomiske forholdene kan legges til rette. Regjeringen varsler ingen slike økonomiske tiltak. Disse medlemmer vil understreke behovet for mer fleksible opplærings- og utdanningstilbud tilpasset voksne arbeidstakere og mener det vil være riktig med en ytterligere styrking av Program for basiskompetanse i arbeidslivet (BKA) slik disse partier har foreslått. Disse medlemmer vil i denne sammenheng også vise til YS som har tatt til

orde for et nasjonalt finansieringsprogram for voksne med kompetansehevingsbehov.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet mener kompetansegivende utdanningstilbud bør prioriteres, og er derfor skeptiske til at studieforbundene får støtte også når det ikke ligger klare kompetansemål til grunn for kursene. Samtidig ser disse medlemmer viktigheten av at voksenopplæringen også fremmer demokratisk deltakelse, og utvikler og ivaretar kulturelle ferdigheter inkorporert i et kompetansegivende utdanningstilbud.

Disse medlemmer mener at en ordning med skattefradrag for voksenopplæringstiltak kunne være et treffende tiltak.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti og Venstre viser til at unge som allerede har falt ut av utdanningen, skal følges bedre opp enn i dag. Disse medlemmer viser til at det i dag er en begrensning på 25 år når det gjelder rett til videregående opplæring. Disse medlemmer mener at en begrensning på 25 år kan hemme mange voksnes mulighet til å få utdanning og en ny start. Disse medlemmer mener begrensningen bør fjernes helt, slik at de som ønsker det får mulighet til å fullføre videregående opplæring uavhengig av alder.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen endre opplæringsloven slik at de som ønsker å fullføre videregående opplæring, får en rett til slik utdanning uavhengig av alder.»

Komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre har merket seg at regjeringen har valgt å ikke nevne folkehøgskolene i en melding som sies å skulle omhandle hele utdanningssystemet. Disse medlemmer mener derimot at folkehøgskolene er en svært viktig del av vårt utdanningssystem. Skolene er med på å utvide horisonten, skape nysgjerrighet på nye områder og lærer studentene mye om menneskelige relasjoner. Gjennom ett år på folkehøgskole får elevene sjansen til å prøve seg på nye fag og fordype seg i emner innenfor sine interesseområder, samt muligheten til å reflektere over hvilken utdanning de skal ta i framtida.

Disse medlemmer vil videre påpeke at folkehøgskolene gjør også en svært viktig innsats i å få elever som av ulike grunner har droppet ut av videregående opplæring, tilbake til skolen etter ett år på folkehøgskole. Disse medlemmer mener dette arbeidet bør videreutvikles.

Tiltak

Komiteen støtter meldingen i at det trengs ei styrking av flere ulike tiltak, slik som en styrket karriereveiledning, mer og bedre tilrettelagt opplæring, mer bruk av vurdering og godkjenning av realkompetanse, og ikke minst en sterkere kompetanseprofil i velferds- og arbeidsmarkedspolitikken ved å styrke samarbeidet mellom Nav og utdanningsmyndighetene.

Komiteen mener høyere utdanning må utnytte de teknologiske mulighetene som åpner seg, slik at man samlet gir best mulig utdanning. Det krever først og fremst at lærestedene har en god digital infrastruktur.

For å øke kapasiteten i utdanningssystemet både med hensyn til antall studenter og fleksible studenter må det eksisterende potensialet i universitets- og høyskolesystemet utnyttes på en bedre måte. Økt tilgjengelighet av utdanning ved hjelp av IKT vil være et vesentlig element i en slik utvidelse av utdanningskapasiteten. Realiseringen av UNINETTs eCampus-program vil være sentral for å virkeliggjøre et slikt mål.

Komiteen er kjent med at Norgesuniversitetet arbeider med å fremme utvikling av IKT-støttet utdanning og livslang læring, kunnskapsspredning og informasjon om slik utdanning.

Komiteen ser det som positivt at Norgesuniversitetet nå gjennomfører en IKT-monitor for høyere utdanning. Dette vil styrke kunnskapen om bruk av IKT.

Komiteen har videre merket seg at graden av nettbaserte tilbud varierer fra fag til fag og fra lærested til lærested. En videreutvikling av nettbaserte tilbud må ta utgangspunkt i fleksible løsninger der både lærestedenes og markedsaktørenes vurderinger veier tungt.

Komiteen mener kommuner, fylkeskommuner og lokalt næringsliv (og andre parter) som i samarbeid oppretter og støtter lokale studiesentre, gjør en svært viktig jobb i å tilrettelegge for at mennesker kan ta utdanning der de bor. Det er videre viktig at de lokale studiesentre går sammen om å synliggjøre behov og rekruttere studenter. Samlet kan studiesentrene bygge opp et studentgrunnlag som gjør at høyere utdanningsinstitusjoner finner det kostnadssvarende å levere fleksible utdanningstilbud.

Studieforbundene

Komiteen er kjent med at studieforbundene har som hovedoppgave å tilby opplæring ubundet av pensum og eksamener, men også å gi formell kompetansegivende utdanning som supplement og alternativ til det offentlige utdanningssystemet. Deres viktigste fortrinn er å være en åpen og tilgjengelig læringsarena for alle.

Komiteen mener studieforbundene er viktige for å nå målene om økt kompetanse i samfunnet. Studieforbundene har i samarbeid med sine medlemsorganisasjoner mulighet til å tilby et tilpasset kurs og utdanningstilbud for ulike grupper. Det er viktig at studieforbundene ivaretar medlemsorganisasjonens tilbud, samtidig ser komiteen at forbundene også har en rolle å spille som leverandør av utdanning gjennom andre ordninger.

Komiteen mener at et godt eksempel på dette er studieforbund som organiserer, tilrettelegger og driver Program for basiskompetanse i arbeidslivet (BKA) i en bedrift, da gjerne relatert til at dette også ivaretar interessene til deres medlemsorganisasjoner.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til at staten årlig gir 179 mill. kroner i tilskudd til ulike studieforbund. Tilbudet omfatter 37 000 kurs, men bare 10 pst. av kursdeltakerne får tilbud om eksamen eller avsluttende prøve. Disse medlemmer mener at statlig støtte til studieforbundene i større grad må målrettes mot kurs som bidrar til kompetanseutvikling i arbeidslivet og med tilbud om eksamen eller avsluttende prøve som gir kompetansebevis.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti og Venstre har et bredt kunnskaps-syn som går utover kompetansegivende virksomhet med vekt på grunnleggende ferdigheter. Disse medlemmer vil understreke at ikke alt som teller, kan telles, og ikke all nyttig kunnskap kan summeres i en karakter. Disse medlemmer viser til at frivillige organisasjoner gjennom studieforbundene bidrar med samfunnsnyttig innsats og kompetanseheving rettet mot voksne og målgrupper med spesielle behov som for eksempel funksjonshemmede. Disse medlemmer mener studieforbundene blant annet driver et uvurderlig arbeid når det gjelder demokratiopplæring, å skape møtesteder og å ta vare på kultur, tradisjoner og mangfold.

Program for basiskompetanse i arbeidslivet (BKA)

Komiteen er svært positiv til Program for basiskompetanse i arbeidslivet (BKA). Komiteen mener BKA er et viktig tiltak for å hindre utstøting av arbeidslivet.

Når det gjelder tilrettelagt opplæring på arbeidsplassen, er komiteen kjent med at kommunene har ansvaret for å ivareta voksnes rett til opplæring på grunnskolenivå, men at de i liten grad har hatt et målrettet opplæringstilbud for voksne i grunnleggende ferdigheter. Det er sjelden det gis tilbud om tilrettelagt opplæring på arbeidsplassene.

Komiteen er derfor godt fornøyd med at stadig flere søker om tilskudd fra BKA. I perioden fra star-

ten i 2006 og til 2009 har rundt 6 000 arbeidstakere startet opplæring gjennom programmet.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at 600 bedrifter har søkt om totalt 168 mill. kroner fra BKA for 2010, noe som er en økning på 65 pst. fra 2009. Disse medlemmer mener at dette bekrefter at arbeidslivets behov for tilskudd til styrking av basiskompetanse i arbeidslivet er stort, og at regjeringens budsjett på 65 mill. kroner til ordningen er helt utilstrekkelig. Disse medlemmer viser til at Høyre i sitt alternative forslag til statsbudsjett for 2010 økte satsingen på BKA med 40 mill. kroner utover regjeringens forslag.

Når det gjelder enkeltbransjene der behovet er størst, er komiteen kjent med at analyser viser behov for å styrke innsatsen mot varehandelen, byggebransjen og transportnæringen og peker på viktigheten av at disse bransjene får målrettet oppfølging.

Komiteen er fornøyd med resultatene av det motivasjonsarbeidet BKA-kontaktene gjør i fylkene for å øke antall deltakere til BKA. Komiteen mener det er viktig at arbeidet videreføres slik at programmet blir godt kjent, og peker spesielt på motivasjonsarbeid mot mindre bedrifter som kan slå seg sammen og søke om midler. Komiteen er særlig fornøyd med at BKA-kontaktene har gitt gode resultater når det gjelder deltakere til lese- og skriveopplæring. Videre mener komiteen det vil være fornuftig å videreutvikle BKA gjennom å etablere et BKA-program for formell videregående opplæring, fortrinnsvis fagopplæring.

Komiteen mener det er viktig at BKA-programmet gjøres mer kjent for næringslivet og offentlig sektor. I Vox-barometer for virksomheter i 2009 kommer det frem at kun 10 pst. av privat sektor og 13 pst. av offentlig sektor har kjennskap til BKA-programmet.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre viser til det relativt store antall aktører som har delansvar for å bidra til kompetanseutvikling og livslang læring. Disse medlemmer merker seg at regjeringen selv gjør rede for uklare ansvars- og rollefordelinger aktørene imellom. Likevel foreslår regjeringen å etablere enda flere aktører, prosjekter og programmer, bl.a. Nasjonalt kompetanseforum, Nasjonal enhet for karriereveiledning, Nasjonalt prosjekt for realkompetansevurdering mv.

Disse medlemmer mener regjeringen må foreta en mer grundig analyse og vurdering av de ulike aktørene, deres roller, ansvar og myndighet med sikte på en tydeligere arbeidsfordeling.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti er kritiske til at ansvaret i sektoren på denne måten ytterligere fragmenteres og gjøres mer uoversiktlig, samtidig som det allerede er uklarer omkring de eksisterende aktørers ansvar.

2.5 Høyere utdanning

Komiteen mener det er et mål med lik rett til høyere utdanning. Større ungdomskull med flere som ønsker å ta høyere utdanning, gir gode muligheter til å fylle samfunnets behov for kompetanse i årene som kommer. Samtidig er utfordringen framover å skaffe nok studieplasser og sikre at utdanningen er av god nok kvalitet. For å sikre lik rett og tilgjengelighet til høyere utdanning uavhengig av sosial bakgrunn er det viktig å beholde gratisprinsippet, sikre god studiefinansiering og gode studentvelferdstjenester.

Komiteen mener universiteter, høyskoler og fagskoler er sentrale i utviklingen av kunnskapssamfunnet.

Komiteen mener den fremste oppgaven for universiteter og høyskoler i hele landet er å gi studentene forskningsbasert undervisning av høy kvalitet, som er relevant og tilpasset et moderne kunnskaps-samfunn. Komiteen mener det i større grad bør legges til rette for samarbeid og arbeidsdeling i universitets- og høyskolesektoren for å styrke utdanningstilbudet i hele landet. Alle skal ha lik rett til utdanning, og det skal være mulig å studere på heltid.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til at Stortinget i budsjettet for 2010 vedtok å bevilge om lag 50 mill. kroner for å fremme samarbeid, arbeidsdeling og konsentrasjon (SAK). SAK er regjeringens svar på Stjernø-utvalgets forslag om en omfattende sentralstyrt strukturreform i universitets- og høyskolesektoren. Flertallet merker seg at målet med de strategiske SAK-midlene er å bidra til mer profilerte institusjoner og robuste fagmiljø slik at institusjonene kan nå sine mål innenfor utdanning, forskning og formidling. Flertallet mener dette så langt har bidratt til en positiv dynamikk i sektoren. Departementet følger opp disse prosessene i sin styringsdialog med institusjonene.

Flertallet viser til at resultatene fra evalueringen av finansieringssystemet ble presentert i Prop. 1 S (2009–2010), og at Stortinget har sluttet seg til forslaget om at hovedtrekkene skulle videreføres med noen justeringer. Noen av disse justeringene, som har Stortingets tilslutning, er nettopp for å stimulere til samarbeid. I tillegg til SAK-midlene som er nevnt ovenfor, vil institusjoner som ikke er doktorgradsgivende, få uttelling for avlagte doktorgrader

ved doktorgradssamarbeid. Videre vil institusjoner som samarbeider med Universitetscenteret på Svalbard, få uttelling for avlagte studiepoeng.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre vil peke på at kunnskapsnasjonen Norge er avhengig av å holde en høyest mulig studiekvalitet for å beholde vår internasjonale konkurransekraft. Disse medlemmer har merket seg regjeringens satsing på Samarbeid, Arbeidsdeling og Konsentrasjon (SAK) og mener dette bør vektlegges sterkt i arbeidet med å sette universitets- og høyskolesektoren i stand til å møte den økte studenttilstrømmingen som forventes, men også for å bygge sterke og internasjonalt relevante forskningsmiljøer i Norge.

Disse medlemmer mener det er viktig å understreke at prinsippet om forskningsbasert utdanning ikke må komme under press som resultat av økt studenttilstrømming.

Disse medlemmer understreker viktigheten av å gi NOKUT handlingsrom, økt fleksibilitet og ressurser nok til å være en aktiv oppfølger av utdanningstilbudene og derigjennom sikre kvalitet og videreutvikling av utdanningene.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre vil peke på at uavhengig av om studietilbøyeligheten vil øke like mye som regjeringens øverste estimat legger til grunn, så vil antallet som søker seg inn til høyere utdanning øke. Disse medlemmer er kjent med at det ikke er første gang i moderne tid at universitets- og høyskolesektoren står overfor slike utfordringer, og at dette også tidligere har medført svekket studiekvalitet.

Disse medlemmer savner en større debatt om ytterligere virkemidler for å hindre at studiekvaliteten nok en gang svekkes som et resultat av økt studenttilstrømming.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre ser det som en stor samfunnsmessig utfordring at den menneskelige kapitalen, målt etter utdanningsnivå, er ujevnt regionalt fordelt. De enkelte regioners muligheter for innovasjon og verdiskaping er avhengig av god tilgang på relevant kompetanse. Disse medlemmer peker spesielt på regionenes behov for helsearbeidere, lærere og realfagutdannede og viser til den unisone tilbakemelding fra sektoren om manglende ressurser i forhold til kostnadsveksten. Disse medlemmer viser til at disse partier over tid i sine alternative budsjetter har prioritert økte bevilgninger til sektoren.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener at det bør igangsettes et arbeid med hvordan de mange ingeniørutdanningene på bachelornivå kan styrkes slik at de i større grad enn i dag kan stå alene uten behov for påbygging til masternivå. Disse medlemmer har også merket seg at statsråd Aasland i Aftenposten 30. november 2009 ga uttrykk for at flere studenter måtte belage seg på å reise fra de store byene og ut i distriktene for å ta høyere utdanning. Disse medlemmer mener at dersom dette betyr at eksisterende infrastruktur skal utnyttes optimalt, så kan dette være en nødløsning på kort sikt. På lang sikt vil disse medlemmer mene at det er like viktig at potensielle studenter i Oslo, Bergen, Stavanger og Trondheim kan studere de mest populære fagene i sitt eget nærområde, som at potensielle studenter i distriktene kan gjøre det. Disse medlemmer vil understreke at en oppbygging av nye studieplasser i byene ikke må gå på bekostning av SAK.

Disse medlemmer har merket seg at det har blitt forsøkt reist en debatt om å fjerne 3-årig ingeniørutdanning til fordel for bare 5-årig sivilingeniørutdanning, men er fornøyd med at dette synspunktet ikke har fått gehør. Det kan imidlertid være grunn til å kartlegge bakgrunnen for at en stadig større andel av de som har tatt 3-årig ingeniørutdanning tilsynelatende nå er tilbøyelige til å søke seg over til sivilingeniørutdanning. Dersom årsaken er at noen av de 3-årige ingeniørlinjene oppfattes lite relevante for næringslivet, bør grep tas for å styrke disse utdanningsløpene relevans for næringslivet.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Venstre viser til regjeringens varsel om et finansieringssystem som skal stimulere til samarbeid mellom institusjonene. Regjeringen har lagt inn 50 mill. kroner til dette i budsjettet for 2010, og disse medlemmer vil peke på viktigheten av at regjeringen nå følger opp for å sikre at gode samarbeidskonstellasjoner kan etableres raskt og før fagkompetanse og viktige studietilbud går tapt.

Samarbeid med arbeidsliv

Komiteen er enig med departementet i at det er behov for mer samarbeid mellom utdanning og arbeidsliv. Et slikt samarbeid skal blant annet bidra til at utdanningstilbudene treffer arbeidslivets kompetansebehov og stimulerer til nyskaping i næringslivet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre viser i den forbindelse til Partnerforum som er et etablert samarbeid mellom Universitetet i Oslo, BI og ulike statlige etater. Foru-

met skal blant annet bidra til overføring av kunnskap mellom UiO og BI og de statlige partnernene. Disse medlemmer vil også understreke det verdifulle i at to av landets største utdanningsinstitusjoner på denne måten inngår i et tett faglig samarbeid. Disse medlemmer er enig i at alle norske høyere utdanningsinstitusjoner skal ha en strategi for samarbeid med næringslivet, og vil peke på at BI med sin historie, tradisjon og nære bånd til næringslivet, kan være en viktig bidragsyter i utviklingen av slike strategier.

2.6 Fagskoleutdanning

Komiteen viser til at fagskoleutdanningene særlig har sin styrke i at systemet er svært fleksibelt, og at utviklingen av studietilbud skjer i tett dialog med arbeidslivet. Dette gjør at utdanningene er meget relevante, og at behovet i arbeidslivet blir dekket.

Komiteen vil framheve fagskoleutdanning som en god og viktig mulighet for fagarbeidere til å imøtekomme kravet om mer spesialisering og mer kunnskaper innenfor dagens yrkesliv. Komiteen er kjent med at framskrivninger fra SSB av etterspørselen etter arbeidskraft viser at det blir behov for stadig flere med både kort og lang universitets- og høyskoleutdanning i perioden fram mot 2025. Behovet for arbeidskraft forventes å øke innenfor stort sett alle utdanningsgrupper med lavere universitets- eller høyskolegrad. Komiteen mener at mer fleksibilitet mellom flere utdanningsnivåer generelt vil føre til at flere tar mer og høyere utdanning.

Komiteen er kjent med at arbeidslivet vil etterspørre høyere kompetanse i framtida. Fagskoleutdanningene tilbyr kortere spesialiseringsstudier som også kan bygge på fag- eller svennebrev. I kunnskapssamfunnet blir det stadig viktigere å sikre overgangsmuligheter for fagarbeidere. Dette vil tilføre samfunnet en nødvendig høyere kompetanse.

For ungdom representerer fagskolen en naturlig videreutdanning etter avlagt fagbrev, enten de har ambisjon om å bli ledere innen sin fagretning eller om de ønsker spesialisering/spisskompetanse i faget. Ungdom har også behov for å se at det finnes en karrierevei etter endt fag- og svennebrev. Dette kan gjøres ved å vise de mulighetene fagskolene gir for å kvalifisere seg for høyskole- eller universitetsutdanning. Det er altså viktig å se at det er muligheter for å studere videre også ved å velge en mer praktisk rettet utdanning.

Komiteen mener ungdom har behov for å se at det finnes en videre karrierevei etter endt fag- eller svennebrev, og at det finnes andre karriereveier etter endt studiespesialiserende retning enn høyskoler og universitet. Tydelige overganger vil trolig bedre rekrutteringen til yrkesfag.

Komiteen mener det bør legges til rette for at flere enn i dag velger fagskoleutdanning.

For å få et bedre samarbeid mellom fagskolene og høyskolene, mener komiteen det også bør legges til rette for overgangsordninger som gjør det lettere å gå over til høyere utdanning fra fagskoleutdanningen. Samarbeidet mellom fagskolene og høyskolesektoren bør styrkes.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre peker på at i en tid med forventet økning i behovet for utdanningskapasitet utover videregående nivå, er fagskolene et viktig supplement til høyskolene. Disse medlemmer mener at en styrking av fagskolene, og særlig de tekniske linjene, kunne bli et supplement og alternativ til økning i ingeniørutdanningene. Særlig for mange med fagbrev som er i jobb, er fagskolen et godt alternativ til ingeniørstudier. En styrking av fagskolene fordrer imidlertid også at næringslivet og offentlig sektor aktivt etterspør kompetanse fra fagskolene.

Disse medlemmer er enig med regjeringen i at det er viktig at flere ser de muligheter som finnes for videre kompetansebygging etter fagbrev og yrkeserfaring. Disse medlemmer er derfor bekymret over at regjeringen ikke legger frem en konkret handlingsplan for å øke kjennskapet til og søkingen til fagskolene.

Disse medlemmer minner om at arbeidet med forutsigbare og ensartede rammer for fagskolene vil være et viktig bidrag, og påpeker at det varslede felles råd for fagskoler må komme på plass omgående. Disse medlemmer peker videre på viktigheten av å styrke statistikkarbeidet omkring fagskolene for å kunne dokumentere og videreutvikle både kompetansebyggingen og den relevans utdanningen har for arbeidslivet.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen videreutvikle fagskoletilbudet og anerkjenne disse skolene som et godt alternativ til annen høyere utdanning for fagfolk som ønsker videre spesialisering i faget sitt.»

«Stortinget ber regjeringen gjøre det mulig å kombinere fagskoleutdanning med teori som kvalifiserer til høyere utdanning og utvikle flere muligheter for spesiell studiekompetanse innen flere fag (Yveien).»

Overføring av ansvar til fylkeskommunen

Komiteen mener det er viktig at departementet holder oppsyn med at overføringen av fagskolene til fylkeskommunen ikke svekker dette utdanningslø-

pet. Med hensyn til arbeidet med å utvikle nye kostnadsnøkler for overføringssystemet til fylker og kommuner for 2011 vil komiteen spesielt understreke at midler til fagskolene må fordeles i tråd med fagskoleaktiviteten i fylkene.

Komiteen mener videre at det bør tas hensyn til søkertall og opptakstall ved skolene. Da vil overføringssystemet ha mekanismer som sikrer mobilitet mellom fylkene, slik at det også blir mulig å drive fagskoler med nasjonal rekruttering.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til at ansvaret for finansieringen av fagskoleutdanningene fra 2010 ble overført fra staten til fylkeskommunene, og at finansieringen ble rammefinansiert. Innenfor rammene av fagskoleloven vil det være opp til den enkelte fylkeskommune å vurdere hvilke fagskoletilbud som skal motta offentlig støtte.

Disse medlemmer mener at overføringen av finansieringsansvaret fra staten til fylkeskommunene ikke var en heldig beslutning. Det kan allerede virke som om noen fylker kutter i fagskoletilbudet. I en tid da vi må forberede oss på stor økning i behovet for kapasitet innen utdanning over videregående nivå, er det ikke fornuftig å lage en nasjonal politikk som bidrar til en reduksjon i fagskolenes kvalitet og utdanningskapasitet.

På dette grunnlag fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sikre en styrking i kvalitet og kapasitet i landets fagskoler, om nødvendig gjennom å tilbakeføre finansieringsansvaret til staten.»

Disse medlemmer peker på utfordringen som endringen i finansiering vil skape både ved at fylkeskommunene som en av skoleeierne skal fordele midlene, og utfordringen med å opprettholde et godt fagskoletilbud på tvers av fylkesgrenser. Dette er ikke tilstrekkelig ivarettatt i regjeringens foreslåtte rammefinansiering. Det er helt avgjørende for å sikre et fortsatt godt fagskoletilbud i hele landet at alle aktører har en reell sjanse til å få del i finansieringen og at det til enhver tid gjeldende linjetilbud og elevtall brukes som grunnlag for fremtidige overføringer.

Med bakgrunn i dette fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede en finansieringsmodell som sikrer fleksibilitet i tilbudet og likebehandling av offentlig godkjente fagskoler, og legge frem en sak om dette for Stortinget.»

Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for fagskolene

Komiteen støtter arbeidet med et nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for fagskolene og at det vil bli utredet om det bør innføres et system med fagskolepoeng. Komiteen mener et slikt system vil gi kandidaten en ekstra dokumentasjon på oppnådd kompetanse. Komiteen mener dette bør forenkle og føre til en større grad av forutsigbarhet ved eventuelle søknader om opptak til høyere utdanning eller avkorting i studiene.

2.7 Universiteter og høyskoler

Komiteen viser til at vi står overfor store utfordringer i årene som kommer. Utfordringene er globale, det handler om videreutviklingen av velferdssamfunnet og om å legge nytt grunnlag for verdiskapingen. Et fellestrekk ved utfordringene vi står overfor er at kunnskap og kompetanse er helt sentralt for å kunne møte dem. Til tross for at verden for tiden er inne i en økonomisk krise, peker de langsiktige utviklingstrekkene i retning av at det vil bli økt konkurranse om arbeidskraften i årene som kommer. Komiteen mener derfor vi må gjøre valg i dag som sikrer god tilgang på høyt kvalifisert arbeidskraft i framtida.

En befolkning med god utdanning har dannet grunnlaget for den gode økonomiske utviklingen Norge har hatt i etterkrigstiden.

Komiteen vil også peke på at et demokratisk arbeidsliv har vært en svært viktig bestanddel i den norske og nordiske modellen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, vil framheve at en høyt utdannet befolkning organisert i et demokratisk arbeidsliv er den beste måten å organisere arbeidslivet på.

Komiteen slutter seg til meldingens vurderinger om at høy kompetanse er et gode både for den enkelte og for samfunnet. En godt utdannet befolkning sikrer at oppgavene kan løses. Samtidig sikrer høy utdanning at samfunnet og arbeidsstyrken har god omstillingsevne. Dette har vært et viktig kjenne-tegn ved den norske økonomien. Tilsvarende sikrer god utdanning omstillingsevne også for den enkelte og hindrer utstøting fra arbeidsmarkedet, med de samfunnsøkonomiske og personlige gevinster dette medfører. En varig og trygg tilknytning til arbeidsmarkedet henger nært sammen med god utdanning og opplæring.

Komiteen mener analysene i meldingen naturlig leder fram til en ambisjon om at vi trenger et mangfoldig utdanningssystem etter videregående skole. Det er behov for utdanninger av forskjellig

lengde og av ulike typer. Komiteen understreker betydningen av å se fagskoler, korte og lange utdanningstilbud i sammenheng. Komiteen mener kompetansesystemet er tjent med at våre høyere utdanningsinstitusjoner utvikler seg i ulike retninger, slik at mangfoldet i utdanningstilbudene kan økes. Tilgang av arbeidskraft med et bredt spekter av kompetanse og ferdigheter er en styrke for arbeidsmarkedet og bidrar til vekst. Komiteen understreker behovet for å styrke den faglige slagkraften hos lærestedene, og ser derfor positivt på statsrådets initiativ om Samarbeid, Arbeidsdeling og Konsentrasjon – SAK.

Stadig flere velger å ta høyere utdanning. 27 pst. av hele befolkningen over 20 år hadde høyere utdanning i 2007. Denne andelen var 14 pst. i 1986, og kun tre pst. i 1950. Komiteen anser dette for å være en god og ønsket utvikling.

I 2006 hadde noe over 40 pst. av befolkningen i aldersgruppen 25–34 år høyere utdanning. For jevnaldrende i OECD-landene er andelen 34 pst. i gjennomsnitt.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre viser til at det gjennom hele foregående periode har vært en debatt om finansieringsbehovet til universiteter og høyskoler. Det såkalte «hvileeskjæret» – reduksjonen i basisbevilgninger til sektoren – som ble innført av regjeringen midtveis i forrige periode, synes å ha vedvart. Disse medlemmer viser til at rapporten om handlingsrommet for universiteter og høyskoler, forfattet av en arbeidsgruppe nedsatt av departementet, nylig ble lagt frem. Rapporten bekrefter at institusjonene er underfinansierte, og slår klart fast at handlingsrommet er blitt innskrenket, blant annet fordi de økte bevilgningene i stor grad har vært øremerket til nye, pålagte aktiviteter som ikke har vært fullfinansiert. Disse medlemmer mener dette er særdeles urovekkende, og ser dette som et tydelig uttrykk for at universiteter og høyskoler ikke har vært prioritert tilstrekkelig av den rød-grønne regjeringen.

Disse medlemmer ser det som et strukturelt problem at basisbevilgningen til universiteter og høyskoler ikke samsvarer med oppgavene institusjonene faktisk har. Kontinuerlig underfinansiering og mer detaljstyring fra statlig hold er en direkte trussel mot utdannings- og forskningskvaliteten i Norge. Det er uholdbart at institusjonene ikke gis gode nok rammevilkår til å kunne utføre sine kjerneoppgaver på en tilfredsstillende måte. Disse medlemmer mener det er behov for større bevilgninger til forskning og høyere utdanning, mindre statlig detaljstyring, færre rapporteringskrav og større selvstyre for utdannings- og forskningsinstitusjonene.

Disse medlemmer mener at en forventet «ungdomsbølge» inn i høyere utdanning og et økt fokus på voksnes læring skaper behov for flere studieplasser i høyere utdanning. Disse medlemmer mener at også private høyskoler vil kunne avhjelpe dette. De private høyskolene bidrar til å sikre nasjonalt mangfold og diversitet i høyere utdanning, forskning og formidling/innovasjon. De har kvalitet, kapasitet, tilgjengelighet og fleksibilitet til å kunne bidra ved økt studenttilstrømming. De driver sin virksomhet i nær kontakt med arbeidslivet og studieprogrammer karakteriseres av studentene som relevante. Disse medlemmer viser til at i dag utdannes totalt 10–12 pst. av alle norske studenter ved private høyskoler. For enkelte fagområder er prosentandelen langt større. Disse medlemmer mener denne prosentandelen minst bør opprettholdes i de kommende år. Skal dette lykkes må etter disse medlemmers mening grunnbevilgningen til private høyskoler økes. I dag utgjør grunnbevilgningen til private høyskoler 3–3,5 pst. av samlet grunnbevilgning.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet anerkjenner at høyere utdanning også fører til personlig utvikling og sterkere tilknytning til næringslivet og at dette er bra for den enkelte. Disse medlemmer mener imidlertid at universiteter og høyskoler først og fremst eksisterer og mottar skattepenger over statsbudsjettet for å imøtekomme kunnskapssamfunnets behov for kompetent arbeidskraft i forvaltning, offentlig tjenesteyting og næringsliv, samt for å finne ny kunnskap og flytte forskningsfronter. Disse medlemmer mener det er av avgjørende betydning at en eventuell økning i arbeidsledigheten ikke møtes av å sende flest mulig inn i landets høyere utdanningsinstitusjoner. Disse medlemmer mener at kvalitet må settes foran kvantitet og at økning i studentmassen uansett må skje uten at studiekvaliteten og forskningen svekkes.

Studieplasser

Komiteen har merket seg prognosene som viser at den demografiske utviklingen alene vil føre til at rundt 20 000 flere studenter vil søke seg til høyere utdanning de neste fire årene. Komiteen vurderer det som svært sannsynlig at studietilbøyeligheten vil fortsette å vokse, noe som har vært tilfelle nesten uavbrutt de siste årene. Innføringen av den resultatbaserte finansieringsmodellen har ført til at institusjonene, der hvor det har vært mulig, har utnyttet ledig plass til å ta opp flere studenter enn de har hatt full finansiering for. Kvalitetsreformen har samtidig ført til tettere oppfølging og veiledning av studenter, slik at innsatsen fra fagpersonalet i større grad enn tidligere bestemmes av antall studenter. Når institu-

sjonene siden 2008 har økt opptaket betydelig, er det trolig slik at mye av kapasitetspotensialet allerede er tatt ut, gitt dagens innsatsfaktorer. Komiteen forventer derfor at en vekst i tråd med prognosene vil innebære et betydelig press på kvaliteten ved lærestedene. Komiteen mener opptrappingen av kapasitet må ledsages av tiltak for å sikre kvaliteten i undervisningen.

Komiteen mener det er viktig med flere studie-plasser, og at disse studieplassene opprettholder god kvalitet.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, mener flere studie-plasser er bra for den enkelte som søker høyere utdanning, slik at flere får plass. Samtidig kan dette bidra til å motvirke økende arbeidsledighet. Dette gjelder både unge med liten eller ingen arbeidserfaring fra før og blant eldre arbeidstakere som trenger faglig fordypning eller omskolering for å kunne forbli yrkesaktive i en periode med et vanskeligere arbeidsmarked.

Flertallet mener likevel det er riktig primært å rette fokuset på unge studenter. Disse vil ofte ha større vansker med å komme inn i arbeidsmarkedet og havne i ledighetskø. At unge går arbeidsledig er en stor belastning for den enkelte ungdom, og kan gjøre at terskelen inn til arbeidslivet seinere blir høy. Samtidig har det at en ungdom går arbeidsledig større samfunnsøkonomiske konsekvenser enn opprettelsen av en studie-plass.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre peker på fremskrivningene av studenttall og er meget bekymret over at regjeringen mangler planer for å ivareta den betydelige vekst i antall studenter som er forventet både på kort og lang sikt. Disse medlemmer viser til sektorens klare ønske om en plan som kan gi dem forutsigbarhet og mulighet til å planlegge. Disse medlemmer frykter for kvaliteten i utdanningen dersom regjeringen ikke kommer med forpliktende, offensive planer for å styrke sektoren og gi dem ressurser til å takle studentveksten.

Disse medlemmer viser til at SSBs behovsanalyse for arbeidskraft viser at behovet for arbeidskraft vil øke sterkest innenfor gruppene med økonomi- og administrasjonsutdanning, lærere, helsearbeidere og realfagsutdannede, og vil understreke at om en skal kunne møte det økte behovet for plasser, må alle utdanningsinstitusjoner stille opp. Også institusjonene utenfor det statlige universitets- og høyskolesystemet må ta sin del av økningen, og regjeringen må legge til rette for dette. Disse medlem-

mer vil understreke at det økte behovet for studie-plasser må brukes bevisst til å styrke etablerte institusjoner faglig og vitenskapelig. De økte ressursene som samfunnet skal bruke, må inngå i en bevisst strategi for å øke det generelle utdanningsnivået og styrke konkurransefortrinnet.

Disse medlemmer mener videre at de utfordringene sektoren allerede står overfor i forhold til infrastruktur i form av bygningsmasse og laboratorieinfrastruktur, må ivaretas på en tilfredsstillende måte dersom ikke studiekvaliteten skal svekkes som resultat av økt studentvekst.

Disse medlemmer vil understreke betydningen av å sikre god kvalitet på studietilbudet samtidig som man øker antallet studie-plasser. Det ene må ikke gå på bekostning av det andre. Videre er det avgjørende å drive kontinuerlig kvalitetssikringsarbeid i forbindelse med prognoser knyttet til søkertall mv., slik at man på denne måten kan være godt forberedt på utviklingen og eventuelt justere kursen underveis.

Disse medlemmer mener det er behov for en konkret opptrappingsplan med hensyn til forventet økning i søkertall og nye studie-plasser. Disse medlemmer legger til grunn at man ved utarbeidelsen av en slik plan også ser på finansieringen av studieplassene slik at man sikrer god kvalitet på undervisning som tilbys både nye og eksisterende studenter. I denne forbindelse må man også se på behov for rekruttering og kompetanseheving av vitenskapelig ansatte.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett, med en konkret opptrappingsplan med hensyn til forventet økning i søkertall, nye studie-plasser og finansieringen av disse.»

Oppfølging

Komiteen slutter seg til at studentene må følges godt opp av institusjonene, gjennom veiledning og tilbakemelding gjennom hele semesteret slik at kvaliteten sikres og sannsynligheten for frafall reduseres.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre viser til undersøkelse utført av NIFU STEP som peker på studentenes klare signal om at personlig oppfølging er avgjørende for om studiene fullføres. Disse medlemmer peker på at universitets- og høyskolesektoren klart har gitt uttrykk for at personlig oppfølging vil lide under de rammer budsjettet for 2010 gir. Disse medlemmer peker på at regjeringen må øke overføringene

betydelig for å følge opp sine intensjoner på dette feltet.

Samarbeid med arbeidslivet

Komiteen viser til at fastsettelsen av et nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for høyere utdanning gir økt fokus på de ferdige kandidatenes kunnskaper, ferdigheter og kompetanse.

Komiteen mener det er positivt at det nå stilles som krav til universitetenes og høyskolenes kvalitetssikringssystemer at de også skal omfatte studienes relevans for arbeidslivet.

Komiteen mener det er viktig med et godt og systematisk samarbeid mellom de høyere utdanningsinstitusjonene og arbeids- og samfunnslivet for å sikre kvalitet og relevans i utdanningstilbudene. Dette kan gjelde både innholdet i studiene, praksis i studieløpet, arbeidsgiveres vurdering av kandidatenes kvalifikasjoner og annet. Det er ønskelig med økt innslag av frivillig praksis i utdanninger der praksis ikke er obligatorisk.

Komiteen mener praksisen må styrkes i de praksisrettede profesjonsutdanningene, og det bør legges til rette for praksis på bachelornivå innenfor fag hvor dette er uvanlig i dag.

Komiteen ser styrking av entreprenørskapsopplæringen gjennom den nye handlingsplanen for entreprenørskap i utdanningen som et viktig bidrag til å gjøre studiene mer arbeidsrelevante.

Studentaktiv forskning

Komiteen støtter prinsippet om at høyere utdanning skal være forskningsbasert slik det også er fastsatt i lov om universiteter og høyskoler. I den sammenheng vil komiteen trekke fram studentaktiv forskning som en god metode for å dra studentene mer aktivt inn i forskningen som skjer på institusjonene. I studentaktiv forskning involveres studenter tidlig i forskning med et mål om å gi større faglig dyktighet, kritisk refleksjon og bedre yrkesutøvelse. Ved tidlig å vise forskning som en mulig karrierevei, og tidlig etablere forståelse for hva forskning er, er det grunn til å tro at flere studenter vil vurdere forskning som karrierevei allerede tidlig i studiene.

Utdanning i utlandet

Komiteen viser til St.meld. nr. 14 (2008–2009) om internasjonalisering av utdanning, jf. Innst. S. nr. 202 (2008–2009). Komiteen mener at studier i utlandet gir, i tillegg til faglige kunnskaper, innsikt i en annen kultur og et fremmedspråk. Opphold i et annet land kan også gi den enkelte perspektiver og erfaringer som har betydning for selvutviklingen.

Med et arbeidsliv som blir stadig mer internasjonalt er det også svært nyttig med framtidige arbeidstakere som har internasjonal erfaring.

Flere utenlandsstudenter bør også inngå som en del av strategien for møte det økende antallet studenter.

Komiteen mener at finansieringssystemet bør stimulere institusjonene til å sende studenter på utveksling, samt legge til rette for at studier i utlandet anses som attraktivt.

Komiteen viser til at støtten til skolepenger i utlandet gis dels som lån og dels som stipend. For de fleste studier innebærer dette at maksimalt stipend til skolepenger er i overkant av 39 000 kroner for masterstudier og i overkant av 28 000 kroner for bachelorstudier pr. år. I Norge betaler staten det mangedoblede for de fleste av studieplassene. Å legge bedre til rette for utenlandsstudier er med andre ord både nyttig for den enkelte og samfunnsøkonomisk lønnsomt i en tid med betydelig flere studenter.

Komiteen erfarer at unge studenter er mer villige og har større anledning til å dra til utlandet for å ta utdanning. Studentveksten skyldes i stor grad større ungdomskull. Det vil derfor være hensiktsmessig å gjøre det lettere å begynne på høyere utdanning i utlandet rett etter avsluttet videregående opplæring.

Komiteen viser til at manglende språkkunnskaper er en barriere for å ta utdanning på andre språk enn engelsk. Forsøksordningen med bo- og levestøtte i ett semester til studenter som planlegger å ta en gradsutdanning i et ikke-engelskspråklig land (tilretteleggingssemester) fungerer imidlertid ikke etter intensjonene. Det er få som benytter seg av ordningen, og det er en liten andel av disse som faktisk starter i gradsutdanning slik forutsetningen er. I St.meld. nr. 14 (2008–2009) om internasjonalisering av utdanning er disse problemstillingene omtalt. Komiteen mener det i lys av ny kunnskap om økt antall studenter i norsk høyere utdanning bør foretas en gjennomgang av hvilke virkemidler som vil være mest effektive for å bygge ned språkbarrierene for utdanning i ikke-engelskspråklige land, slik at flere norske studenter kan velge en utdanning i slike land.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre mener det er på høy tid at man gjeninnfører støtte til første års utdanning i USA («freshman-året») og i BRIC-landene. Disse medlemmer viser i denne forbindelse til merknader vedrørende dette i Innst. 12 S (2009–2010) og Innst. S. nr. 202 (2008–2009).

Disse medlemmer peker på regjeringens uttalte vilje til at flere skal studere i utlandet og den manglende oppfølging dette får i studiefinansiering for utenlandsstudenter.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at studenter får tilgang til samme låne- og stipendordninger for 'freshman year' i USA og første år av bachelorgrad i ikke-vestlige land som for annen høyere utdanning tatt i utlandet.»

Studiestøtte

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, vil påpeke at fra og med undervisningsåret 2007–2008 er alle støttesatser i Statens lånekasse for utdanning justert med forventet prisvekst for å opprettholde studentenes kjøpekraft. I forbindelse med prisomregningen av statsbudsjettet for 2010 ble støttesatsene i Statens lånekasse for utdanning for undervisningsåret 2010–2011 økt med 1,6 pst. i forhold til støttesatsene for undervisningsåret 2009–2010, tilsvarende den forventede økningen i konsumprisindeksen. Siste oppdaterte anslag for forventet prisvekst er 1,8 pst.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti er bekymret over at studiestøtten ikke lenger blir regulert i takt med deflatoren. Studiefinansiering som gir reell mulighet til å ha fullt fokus på å gjennomføre heltidsstudier er avgjørende for å sikre at flest mulig fullfører de planlagte studier.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Venstre peker på at formålet med studiestøttesystemet er å sikre lik rett til utdanning. Når studenter ved private institusjoner sitter igjen med opptil kr 300 000 mer i lånebyrde etter endt utdanning enn studenter ved offentlige institusjoner gjør, mener disse medlemmer at prinsippet om lik rett til utdanning ikke ivaretas. Lån som gis til studieavgift må derfor behandles på samme måte som den generelle studiestøtten.

Disse medlemmer peker også på det viktige i at høyere utdannings- og forskningsinstitusjoner stimulerer til utveksling av studenter. Avtaler om utveksling mellom norske og utenlandske utdanningsinstitusjoner er en garanti for kvalitet og at studentene får nødvendig oppfølging, og slike avtaler vil ofte legge grunnlaget for tettere faglig samarbeid gjennom utveksling av vitenskaplig personale og samarbeid om forskningsprosjekter. Statens lånekasse for utdanning gir lån til dekning av studieavgiften til godkjente institusjoner der deler av lånet konverteres til stipend. Disse medlemmer viser til at utvekslingsstudenter ved private institusjoner også her faller utenfor ordningen med konvertering av

lånet som går til dekning av studieavgift ved den utenlandske institusjonen. Det skyldes at de allerede betaler studieavgift til den norske institusjonen uten rett til konvertering. Dette er åpenbart urimelig. To norske utvekslingsstudenter ved samme utenlandske institusjon med samme studieavgift, en utvekslet gjennom Handelshøyskolen BI og en gjennom Universitetet i Oslo, vil få helt ulike økonomiske vilkår.

Disse medlemmer mener det er viktig at regjeringen vurderer et studiestøttesystem for studenter ved private institusjoner som gir mulighet for å få omgjort deler av lån til studiepengene til stipend. Gjennom likebehandling av studenter ved private og offentlige institusjoner vil lik rett til utdanning bli ivaretatt.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sikre lik rett til utdanning gjennom å endre studiestøttesystemet slik at tilleggslånet til studieavgifter for studenter ved private institusjoner i større grad kan omgjøres til stipend dersom eksamen er bestått og det skjer innen normert tid.»

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti og Venstre mener det er urimelig at studentene mottar støtte kun frem til mai all den tid eksamen i stor grad er i juni. Dette gir mange en vanskelig økonomisk situasjon i denne perioden. Disse medlemmer viser til at nær sagt alle partier på Stortinget har gått inn for å utvide støtten til 11 måneder.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en egen sak om å utvide studiestøtten til 11 måneder fra og med høsten 2011.»

Komiteens medlem fra Venstre viser for øvrig til at Venstre i sitt alternative statsbudsjett for 2010, jf. Innst. 12 S (2009–2010), foreslo å bevilge 49,3 mill. kroner slik at studiestøtten for studieåret 2010–2011 blir indeksregulert med utgangspunkt i støttenivået i 2005.

Studentvelferd

Komiteen mener det er viktig at regjeringen fortsetter å prioritere midler til flere studentboliger fremover, for å møte studentbølgen også på dette området. Flere studentboliger er et målrettet tiltak for å sikre flere lik rett til utdanning. Dette er et av de mest treffsikre virkemidlene for å bygge ned de økonomiske barrierene for å ta høyere utdanning.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre viser til regjeringens satsing på studentboliger og viser samtidig til at rammene for bygging ikke samsvarer med de reelle kostnader på de forskjellige studiesteder. Disse medlemmer viser til sitt forslag i budsjettet for 2010 om å oppheve kostnadsrammen for studentboliger.

Disse medlemmer mener det er viktig å se på velferdstilbudene for studenter, og hvilke konsekvenser økt studenttall vil ha for eksisterende tilbud. Disse medlemmer mener dette er avgjørende for at samskipnadene og institusjonene kan planlegge på en god måte. Disse medlemmer vil understreke at god studentvelferd er en forutsetning for god kvalitet i studiene.

Kjønnsbalanse

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til at det i dag er svært skeiv kjønnsbalanse innenfor flere studier. Norge trenger kvalifiserte mennesker av begge kjønn innen alle yrkesgrupper, og det bør derfor ses på ulike tiltak, som kvotering av det underrepresenterte kjønn, for å sørge for en bedre kjønnsbalanse på flere studier. Det er også en svært lav andel kvinnelige forskere i forhold til studenter, og det må derfor ses på ulike tiltak, som økonomiske insentiver for institusjonene, for å bedre andelen kvinnelige vitenskapelige ansatte på institusjoner der denne andelen er lav.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre erkjenner de utfordringer som knytter seg til kjønnsmessige skjevheter i arbeidslivet, og ser det som en utfordring å stimulere til utdannings- og yrkesvalg som kan bidra til en bedre kjønnsbalanse blant ansatte i ulike samfunnssektorer. Disse medlemmer viser til disse partiers forslag om å styrke rådgivningstjenesten som et viktig tiltak i denne sammenheng. Videre bør det vurderes ulike positive stimulerings tiltak for å rekruttere studenter av begge kjønn, herunder egne rekrutteringskampanjer til studier der ett kjønn er klart underrepresentert. Disse medlemmer konstaterer at stadig flere kvinner tar høyere utdanning, og mener dette også vil bidra til at flere kvinner kvalifiserer seg for vitenskapelige stillinger basert på faglige kvalifikasjoner.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet er kjent med at det på en del studier er skjev kjønnsbalanse. Disse medlemmer er kjent med at skjevheten omfatter både studier hvor kvinner er i klar overvekt og studier der menn er i

klar overvekt. Disse medlemmer er også kjent med at kvinner er i flertall i studentmassen. Disse medlemmer oppfatter ikke det at flere kvinner enn menn tar høyere utdanning er en stor utfordring for kunnskapsnasjonen. Disse medlemmer vil imidlertid peke på at det ville styrke realfagene dersom flere jenter søkte seg dit. Disse medlemmer har tillit til at norske institutter velger sine forskere og sine ledere først og fremst ut fra akademiske kriterier og basert på deres egenskaper, ikke på grunnlag av kjønn. Disse medlemmer tar for gitt at dette om én generasjon vil medføre en overvekt av kvinner i akademiske stillinger i universitets- og høyskolesektoren, uten at dette vil medføre noe problem.

Institusjonenes handlingsrom

Komiteen viser til at en arbeidsgruppe nedsatt av Kunnskapsdepartementet har vurdert handlingsrommet for universiteter og høyskoler (Handlingsrom for kvalitet, februar 2010).

Komiteen mener Handlingsromgruppa har levert et godt arbeid, som bringer debatten om vilkårene for universiteter og høyskoler framover. Rapporten fra gruppa vil på mange områder sette referanserammene for den videre diskusjonen. Den peker på både institusjonenes eget ansvar og myndighetenes ansvar for å utvide handlingsrommet, slik at universiteter og høyskoler bedre vil kunne svare på forventningene samfunnet stiller. Det er viktig at begge parter følger opp anbefalingene fra gruppa.

Komiteen ønsker statsrådets positive omtale av forslagene til tiltak velkommen, bl.a. tiltak for å redusere bruken av midlertidige ansettelser, minske de administrative byrdene og sikre rekrutteringsstillingene en bedre finansiering, og ser viktigheten av at sektoren selv også bidrar til å utvide eget handlingsrom.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre viser til merknader som vedrører institusjonenes handlingsrom foran.

3. Forslag fra mindretall

Forslag fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen snarest mulig legge fram for Stortinget en forpliktende opptrappingsplan for forskerrekruttering. Antall stillinger i opptrappingsplanen skal være i tråd med beregninger knyttet til at den statlige forskningsinnsatsen minst skal utgjøre 1 pst. av BNP innen 2013.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen legge fram en egen sak om rekrutteringsstrategi for vitenskapelige stillinger ved universiteter, høyskoler og forskningsinstitutter. Et viktig element i en slik strategi vil være å redusere midlertidigheten i universitets- og høyskolesektoren, samt å sikre tilfredsstillende finansiering av stipendiatstillinger.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen vurdere tiltak for bedre kvalitet og struktur innen maritim opplæring og utdanning, og legge saken frem for Stortinget.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en plan for å heve kvaliteten og styrke satsingen på rådgivningstjenesten.

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen lage et rekrutteringsprogram for å motivere erfarne fagfolk til å skaffe seg pedagogisk tilleggskompetanse og bli lærere i yrkesfag.

Forslag 6

Stortinget ber regjeringen utvide tilbudet om praksisbrev til å bli en nasjonal ordning.

Forslag 7

Stortinget ber regjeringen tillate alternative opplæringsløp som for eksempel opplæringsprogrammer i bedrift for elever.

Forslag 8

Stortinget ber regjeringen på egnet måte komme tilbake til Stortinget med forslag til hvordan utviklingshemmede kan få sikret sine rettigheter i henhold til opplæringsloven.

Forslag 9

Stortinget ber regjeringen sørge for å utvide tilbudet om kombinasjonen Tekniske og Allmenne Fag (TAF) slik at det blir et alternativ for elever i hele landet.

Forslag 10

Stortinget ber regjeringen videreutvikle fagskoletilbudet og anerkjenne disse skolene som et godt alternativ til annen høyere utdanning for fagfolk som ønsker videre spesialisering i faget sitt.

Forslag 11

Stortinget ber regjeringen gjøre det mulig å kombinere fagskoleutdanning med teori som kvalifiserer

til høyere utdanning og utvikle flere muligheter for spesiell studiekompetanse innen flere fag (Y-veien).

Forslag 12

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett, med en konkret opptrappingsplan med hensyn til forventet økning i søkertall, nye studieplasser og finansieringen av disse.

Forslag 13

Stortinget ber regjeringen sørge for at studenter får tilgang til samme låne- og stipendordninger for 'freshman year' i USA og første år av bachelorgrad i ikke-vestlige land som for annen høyere utdanning tatt i utlandet.

Forslag fra Fremskrittspartiet, Høyre og Venstre:*Forslag 14*

Stortinget ber regjeringen utarbeide egne læreplaner for yrkesfagene i den videregående skolen.

Forslag 15

Stortinget ber regjeringen endre privatskoleloven og tillate bransjedrevne opplæringsløp i hele eller deler av yrkesfagene, og stimulere til nye samarbeidsmodeller mellom bransjeorganisasjoner og den offentlige skolen.

Forslag 16

Stortinget ber regjeringen sikre lik rett til utdanning gjennom å endre studiestøttesystemet slik at tillegglånet til studieavgifter for studenter ved private institusjoner i større grad kan omgjøres til stipend dersom eksamen er bestått og det skjer innen normert tid.

Forslag fra Fremskrittspartiet og Høyre:*Forslag 17*

Stortinget ber regjeringen sikre en styrking i kvalitet og kapasitet i landets fagskoler, om nødvendig gjennom å tilbakeføre finansieringsansvaret til staten.

Forslag 18

Stortinget ber regjeringen utrede en finansieringsmodell som sikrer fleksibilitet i tilbudet og likebehandling av offentlig godkjente fagskoler, og legge frem en sak om dette for Stortinget.

Forslag fra Fremskrittspartiet:*Forslag 19*

Stortinget ber regjeringen legge frem forslag til endring av opplæringsloven § 8-2 første ledd tredje

punktum, slik at forbudet mot faglig nivådeling av klasser eller basisgrupper oppheves.

Forslag 20

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med hvordan nasjonale kompetansemål for overgang mellom barne- og ungdomstrinnet kan utformes, og eventuelle tiltak som skal igangsettes dersom disse ikke er oppnådd.

Forslag 21

Stortinget ber regjeringen gjøre de nødvendige endringer i forskrifter om nasjonale prøver slik at de kan gjennomføres i 4. og 7. klasse på grunnskolen.

Forslag 22

Stortinget ber regjeringen gjøre de nødvendige forskriftsendringer, og om nødvendig komme tilbake til Stortinget i budsjett- eller lovsak, for å gjøre de endringer som skal til for å sikre at elever som har dokumentert oppfylt kompetansemål i basisfagene for grunnskolen, kan få undervisning i de samme basisfagene på videregående skole.

Forslag 23

Stortinget ber regjeringen gjøre de nødvendige forskriftsendringer, og om nødvendig komme tilbake til Stortinget i budsjett- eller lovsak, for å gjøre de endringer som klargjør at fylkeskommunene har ansvaret for å finansiere videregående utdanning, også når elevene er i ungdomsskolealder.

Forslag fra Høyre:

Forslag 24

Stortinget ber regjeringen tydeliggjøre og innskjerpe reglene for alt fravær og innføre minstekrav til deltagelse for å ha rett til karakterer i et fag.

Forslag 25

Stortinget ber regjeringen holde fast ved dagens krav til generell studiekompetanse. Voksne som har fullført yrkesfag og som vil gå videre til høyere utdanning, skal gis tilbud om påbyggingskurs uten øvre aldersgrense.

Forslag fra Kristelig Folkeparti og Venstre:

Forslag 26

Stortinget ber regjeringen endre opplæringsloven slik at de som ønsker å fullføre videregående opplæring, får en rett til slik utdanning uavhengig av alder.

Forslag 27

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en egen sak om å utvide studiestøtten til 11 måneder fra og med høsten 2011.

Forslag fra Venstre:

Forslag 28

Stortinget ber regjeringen om å forsterke innsatsen mot frafall i skolen, basert på blant annet følgende momenter:

1. Flere spesialpedagoger: Mer spesialpedagogisk kompetanse bør lokaliseres på den enkelte skole og sterkere oppfølging av den enkelte elev de første skoleårene, og det må settes av midler til dette.
2. Flere og bedre rådgivere: Både den sosialpedagogiske rådgivningen og utdannings- og yrkesrådgivningen må styrkes. Det må være økt fokus på overgangen mellom grunnskole og videregående skole. Alle skoler skal kunne tilby utdannings- og yrkesveiledning gjennom et rådgiverteam bestående av en lærer, en ekstern rådgiver, gjerne fra næringslivet, og dersom elevene ønsker det; en foresatt. Egen rådgiverutdanning må innføres på masternivå.
3. Lærerkompetanse: Den viktigste faktoren for elevenes læring er lærernes kompetanse, og det er mindre sjanse for frafall dersom elevene får gode faglige ferdigheter fra grunnskolen og god oppfølging fra kompetente og trygge lærere. Lærerutdanningen må derfor utvides til fem år. Det må også gjennomføres en systematisk etter- og videreutdanningsreform, som gjør at alle lærere i alle fag – ikke bare noen lærere i enkelte fag – får fornyet sin kompetanse ved jamne mellomrom.
4. Yrkesfagreform: Undervisningen på de yrkesfaglige linjene må legges om slik at den blir mindre teoritunge og mer praktisk, fleksibel og elevtilpasset. Det første året må være praktisk rettet. De mer teoritunge fagene må fases inn senere, når elevenes motivasjon er mer til stede.
5. Mindre byråkrati i skolen: Lærerne må slippe å bruke så mye tid på skjema og rapporter som i dag, slik at de kan bruke mer tid på direkte elevkontakt og følge opp samarbeid mellom skole og hjem. Det er viktig at lærerne får være lærere, og at elevers behov for andre typer hjelp og veiledning blir ivaretatt på en god og profesjonell måte.
6. Andre yrkesgrupper: Det sosialfaglige miljøet på skolene må styrkes ved å trekke andre yrkesgrupper inn i skolen, for eksempel helse- og omsorgsarbeidere. Disse skal bistå og arbeide i team sammen med lærerne. Det er også viktig å forbedre koordineringen mellom barnevern, helsetje-

neste og skole rundt den enkelte elev, og det må settes av midler til dette.

7. Praktiske fag: Man må sikre økt praksisretting i undervisningen, og forslagsstillerne vil gjeninnføre praktiske tilvalgsfag i 8.–10. klassetrinn. Skolene må få større frihet til å fokusere på den enkelte elevs egenskaper og behov, framfor pålagt antall timer teoretisk undervisning.
8. Utplassering: Ordningen med utplassering i yrkeslivet må forenkles slik at elever med behov for alternativ opplæring kan få det.
9. Åpenhet og kartlegging: En god kartlegging av den enkelte elevs ferdigheter og kunnskapsnivå de første skoleårene er nødvendig for at hver enkelt elev skal få relevant oppfølging. Det er viktig med åpenhet om skolens tilstand og resultat på nasjonale prøver og andre evalueringer,

ikke bare for elever og foreldre, men også for offentligheten.

10. Fremmedspråk: Et andre obligatorisk fremmedspråk må innføres fra mellomtrinnet, både av kunnskaps- og integreringshensyn.

4. Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til meldingen og rå Stortinget til å gjøre slikt

v e d t a k :

St.meld. nr. 44 (2008–2009) – om utdanningslinja – vedlegges protokollen.

Oslo, i kirke-, utdannings- og forskningskomiteen, den 18. mars 2010

Marianne Aasen

leder

Truls Wickholm

ordfører

